

Марта Петришин
Галина Загайська

для студентів спеціальності
227 «Терапія та реабілітація»

ПРАКТИКУМ З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

М. Й. Петришин, Г. М. Загайська

**ПРАКТИКУМ З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
227 «ТЕРАПІЯ ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ»**

Навчальний посібник

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2023

УДК 811.124 (075)
П 30

*Друкується згідно з рішенням Вченої ради філологічного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

Рецензенти:

Любімова О. В. – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри румунської та класичної філології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Назаренко О. Ю. – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри класичної філології Львівського національного університету імені Івана Франка.

Авторки:

Петришин Марта Йосипівна кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри загального та германського мовознавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Загайська Галина Михайлівна кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри румунської та класичної філології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

П-30 **Петришин М. Й., Загайська Г. М.** Практикум з латинської мови для студентів спеціальності 227 «Терапія та реабілітація»: навч. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 200 с.

ISBN 978-966-423-799-1

Практикум укладено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальністю 227 «Терапія та реабілітація». Навчальний посібник містить вправи і завдання, спрямовані на оволодіння уміннями і навичками читання, письма, граматичного аналізу і перекладу анатомічних, клінічних і фармацевтичних термінів, умінням грамотно вживати медичну термінологію греко-латинського походження у фаховій комунікації. Видання доповнено латинсько-українським та українсько-латинським словниками, додатками.

ISBN 978-966-423-799-1

УДК 811.124(075)

© М. Й. Петришин, 2023

© Г. М. Загайська, 2023

© Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2023

ПЕРЕДМОВА

Роль і значення латинської мови в системі європейських і світових культурних цінностей є надзвичайно великі. Вагомим є також і її наукове значення, адже разом з давньогрецькою латинська мова стала фундаментом для творення терміносистем багатьох мов.

Вона широко вживана у медичній термінології, а тому посідає особливе місце у програмі професійної підготовки фахівців у галузі фізичної терапії, ерготерапії.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Латинська мова» – отримати знання з основ граматики латинської мови, необхідні для свідомого засвоєння і грамотного використання у професійній і науковій комунікації міжнародної анатомічної номенклатури, клінічних і фармацевтичних термінів латинського та давньогрецького походження, оволодіти медичною термінологією, загалом сформувати у студентів фахову термінологічну компетентність.

Вивчення латинської мови студентами спеціальності «Терапія та реабілітація» передбачає оволодіння правилами читання; засвоєння основ нормативної граматики, синтаксису і словотвору латинської мови; розуміння структури анатомічних термінів, принципів утворення клінічних і фармакологічних термінів, значення кінцевих терміноелементів, греко-латинських дублетів, частотних фармацевтичних відрізків, засвоєння крилатих латинських висловів, клятви Гіппократа.

Навчальний посібник складається з 16 практичних занять, додатків, де поміщені граматичний довідник, вокабулярій анатомічних, клінічних, фармакологічних термінів, фахові латинські вислови, латинсько-український та українсько-латинський словники.

Тема: Історія розвитку латинської мови. Роль класичних мов у формуванні медичної термінології. Латинський алфавіт. Вимова голосних, приголосних, буквосполучень

1. Прочитайте:

vena, arteria, aden, femur, pes, abdomen, stoma, ulna, manus, dens, homo, norma, genu, guttur, gaster, sinus, pulpa, tuber, ovum, bulbus, fundus, globus, fibra, fossa, lobus, pulmo, vas, tuba, ala, nervus, ren, tumor, lien, antrum, bursa, vita, hepar, homo, pars, dorsum, distālis, medius, rete, septum, rima, femur, brevis, ramus, fóvea, gutta, herba, infans, febris, dolor, mollis, fundus, ossa, frons, nodus, par, ruber, forma, guttur, rádius, dens, genu, tuber, salus, tempus, mentum, durus, spina, somnus, tendo, regio, brevis, genu, vomer, gravis, zona, Zincum, fossa, муѡма, genus, hepar, herpes, latus, longus, nervus, pelvis, tempus, tendo, spleen, sternum.

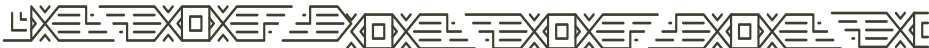
2. Прочитайте, поясніть правила вимови:

a) gangraena, audītus, oesophāgus, aēr, neurōsis, costae, venae, pleura, auris, auricūla, caecum, diploë, oedēma, dyspnoë, caudālis, praeparātum, eupnoë, aponeurōsis, autonomicus, cauda, trauma, haema, neuroblastus, os pneumaticum, paraneurālis, audītus, membranaceus, causa, neurologia, neurōma, oleum, aegrōtus, apnoë, oedēma, claustrum, pectineus, praeparātum, diaeta, pnoë, anaemía, aether, nucleus, aeger;

b) mājor, jugulāris, cilium, crīnis, iliācus, inferior, internus, jejūnum, iris, junctūra, jugūlum, jecur, juvenus, junctus, tibia, juvans, major, periosteum, intestīnum, arteria, juvans, conjunctīvus;

c) cera, coelia, caput, costa, muscūlus, scapūla, fractūra, cavum, collum, crista, cellūla, cutis, arcus, centrālis, corpus, canālis, clavicūla, cor, cuticūla, cystis, calvaria, cauda, cilium, corōna, oculus, occīput, collum, coelia, cerebrum, truncus, arcus, facies, facies, centrum, columna, ductus, fascia, cornu, cervicālis, locus, plica, occīput, structūra, cytus, olfactus, cancer, caecum, lac, cellūla, sacer, tunica, pectus, caverna, coccygeus, cylindrus, caries, facies, apicālis, facies, carotīcus, cartilāgo, colon, calcar, clavicula, fractūra, mucōsus, pancreas, succus, ulcus, processus, cornea, circūlus, discus, cubītus, coronarius, crassus, carpus, cervicālis, cytologia, tactus;

d) Sapiens, sanītas, visus, nasus, spongiōsus, fissūra, organismus, basis, apex, radix, fossa, pars, saccus, scapūla, venōsus, dexter, sinister, salūber, reflexus, axis, calx, cervix, genēsis, vertex, complexus, exemplar, tensor, extremītas, dosis, dorsālis, pes, basālis, sulcus,

transversus, crus, cytoplasma, genēsis, incisūra, processus, tonsilla, compositus, axis, zygomaticus, annexus, larynx, flexus, index, plexus, pteryx, reflexus, salpinx, nexio, vortex, sacrum, salīva, scapula, sedatīvus, simplex, sinus, systole, sutūra, symptōma, textus;

e) Lingua, unguis, sanguis, squama, aqua, quadrātus, sanguifer, qualitas, quintus, consuetūdo, lingūla, angūlus, quattuor, unguentum, aqueductus, liquor, obliquus, cingūlum, inguen, inguinālis, os triquetrum, pars squamōsa, quadrangūlus, quadriceps, sublinguālis, quantitas;

f) Combustio, tibia, ostium, tactīlis, substantia, sectio, radiatio, functio, abductio, articulatio, optīcus, bifurcatio, conjugatio, palatīnus, excavatio, monticūlus, parodontium, acustīcus, protuberantia, retīna, iniectio, ostium, sectio, spatium, mixtio, fonticūlus, distantia;

g) chole, encephālon, pharynx, rhis, rhaphe, thorax, brachium, bronchus, chorda, chroma, phalanx, thalāmus, schisma, symphysis, thyroideus, oesophāgus, arachnoideus, labyrinthus, thymus, arthron, cóncha, ethmoidālis, hemispherium, hypophysis, hypothalāmus, ischiādicus, sphenoidālis, splanchnologia, parénchyma, cochlea, rhaphe, sphincter, synchondrōsis, diaphragma, trochanter, phytotherapia, chronīcus, phlebs, physiologia, pharmacologia, thermotherapia, thoracālis, physiologia, phalanx.

3. Прочитайте, запам'ятайте назви частин людського тіла:

Caput (голова): cranium (череп), occiput (потилиця), vertex (склепіння), tempōra (виски), frons (чоло), auris (вухо).

Facies (обличчя): oculū (око), supercilium (брова), palpebrae (повіки), bulbus oculi (очне яблуко), nasus (ніс), os (рот), labia (губи), lingua (язик), mentum (підборіддя), bucca (щока).

Collum (шия): larynx (гортань), pharynx (глотка), trachēa (дихальне горло), oesophāgus (стравохід).

Truncus (тулуб): thorax (грудна клітка), dorsum (спина), columna vertebrālis (хребетний стовп), abdomen (живіт), pelvis (таз), cavitas thoracis (грудна порожнина), cavitas abdominis (порожнина живота), cavitas pelvis (порожнина таза).

Membrum superius (верхня кінцівка): cingulum pectorale (плечовий пояс), brachium (плече), cubitum (лікоть), antebrachium (передпліччя), manus (кисть, рука), dorsum manus (тил кисті), digiti manus (пальці кисті), carpus (зап'ясток), pollex (великий палець), index (вказівний палець), digitus medius (середній палець), digitus anularis (підмізинний палець), digitus minimus (мізинець).

Membrum inferius (нижня кінцівка): cingulum pelvicum (тазовий пояс), femur (стегно), genu (коліно), crus (гомілка), pes (стопа, нога), planta (підшва), calx (п'ята), hallux (великий палець), digiti pedis (пальці стопи).

4. Прочитайте назви ділянок тіла людини:

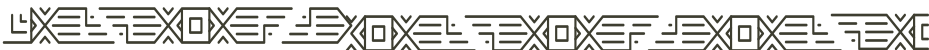
facies anterior, regio parietālis, regio frontalis, regio orbitalis, regio orālis, regio mentālis, regio cervicālis anterior, regio cervicālis laterālis, regio presternālis, palma, regio cubitālis anterior, regio axillāris, regio pectorālis lateralis, regio hypochondriaca, regio epigastrica, regio umbilicālis, regio, laterālis, regio inguinālis, regio pubica, trigonum femōris, regio femōris anterior, regio genus anterior, regio cruris anterior, regio cruris posterior, regio talocrunālis anterior, dorsum pedis, regio calcanea, regio dorsalis manus, regio antebrachia anterior, regio antebrachiālis, regio antebrachia posterior, regio cubitālis posterior, regio brachii posterior, regio brachii anterior, regio pectorālis, regio deltoidea, trigonum omopectorāle, fossa infraclaviculāris, regio sternocleidomastoideus, regio nasālis, regio temporalis, regio temporalis, regio zygomatica, regio buccālis, regio interscapulāris, regio scapulāris, regio sacrālis, regio lumbālis, regio vertebrālis, regio occipitālis.

5. Прочитайте анатомічні терміни:

os, periosteum, apophysis, tuberculum, crista, processus, fossa, fossula, margo, sulcus, canālis, fissūra, substantia ossium compacta, substantia ossium spongiosa, os longum, diaphysis, epiphysis, facies articulāris, cavitas medullāris, medulla ossium rubra, medulla ossium flava, os planum, os pneumaticum, columna vertebrālis, lordosis colli, lordosis lumbālis, vertebrae, processus transversus, foramen vertebrāle, canālis vertebrālis, processus articulāris superior, processus transversus inferior, incisūrae vertebrales superiores et inferiores, tuberculum anterius, tuberculum posterius, tuberculum caroticum, arcus anterior atlantis, arcus posterior atlantis, axis, vertebrae thoracīcae, foveae costales superior et inferior, vertebrae lumbales, vertebrae sacrales, corpus vertebrae, pediculus arcus vertebrae, basis ossis sacri, linea transversa, crista sacrālis mediālis, skelēton thoracis, manubrium sterni, clavicūla, corpus sterni, angūlus sterni, costae verae, cartilāgo, crista capitis costae, cranium, mandibūla, maxilla, spina nasālis anterior, canālis opticus, os temporāle, os palatinum.

6. Напишіть латинськими буквами:

коста, унговіс, пульмо, рефлексус, сінус, ляміна, акустікус, радікс, цінкум, аркус, квінкве, рен, базіс, мускулюс, екземпліум, рахітіс, ауріс, індекс, ос, кор, ульна, сістоле (грец.), кавум, колліум, організмус, фіссура, туберкулум, денс, клявікуля, церебрум, торакс (грец.), фіброзус, хрома, фіброзус, зігома (грец.), рафе (грец.), холедохус, декстер, картіляго, скапуля, екстернус, квадратус, субстанція, аорта, манус, юнктура, лінгва, назус, екстензор, кавітас, гляндуля, картіляго, централіс, депрессор, спазмус, майор, аер, гангліон, дігітус, форамен.

7. Поставте та поясніть знак наголосу:

glandūla, fascia, muscūlus, appendix, ventricūlus, complexus, vertebra, stomachus, fractūra, palpebra, arteria, amoeba, profundus, medulla, myocardium, cerebellum, externus, histologia, processus, glutaesus, papilla, reflexus, spinālis, nucleus, manubrium, cerebrum, alveolus, choledochus, ligamentum.

8. Випишіть слова з довгими (короткими) суфіксами:

Mineralis, musculus, stabilis, cornutus, muscularis, molaris, liquidus, fissura, malleolus, incisura, hepaticus, pelvinus, cribrosus, acusticus, fossula, fractura, spinosus, articularis, frontalis, gastricus, ventriculus, oblongatus, foveola, ulnaris, arteriosus, lymphaticus.

9. Запам'ятайте основні розділи анатомії:

anatomia – розділ біології, що вивчає форму і будову людського організму в зв'язку з його функціями, розвитком і впливом на організм навколишнього середовища;

osteologia – остеологія (розділ анатомії, що вивчає будову і функції кісток);

arthrologia – артрологія (розділ анатомії, що вивчає суглоби);

syndesmologia – синдесмологія (розділ анатомії, будову кісткових з'єднань);

myologia – міологія (наука про будову, розвиток, функцію м'язів у нормі та за умов патологічних процесів);

splanchnologia – спланхнологія (вчення про внутрішні органи травної, дихальної та сечостатевої систем);

angiologia – ангіологія (вчення про кровоносну та лімфатичну системи);

neurologia (systema nervōsum) – неврологія (вчення про центральну і периферичну нервову системи);

aesthesiologia (orgāna sensuum) – естезіологія (розділ анатомії та фізіології, що вивчає розвиток органів чуття у філогенезі та онтогенезі, їхню будову, топографію і функції).

10. Запам'ятайте грецькі префікси і корені з літерою «у»:

Префікси:

dys- – вказує на розлад функції: dystrophicus – дистрофічний;

hyper- – над, понад норму: hypertonia – підвищення артеріального тиску;

hypo- – під, нижче: hypogastrium – підчерев'я;

syn-, sym- – разом, з: symphysis – зрощення.

Корені:

cycl(o)- – круглий: Tetracyclinum – тетрациклін;

cyst- – міхур: cystospasmus – спазм сечового міхура;

cyto- – клітина: cytologia – вчення про будову, розвиток і функції клітин;

glyc(k)- – солодкий: glycaemia – вміст цукру в крові;

hydr- – вода: hydrothorax – грудна водянка;

hygro- – вологий: hygrosopicus – такий, що вбирає вологу;

lymph- – рідина: lymphaticus – лімфатичний;

my-, myo- – м'яз: myologia – вчення про м'язи;

myel- – кістковий мозок, спинний мозок: myelocytus – кістково-мозкова тканина;

myc- – гриб: mycosis – грибкове захворювання;

oxy- – кислий, гострий, сильний: oxugenium – кисень;

phys-, physio- – природа: physiotherapia – лікування природними методами;

phyto- – рослина: phytotherapia – лікування за допомогою лікарських рослин;

poly- – багато: polyneuritis – множинне запалення нервів;

pyr- – жар: pyrosis – печія;

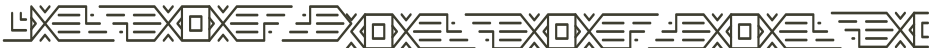
-yl- – речовина, матерія.

11. З'ясуйте походження та значення термінів:

анатомія, гістологія, фізіологія, морфологія, реабілітація.

12. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

histologia	розділ біології і конкретно морфології, що вивчає будову тіла організмів і їх частин
physiologia	напрямок медицини, який вивчає дію на організм людини штучно створених, природних, а також фізичних факторів і їх застосування з метою профілактики, лікування і реабілітації

physiotherapia	розділ біології, що вивчає живі клітини, їхні органоїди, будову, функціонування, процеси клітинного розмноження, старіння та смерті
cytologia	фундаментальна медична дисципліна, що вивчає будову людського організму на рівні клітин, тканин та органів
anatomia	наука про функції та процеси, які протікають в організмі людини, а також в його складових – системах, органах, тканинах, клітинах

ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ

anterior, ius – передній
caudālis, e – хвостовий
craniālis, e – черепний
dexter, tra, trum – правий
distālis, e – дальший від тулуба, дистальний
dorsalis, e – спинний
externus, a, um – зовнішній
frontalis, e – фронтальний
inferior, ius – нижній
intermedius, a, um – проміжний
internus, a, um – внутрішній
laterālis, e – бічний
longitudinālis, e – поздовжній
mediālis, e – присередній
mediānus, a, um – серединний

medius, a, um – середній
posterior, ius – задній
proximālis, e – ближчий до тулуба, проксимальний
profundus, a, um – глибокий
pronatio, onis, f – поворот кінцівки або її частини до тулуба
sagittalis, e – сагітальний
sinister, tra, trum – лівий
superior, ius – верхній
superficiālis, e – поверхневий
supinatio, onis, f – поворот кінцівки або її частини назовні від тулуба
ventrālis, e – черевний
transversus, a, um – поперечний

REPETITORIUM

1. Класичний латинський алфавіт складається з:

- 28 літер;
- 24 літер;
- 27 літер;
- 32 літер.

2. Буквосполучення *ti* вимовляємо як [ці] у слові:
- a) combustio;
  - b) ostium;
  - c) functio;
  - d) mixtio.
3. Вкажіть рядок, в якому в усіх словах літеру *s* читаємо як звук [с]
- a) dosis, nasus, sanitas;
  - b) structura, processus, febris;
  - c) sanus, capsula, nasus;
  - d) crista, corpus, visus.
4. Вкажіть рядок, в якому усі слова грецького походження:
- a) calcaria, oleum, lingua;
  - b) chole, Althaea, rhaphe;
  - c) folium, Chelidonium, thorax;
  - d) Chamomilla, cor, Rheum.
5. Вкажіть рядок, в якому в усіх словах наголошений другий склад від кінця слова:
- a) extractum, palpebra, opticus;
  - b) reflexus, nasālis, diaeta;
  - c) myologia, amoeba, occiput;
  - d) structūra, palpebra, vertebra.

Тема: Іменник. Граматичні категорії іменників. Анатомічні і клінічні терміни. Основні моделі анатомічних термінів

1. Визначте відміну та основу іменників:

arteria, ae, f; genu, us, n; cor, cordis, n; nervus, i, m; os, ossis, n; muscūlus, i, m; capsula, ae, f; corpus, ōris, n; alveus, i, m; ductus, us, m; brachium, ii, n; articulatio, ōnis, f; manus, us, f; facies, ei, f; cornu, us, n, arcus, us, m; auris, is, f; nucleus, i, m; cartilāgo, ĩnis, f; larynx, laryngis, m; species, ei, f; cutis, is, f; cranium, ii, n; vertebra, ae, f; pes, pedis, m; splen, splenis, m; costa, ae, f; hiatus, us, m; cavum, i, n; basis, is, f; septum, i, n; scapula, ae, f; angūlus, i, m; margo, ĩnis, m; ligamentum, i, n.

2. Утворіть Nom. і Gen. plur. від іменників:

pes, pedis, m; ganglion, i, n; gyrus, i, m; arteria, ae, f; ventricūlus, i, m; ren, renis, m; sinus, us, m; nervus, i, m; vertebra, ae, f; rete, is, n; papilla, ae, f; os, ossis, n; homo, inis, m; scapūla, ae, f; facies, ēi, f; atrium, ii, n; arcus, us, m; plica, ae, f; oculūs, i, m.

3. Додайте пропущені відмінкові закінчення:

muscul... – м'язи; cost... – ребер; oss... – кістки; ligament... – зв'язки (Nom. Pl.); valvul... – клапанів; abdomin... – живота; faci... – поверхні (Gen. Sing.); vertebr... – хребця; dent... – зуби; capit... – голови; arteri... – артерій; nerv... – нервів; sin... – пазух; digit... – пальців; cellul... – клітин; corpor... – тіла; ocul... – очі; radic... – корені; bronch... – бронхи; part... – частин; gen... – коліна (Gen. Sing.); capit... – голів; articulation... – суглоби; glandul... – залоз; stern... – грудини.

4. Запам'ятайте основні моделі анатомічних термінів:

У медичному терміні різні частини мови розташовуються в певному порядку, якого слід чітко дотримуватися для правильного розуміння їх змісту. Виділяють п'ять основних моделей термінів:

- іменник у Nom. + іменник у Gen.: вена язика – vena linguae;
- іменник у Nom. + прикметник у Nom.: глибока вена – vena profunda;
- іменник у Nom. + іменник у Gen. + прикметник у Nom.: глибока вена язика – vena linguae profunda;

Nota bene! Після назв м'язів та зв'язок узгоджене означення (прикметник) ставиться одразу: *musculus (ligamentum) + прикметник у Nom. + іменник у Gen.*: поперечна зв'язка лопатки – *ligamentum transversum scapulae*.

У термінах, де іменник у *Nom.* та іменник у *Gen.* мають узгоджені означення, порядок слів може бути таким:

– **іменник у *Nom.* + іменник у *Gen.* + прикметник у *Gen.* + прикметник у *Nom.***: поперечний відросток поперекового хребця – *processus vertebrae lumbālis transversus*;

– **іменник у *Nom.* + прикметник у *Nom.* + іменник у *Gen.* + прикметник у *Gen.***: поперечний відросток поперекового хребця – *processus transversus vertebrae lumbālis*.

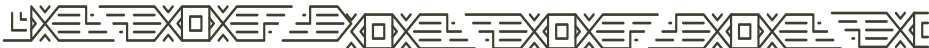
Якщо в українському терміні іменник має при собі кілька прикметників, у латинському терміні порядок слів буде зворотний: задня п'яткова суглобова поверхня – *facies articulāris calcanea posterior*.

5. Перекладіть терміни українською мовою, запишіть схему утворення:

bulbus oculi, dorsum nasi, rima palpebrarum, apex nasi, cavum oris, cavum pelvis, digiti pedis, corpus, arcus vertebrae, lamina arcus vertebrae, crista capitis costae, crista colli costae, tuberculum costae, angulus costae, manubrium sterni, angulus sterni, corpus sterni, corpus maxillae, spina scapulae, articulationes genus, angulus mandibulae, caput mandibulae, collum mandibulae, incisura mandibulae, basis cranii, cavum nasi, cavum oris, ossa carpi, corpus phalangis, ligamentum nuchae, articulatio humeri, articulationes manus, canalis carpi, articulatio genus, musculi colli, musculi dorsi, musculi abdominis, musculi thoracis, cavum oris, tuberculum dentis, vasa auris.

6. Перекладіть терміни латинською мовою:

головка ребра, шийка ребра, тіло ребра, горбок ребра, кут ребра, борозна ребра, реберна дуга (дуга ребер), тіло великогомілкової кістки, гребінь великогомілкової кістки, спинка язика, корінь язика, тіло язика, край язика, кінчик язика, цибулина аорти, кут грудини, гребінь шийки ребра, кістки пальців, шви черепного склепіння, ділянка печінки, ділянки тіла, борозна пазухи, суглоб коліна, суглоби коліна, тіло хребця, кістки грудної клітки, кістки черепа, корінь дуги хребця, порожнина черепа, перегородка носа, дуга аорти, верхівка легені, м'язи живота, основа черепа, ділянки і частини тіла.

7. Допишіть закінчення, подайте схему утворення термінів:
 apex pulmon... – верхівка легені; valvula aort... – клапан аорти;
 regio antebrachii... – ділянка передпліччя; corpus vertebr... – тіло хребця;
 spina scapula... – ость лопатки; phalanges digit... – фаланги пальців;
 ligament... genus – зв'язки коліна; angulus stern... – кут грудини;
 apex radic... dent... – верхівка кореня зуба; corpus lingu... – тіло язика;
 muscul... colli – м'язи ший; basis crani... – основа черепа;
 cartilagin... laryngis – хрящі гортані; articulation... digitorum ped... – суглоби пальців стопи;
 vas... auris – судини вуха.

8. Встановіть відповідність між грецьким префіксом/коренем і його тлумаченням українською мовою:

hypo-	вказує на розлад функції
glyk(o)-	вказує на грибкове захворювання
dys-	вказує на зменшення, зниження
mys-	вказує на природу
physio-	вказує на вміст цукру

9. З'ясуйте походження та значення термінів, поясніть вживання префікса *a-/ан-*:

акінезія, анемія, анергія, анкілоз, аномалія, астазія, атаксія, астенія, афазія.

10. Запам'ятайте латинські іменники:

apex, ĩcis, m – верхівка
 arcus, us, m – дуга
 articulatio, ōnis, f – суглоб
 bulbus, i, m – цибулина
 caput, ĩtis, n – голова
 cavum, i, n – порожнина
 collum, i, n – шия
 corpus, ōris, n – тіло
 costa, ae, f – ребро
 crista, ae, f – гребінь
 digĭtus, i, m – палець
 dorsum, i, n – спина

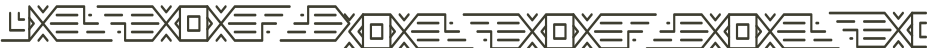
lamĭna, ae, f – пластинка
 ligamentum, i, n – зв'язка
 mandibŭla, ae, f – нижня щелепа
 maxilla, ae, f – верхня щелепа
 manus, us, f – рука, кисть
 nasus, i, m – ніс
 ocŭlus, i, m – око
 os, oris, n – рот
 os, ossis, n – кістка
 palpebra, ae, f – повіка
 rima, ae, f – щілина
 vertebra, ae, f – хребець

PROVERBIA LATINA

- ▶ *Terra incognīta*. – Невідома земля.
- ▶ *Tabūla rasa*. – Чиста дошка.
- ▶ *Persona grata*. – Бажана особа.
- ▶ *Persona non grata*. – Небажана особа.

REPETITORIUM

1. Вкажіть правильну послідовність відмінків:
  - a) genetivus, dativus, accusativus;
  - b) nominativus, ablativus, genetivus;
  - c) nominativus, ablativus, dativus;
  - d) dativus, accusativus, nominativus.
2. Вкажіть іменник, що належить до третьої відміни:
  - a) manus, us, f;
  - b) regio, onis, f;
  - c) costa, ae, f;
  - d) facies, ei, f.
3. Іменник *sinus, us, m* належить до:
  - a) першої відміни;
  - b) п'ятої відміни;
  - c) четвертої відміни;
  - d) другої відміни.
4. Вкажіть закінчення іменника *corpus, oris, n* у Nom. Plur.:
  - a) -i;
  - b) -a;
  - c) -es;
  - d) -ae.
5. Вкажіть закінчення іменника *costa, ae, f* у Gen. Plur.:
  - a) -ārum;
  - b) -ōrum;
  - c) -uum;
  - d) -um.

Тема: Прикметник. Поділ прикметників на групи. Узгодження прикметників з іменниками. Вищий ступінь порівняння прикметників в анатомічній термінології

1. Поділіть прикметники на групи:

sinister, tra, trum; occipitālis, e; laterālis, e; internus, a, um; coronarius, a, um; sphenoidālis, e; durus, a, um; pterygoideus, a, um; lumbālis, e; profundus, a, um; orbitālis, e; transversus, a, um; biceps, ipitis; spinōsus, a, um; costālis, e; externus, a, um; palatīnus, a, um; frontālis, e; latus, a, um; simīlis, e; dexter, tra, trum; parietālis, e; ruber, bra, brum; mollis, e; saluber, bris, bre; rectus, a, um; simplex, icis.

2. Визначте рід іменника за закінченням прикметника:

cortex durus; ligamentum flavum; manus sinistra; musculus latus; cellūla magna; vertebra thoracīca; substantia spongiōsa; os occipitāle; regio pectorālis; homo sapiens; musculus biceps; facies laterālis; nervus opticus; tunīca mucōsa; columna vertebrālis; pulmo dexter; forāmen opticum; fractūra simplex; palatum molle; glandūla gastrīca.

3. Утворіть форми Gen. Sing., перекладіть терміни:

os temporāle, arcus vertebrālis, canālis palatīnus, forāmen ovāle, pars laterālis, sinus coronarius, facies articulāris, sulcus transversus, lamīna orbitālis, sutūra frontālis, ligamentum profundum, pars transversa, ramus petrōsus, antrum mastoideum, vertebra lumbālis, processus pterygoideus, tuber parietāle, glandūla thyreoidea, tubercūlum pharyngēum, vena sinistra, fissūra horizontālis, ligamentum teres, crista ethmoidālis.

4. Узгодьте прикметники з іменниками, допишіть пропущені закінчення:

vena (f) profund...; foramen (n) sacrāl...; ligamentum (n) flav...; linea (f) alb...; facies (f) extern...; columna (f) vertebrāl...; musculus (m) long...; manus (f) brev...; pes (m) magn...; arteria (f) occipitāl...; costa (f) ver...; vas (n) lymphatic...; auris (f) intern...; os (n) brev...; genu (n) dextr...; plexus (m) venō....

5. Визначте за формою іменника рід прикметника, додайте відповідне закінчення:

musculus long...; os temporāl...; forāmen palatīn...; facies intern...; vertebra cervicāl...; vena cav...; ligamentum transvers...; facies articulār...; processus pterygoide....

6. Узгодьте прикметник з іменником, перекладіть словосполучення:

arteria, ae, f (profundus, a, um); genu, us, n (sinister, tra, trum); ligamentum, i, n (transversus, a, um); periodus, i, f (longus, a, um); caput, itis, n (magnus, a, um); ala, ae, f (dexter, tra, trum); gastricus, a, um (gastrīa, um); vertebra, ae f (thoracālis, e); facies, ei, f (posterior, ius); cornu, us, n (maior, ius); muscūlus, i, m (biceps, ipitis); pars, partis, f (anterior, ius); digītus, i, m (maxīmus, a, um).

7. Перекладіть словосполучення:

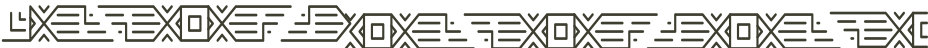
отвір (великий, круглий, остистий, венозний); горбик (сонний, передній, задній, яремний); поверхня (спинна, внутрішня, носова, зовнішня); край (передній, задній); канал (зоровий, центральний, крижовий, сонний); речовина (чорна, сіра, губчаста); м'яз (широкий, поперечний, двоголовий); артерія (вінцева, глибока, поперекова); ділянка (задня, лобова, плечова).

8. До кожної групи слів доберіть відповідне означення, перекладіть терміни:

processus, facies, tubercūlum (palatīnus, maius, glutaea); ganglion, raphe, muscūlus (rectus, palatīna, pterygoideus, cervicāle); truncus, vena, foramen (cava, frontāle, sympaticus); canālis, cornu, linea (transversa, pterygoideus, posterior); digītus, pars, cavum (propriūm, recta, minīmus).

9. Перекладіть анатомічні терміни українською мовою, запишіть схему утворення:

tuba auditoria, palatum osseum, substantia spongiōsa, plexus venōsus, labium superius, angūlus superior, costae spuriae, pars petrōsa, facies dorsālis, sulcus palatīnus, alae maior et minor, vertebrae sacrāles, forāmen ovāle, os lacrimāle, membrum superius, cornu maius, arteria inferior, cornu superius, regio antebrachii posterior, regio cervicalis anterior, trigonum caroticum, regio cervicalis lateralis, regio vertebralis, regio cruris posterior, facies dorsales, regio lumbalis, skelēton membri superiōris, nervus transversus colli, facies palatīna lamīnae horizontālis, ductus lymphaticus sinister, ligamentum transversum scapūlae, facies articulāris capītis costae, crista occipitālis interna, fossa cranii media, vena colīca sinistra, spina ossis sphenoidālis, corpus vertēbrae thoracīcae, vena profunda cerēbri, valvūla venae caevae inferiōris, ramus dexter venae portae, sutūra palatīna transversa, truncus lumbālis sinister, arcus ductus thoracīci, alveōli dentāles, capsūla fibrōsa glandūlae thyreoideae, canāles palatīni, nervi occipitāles, conchae nasāles, cornua coccygea, nervi transversi, ligamenta lata, rami pulmonāles.

10. Перекладіть українською мовою:

простий суглоб, поперечний м'яз, широка зв'язка, передня поверхня, щитоподібна залоза, зв'язка щитоподібної залози, права легеня, верхівка правої легені, ліве коліно, зв'язка лівого коліна, грудний хребець, отвір грудного хребця, двоголовий м'яз, тіло двоголового м'яза, малий кам'янистий нерв, внутрішнє вухо, судини внутрішнього вуха, праве передсердя, порожниста вена, отвір порожнистої вени, внутрішня міжреберна пластинка, зоровий нерв, диск зорового нерва, ліва легенева артерія, верхня альвеолярна артерія, задня носова ость, передня реберна поверхня.

11. З'ясуйте походження та значення термінів, поясніть значення кінцевого терміоелемента *терапія*-:

геліотерапія, спелеотерапія, аеротерапія, кліматотерапія, бальнеотерапія, механотерапія, гідрокінезитерапія, фізіотерапія, рефлексотерапія, мануальна терапія, ароматерапія, фітотерапія.

12. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

regio occipitalis	хребетний стовп
plana sagittalis	тильна ділянка кисті
linea mediana anterior	потилична ділянка
trigonum caroticum	мізинець
regio dorsalis manus	передня серединна лінія
columna vertebralis	стрілова площина
cavum abdominis	нижня кінцівка
membrum inferius	черевна порожнина
digitus minimus	сонний трикутник

13. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

physiotherapia	процес відновлення здоров'я і працездатності хворих та інвалідів
climatotherapia	використання лікувальної дії відкритого повітря її застосовують у вигляді тривалого перебування на повітрі в одязі, сну на повітрі (денного і нічного) та повітряних ванн

rehabilitatio	засіб реабілітації, що ґрунтується на дії на організм фізичних факторів навколишнього середовища в їх природньому чи преформованому вигляді з лікувальною та профілактичною метою
aërotherapia	комплексне лікування морським кліматом і морськими купаннями
thalassotherapia	дозоване застосування метеорологічних факторів, тобто особливостей кліматичних та погодних умов окремої місцевості з лікувальною метою
speleotherapia	сукупність лікувальних методів, заснованих на використанні мінеральних вод, які утворились в надрах землі під впливом різних геологічних процесів
mechanotherapia	використання з лікувальною метою мікроклімату карстових печер
balneotherapia	лікування фізичними правами за допомогою спеціальних апаратів

14. Запам'ятайте латинські прикметники:

articulāris, e – суглобовий
 axiālis, e – осьовий
 biceps, bicipītis – двоголовий
 carotīcus, a, um – сонний
 caudālis, e – хвостовий
 centrālis, e – центральний
 cervicālis, e – шийний
 coccygeus, a, um – куприковий
 craniālis, e – черепний
 fibulālis, e – малогомілковий
 frontālis, e – лобовий
 horisontālis, e – горизонтальний

laterālis, e – бічний
 latus, a, um – широкий
 longus, a, um – довгий
 lumbālis, e – поперековий
 occipitālis, e – потиличний
 osseus, a, um – кістковий
 palatīnus, a, um – піднебінний
 palmaris, e – долонний
 plantaris, e – підошовний
 profundus, a, um – глибокий
 proximālis, e – ближній
 radiālis, e – променевиий

rostrālis, e – дзьобовидний
sacrālis, e – крижовий
sagittālis, e – стріловий
simplex, icis – простий
superficialis, e – поверхневий
temporalis, e – скроневиий
thoracālis, e – грудний

tibiālis, e – великогомілковий
transversus, a, um – поперечний
ulnālis, e – ліктьовий
ventrālis, e – черевний
verticalis, e – прямовисний
zygomatīcus, a, um – виличний

PROVERBIA LATINA

- ▶ *Circulus vitiosus.* – *Зачароване коло.*
- ▶ *Carum, quod rarum.* – *Любе те, що рідкісне.*

REPETITORIUM

1. **Вкажіть прикметник, що належить до першої групи:**
  - a) brevis, e;
  - b) parvus, a, um;
  - c) acer, acris, acre;
  - d) simplex, icis.
2. **Вкажіть, до якої групи належить прикметник *vertebrālis, e*:**
  - a) займенникові прикметники;
  - b) прикметники першої – другої відмін;
  - c) прикметники третьої відміни з трьома закінченнями;
  - d) прикметники третьої відміни з двома закінченнями.
3. **Вкажіть правильний переклад терміна *вінцеві артерії*:**
  - a) arteria coronaria;
  - b) arteriae coronariae;
  - c) arteriam coronariam;
  - d) arteriārum coronariārum.
4. **Узгодьте прикметник *dexter, tra, trum* з іменником *manus, us, f*:**
  - a) manus dextrum;
  - b) manus dextra;
  - c) manus dexter;
  - d) manus dextri.
5. **Вкажіть правильний переклад терміна *широкі м'язи*:**
  - a) musculus latus;
  - b) musculi lati;
  - c) musculus lata;
  - d) musculus latum.

*Тема: Граматичні категорії дієслова. Словникова форма дієслова. Основа дієслова теперішнього часу. Теперішній час дійсного способу активного і пасивного стану. Наказовий спосіб теперішнього часу. Допоміжне дієслово *sum, fui, –, esse**

1. Перепишіть дієслова, визначте основу та дієвідміну:
signāre, agēre, mutāre, nutrīre, dividēre, sedēre, munīre, formāre, descendēre, tegēre, habēre, servāre, dignoscēre.

2. Утворіть третю особу однини і множини теперішнього часу дійсного способу активного і пасивного стану:
formāre, dignoscēre, audīre, miscēre, cognoscēre, servāre.

3. Перекладіть дієслівні форми українською мовою:
tegēre, tegunt, tegit, tego; legīmus, legit, legīte, legēre; formāre, format, formant, formātis; describunt, describo, describit, describe; sciunt, scio, scit, scīmus; spirātis, spirat, spirant, spirāre; curo, curāmus, curat, curas; nutrit, nutriunt, nutrīmus, nutris; dividītis, dividunt, divido, divide; sanat, sanātis, sano, sanāte.

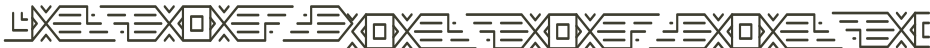
4. Перекладіть дієслова, вкажіть дієвідміну, особу, число:
formant, tegit, signas, nutrit, praeparāmus, sentit, recipitis, studes, nominātis.

5. Утворіть третю особу однини і множини активного стану, перекладіть форми українською мовою:
nomināre, tegēre, sumēre, sanāre, habēre, miscēre, sentīre, recipēre.

6. Перекладіть українською мовою:
Bene laboras. Laborate. Bene discere debetis. Nolite errare. Audi, quod dicunt. Da. Date. Misce. Repete bis. Semper bene laborāmus. Describite. Cogitat, ergo est. Dum spiras, speras. Nolite errāre. Audi, quod dicunt. Da. Date. Misce. Monstra. Monstrāte. Dum vivis, laborāre debes.

7. З'ясуйте походження та значення термінів:
акомодація, антропометрія, регенерація, рецептор, акумуляція, електропунктура.

8. Встановіть відповідність між латинським терміноелементом та його тлумаченням українською мовою:

myo-	розлад функції
hyper-	клітина
cyto-	кислий
hydr-	м'яз
oxy-	вода
dys-	вище норми

9. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

abdomen	пояс скелета нижньої кінцівки, який складається з двох тазових кісток та крижової, які міцно між собою сполучаються і становлять міцну опору для вільних нижніх кінцівок
pelvis	зовнішній орган, частина вільної верхньої кінцівки, яка складається із зап'ястя, п'ястка і фаланг пальців
caput	частина тіла людини, в якій містяться шлунок, кишечник, печінка і т. ін.
manus	задня частина тулуба людини від шиї до крижів
dorsum	частина тіла, в якій містяться мозок, органи зору, смаку, нюху та слуху, а також рот

9. Запам'ятайте латинські дієслова:

abduco, duxi, ductum, ěre –
відводити

ascendo, ndi, nsum, ěre –
підніматись

audio, ĩvi, ĩtum, ĩre – слухати

deformo, āvi, ātum, āre –
деформувати

communĩco, āvi, ātum, āre –
з'єднувати

corrĩgo, rexĭ, rectum, ěre –
виправляти

reſcuro, curri, cursum, ěre –
повертатись назад

sano, āvi, ātum, āre – лікувати

descendo, ndi, nsum, ěre –
спускатись

divĭdo, visi, visum, ěre – розділяти
do, dedi, datum, are – давати

muto, āvi, ātum, āre – змінювати

sentio, sensi, sensum, ĭre –
відчувати

transverto, verti, versum, ěre –
повертати

video, vidi, visum, ěre – бачити

perĭbro, āvi, ātum, āre –
проникати, проривати

PROVERBIA LATINA

- ▶ *Festina lente.* – *Сниши поволі.*
- ▶ *Vivĕre est cogitāre.* – *Жити – це мислити.*
- ▶ *Vivĕre est militāre.* – *Жити – це боротися.*

REPETITORIUM

1. Дієвідміну в латинській мові визначаємо за:

- a) основою супіна;
- b) кінцевим звуком основи інфекта;
- c) закінченням основи перфекта;
- d) формою першої особи однини.

2. Основу інфекта дієслів першої, другої та четвертої дієвідмін визначаємо шляхом відкидання від форми *infinitivus praesentis activi* закінчення:

- a) –ĭre;
- b) –āre;
- c) –re;
- d) –ěre.

3. Дієслово *nutrĭre* належить до:

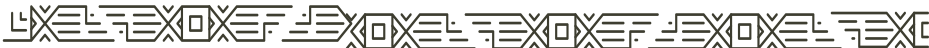
- a) першої дієвідміни;
- b) третьої дієвідміни;
- c) четвертої дієвідміни;
- d) другої дієвідміни.

4. Форму дієслова *describĭmus* перекладаємо:

- a) ми описуємо;
- b) ти описуєш;
- c) ви описуєте;
- d) вони описують.

5. Вкажіть дієслово у першій особі множини теперішнього часу дійсного способу активного стану:

- a) punĭmus;
- b) credis;
- c) valĕtis;
- d) condemnat.

Тема: Перша відміна іменників. Іменники грецького походження. Суфікси іменників першої відміни. Неузгоджене означення. Грецькі еквіваленти латинських іменників першої відміни. Кінцеві терміоеlementи іменників першої відміни. Прийменники

1. Запишіть відмінювання словосполучень:

vertebra thoracica – грудний хребець, tela nervosa – нервова тканина, costa vera – справжнє ребро, vena cava – порожниста вена.

2. Утворіть форми *Nom. Plur. та Gen. Plur.*

cellula longa – довга клітина, rima recta – пряма щілина, vena cava sinistra – ліва порожниста вена, fossa canina – собача ямка, lamina magna – пластинка велика, substantia compacta – щільна речовина, vertebra thoracica – грудний хребець.

3. Визначте відмінкові форми іменників, перекладіть українською мовою:

costarum, inter costas, venae, circum venam, scapulis, sub scapulae, linguae, sub linguam, cellulam, cellulis, arteriarum, arteriam.

4. Перекладіть анатомічні терміни українською мовою, запишіть схему утворення:

vena portae, columna vertebrarum, vena gastrica sinistra, arteria coronaria dextra, vertebrae thoracicae, costa spuria, spina scapulae, tela nervosa, crista tibiae, fractura costarum, incisura mandibulae, linea, nuchae, costae verae, caput, costae, collum costae, corpus costae, tuberculum costae, angulus costae, arcus costarum, dorsum linguae, radix linguae, corpus linguae, margo linguae, tunica mucosa linguae, apex linguae, bulbus aortae, arteria hepatica propria, vena profunda linguae, vena palatina externa, vena saphena magna, vena profunda linguae, incisura scapulae.

5. Перекладіть речення українською мовою:

a) Lingua Latina in medicina necessaria est. Invidia est in medicina via sine lingua Latina. Anatomia disciplina medica est. Scientia anatomiae studiosis medicinae necessaria est. Histologia de structura telarum disciplina est. Histologiam aliter anatomiam microscopicam nominamus.

b) Forma cellulārum varia est. Cellūlae longae, latae, magnae, parvae sunt.

c) Sunt costae verae et spuriae. Costa octāva, nona, decīma, undecīma et duodecīma sunt costae spuriae. Costa prima, secunda et cetera costae verae sunt. Substantia costārum verārum et costārum spuriārum dura est.

d) In scapūlā dextra et in scapula sinistra spinam scapulae, fossam supraspinātam scapulae et fossam infraspinātam, incisuram scapulae videmus.

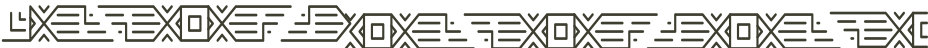
e) In calvariā multae sutūrae sunt. Forma suturārum varia est: sutūra dentata, sutūra squamosa, sutūra incisiva, sutūra lamboidea, sutūra mediana, sutūra plana, sutūra serrata, sutūra transversa. Interdum sutūram linguā Graecā raphen nomināmus.

f) Tunīcas mucōsas, submucōsas, serōsas, subserōsas, distinguimus. Sunt etiam tunīcae fibrōsae, vasculōsae ceteraeque. Tunīca mucosa cum papillis multis linguam tegit. Tunīcam serōsam et tunīcam mucōsam in vesīca fellea, tunīcam mucōsam et tunīcam musculārem in vesīcā urinariā conspicimus. In tracheā tunīcam mucōsam, tunīcam fibrocartilagineam tunīcamque adventitiā vidēmus. Tunīcam adventitiā alīter tunīcam externam nomināmus.

g) In corpore humano triginta tres seu triginta quattuor vertebrae distinguimus. Vertebra forma similis est anulo osseo. Vertebra ex tribus partibus constat, quarum prima est corpus vertebrae, secunda arcus vertebrae, tertia processus. Processus vertebrae sunt: processus spinosus, duo processus transversi, quattuor processus articulares superiores et inferiores. Prima vertebra atlas, secunda axis nominatur, vertebra septima prominens. Vertebrae dividuntur in septem vertebrae cervicales, duodecim vertebrae thoracales, quinque vertebrae sacrales et quattuor seu quinque vertebrae coccygeae. In columna vertebrali distinguimus quinque partes: cervicalem, thoracalem, lumbalem, sacralem et coccygeam. Omnes vertebrae praeterea dividimus in partes duas, quae sunt: vertebrae verae et vertebrae spuriae. Vertebrae verae ex cervicalibus, thoracalibus et lumbalibus vertebrae constant. Vertebrae sacrales, quae os sacrum formant, et vertebrae coccygeae, quae os coccygis formant, vertebrae spuriae nominatur.

6. Перекладіть анатомічні терміни латинською мовою:

стопв хребців, форма клітини, форма клітин, вирізка лопатки, слизова оболонка язика, довге ребро, складка лівої порожнистої вени, несправжні ребра, клапан аорти, перелом ключиці, вирізка нижньої щелепи, каркова лінія, ліва вінцева артерія, глибока вена язика, гребінь великогомілкової кістки.

7. Перекладіть терміни, виділіть терміноелементи, поясніть їх значення:

myologia, tonsillectomia, anosmia, phlebotomia, adenopathia, hydrophobia, anaemia, dysphagia, gingivectomy, glossalgia, dysuria, akinesia, urologia, phytotherapia, apathia, hypertonia, dystonia, anopsia, hypotonia.

8. З'ясуйте походження та значення термінів:

урологія, ангиологія, неврологія, алергологія, імунологія, педіатрія, геронтологія.

9. Встановіть відповідність між латинським і грецьким терміноелементом та його тлумаченням українською мовою:

forma	physi-	форма
vena	spondyl-	залоза
vertebra	morpho-	вена
natura	aden-	хребець
glandula	phlebs-	природа

10. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

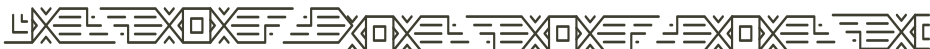
vertebra	S-подібна зігнута невелика трубчаста кістка у поясі верхніх кінцівок, з тілом і двома кінцями: лопатковим (акроміальним) та грудинним
scapula	частина скелета, яка є головною віссю та опорою тіла
clavicula	кістка пояса верхніх кінцівок, яка забезпечує з'єднання плечової кістки з ключицею
columna vertebralis	кістковий або хрящовий елемент хребта
costa	плоска кістка трикутної форми, що прилягає ззаду до грудної клітки на рівні II–VII ребер

11. Встановіть відповідність між кінцевим терміном та його тлумаченням українською мовою:

-kinesia	удар, параліч
-plegia	розширення трубчатого або порожнистого органа
-trophia	вимірювання
-ectasia	живлення
-metria	боязнь, нав'язливий страх
-phobia	рух

12. Запам'ятайте латинсько-грецькі дублети іменників першої відміни:

Латинський іменник	Грецький відповідник	Значення
aqua	hydor, hydr-	вода
causa	aeti-	причина
cellŭla	cytos, cyt-	клітина
cornea	keras, keratos, kerat-	рогівка
forma	morphe, morph-	форма, будова
femīna	gyne, gynaec-	жінка
glandŭla	aden, adenos, aden-	залоза
gingīva	ulon, ul-	ясна
hernia	-cele	грижа, кила
lacrima	dacry-	сльоза
lingua	glossa, gloss-	язик
mamma	mast-	молочна залоза
mandibŭla	myle, myl-, genys, geny-	нижня щелепа
maxilla	gnathos, gnath-	верхня щелепа
medulla	myelos, myel-	мозок
natŭra	physis, physi-	природа
palpebra	blepharon, blephar-	повіка
planta	phyt-	рослина

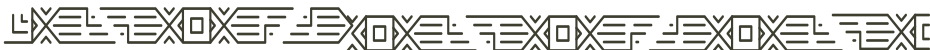

ruptūra	-rrhexis	розрив
sutūra	rhaphe, raph-	шов
tela	histos, hist-	тканина
tonsilla	amygdala, amygdal-	мигдалик
urina	ur-	сеча
vagīna	colpos, colp-	піхва
vena	phleps, phlebos, phleb-	вена
vertebra	spondylos, spondyl-	хребець
vesīca	cystis, cyst-	міхур
vesīca urinaria	cyst-	сечовий міхур
vesīca biliāris	cholecyst-	жовчний міхур
vita	bios, bio-	життя

12. Запам'ятайте кінцеві терміноелементи іменників першої відміни:

Терміноелемент	Значення
-acusia	слух
-algesia	больове відчуття
-algia	біль без органічної причини
-clasia	хірургічна операція по руйнуванню частини тіла, органу
-ectasia	розширення трубчастого або порожнистого органа
-ectomy	вирізання, видалення
-emia, haem-, haemat- (на початку терміна)	кров, стан крові
-ergia	діяльність, реактивність організму
-geusia	смак
-graphia	дослідження за допомогою рентгенівського знімка
-kinesia	рух

-logia	наука, вчення
-malacia	розм'якшення
-mania	пристрасть, хвороблива схильність
-megalia	збільшення, гіпертрофія
-metria	вимірювання
-mnesia	пам'ять
-odynia	біль, больове відчуття
-opsia	зір
-osmia	нюх
-pathia	страждання, захворювання, недуга
-phobia	боязнь, нав'язливий страх
-phasia	здатність говорити
-phonia	звук
-penia	нестача
-phagia	поїдання, поглинання
-pepsia	травлення
-pexia	хірургічна операція прикріплення внутрішнього органу, фіксація
-philia	любов, схильність до чогось
-phrenia	розум, психічні властивості людини
-plegia	удар, параліч, ураження
-plasia	утворення, розвиток тканини, клітин, органів
-rrhagia	кровотеча
-rrhaphia	зашивання, накладання шва
-rrhoea	підвищення виділення, течія
-scopia	огляд, обстеження за допомогою ендоскопічних приладів
-sthenia	сила
-stomia	виведення штучного отвору, фістули
-therapia	лікування, спосіб лікування
-tomia	розтин, розріз

-tonia	напруження, сила, тонус
-trophia	живлення
-uria	сеча

13. Запам'ятайте іменники першої відміни:

ala, ae, f – крило	lamīna, ae, f – пластинка
aorta, ae, f – аорта	linea, ae, f – лінія
apertūra, ae, f – отвір	lingua, ae, f – язик
arteria, ae, f – артерія	mandibūla, ae, f – нижня щелепа
busca, ae, f – щока	maxilla, ae, f – верхня щелепа
capsūla, ae, f – капсула	medulla, ae, f – мозок
cellūla, ae, f – клітина	nucha, ae, f – карк
chorda, ae, f – струна	orbīta, ae, f – очна ямка
clavicūla, ae, f – ключиця	palpebra, ae, f – повіка
columna, ae, f – стовп	plica, ae, f – складка
concha, ae, f – раковина	porta, ae, f – орбіта
costa, ae, f – ребро	scapula, ae, f – лопатка
crista, ae, f – гребінь	sella, ae, f – сідло
fascia, ae, f – фасція	spina, ae, f – ость
fibra, ae, f – волокно	sutūra, ae, f – шов
fibūla, ae, f – малогомілкова кістка	tibia, ae, f – великогомілкова кістка
fossa, ae, f – ямка	valvūla, ae, f – клапан
fovea, ae, f – ямка	vena, ae, f – вена
gingīva, ae, f – ясна	vertebra, ae, f – хребець
glandūla, ae, f – залоза	vesīca, ae, f – міхур
incisūra, ae, f – вирізка	

REPETITORIUM

1. Більшість іменників першої відміни є іменниками:

- чоловічого роду;
- середнього роду;
- жіночого роду;
- усіх трьох родів.

2. До першої відміни належать іменники:

- fructus, us, m, scapula, ae, f;
- ramus, i, m, septum, i, n;
- planta, ae, f; populus, i, f;
- costa, ae, f, vertebra, ae, f.

3. Вкажіть іменник першої відміни в Gen. Plur.:

- vertebrae;
- costārum;

- c) linguam;
- d) palpebris.

4. Вкажіть грецький еквівалент латинського іменника *lingua, ae, f*:

- a) phyto-;
- b) bio-;
- c) spondyl-;
- d) glosso-.

5. **Cytologia** – це наука про:

- a) внутрішні органи;
- b) будову, функції і розвиток клітин;
- c) будову тканин живих організмів;
- d) про форму, будову організму та окремих його органів чи систем.

PROVERBIA LATINA

- ▶ *Ubi concordia, ibi victoria.* – Там перемога, де згода.
- ▶ *Scientia potentia est.* – Знання – сила.

Тема: Друга відміна іменників. Правило середнього роду. Іменники грецького походження. Суфікси іменників другої відміни. Грецькі еквіваленти латинських іменників другої відміни. Кінцеві терміноелементи іменників другої відміни.

1. Визначте за закінченням рід іменників:

barba, ovum, dorsum, costa, nervus, organon, ager, digītus, scelēton, tela, bulbus, sternum, ganglion, nasus, periōdus, ventricūlus, collum, cancer.

2. Утворіть *Gen. sing.*, *Nom.* і *Gen. plur.* від іменників:

ocūlus, i, m; atrium, ii, n; cerebrum, i, n; magister, tri, m; lobus, i, m; digītus, i, m; collum, i, n; blephāron, i, n; cranium, ii, n; muscūlus, i, m.

3. Визначте граматичні форми іменників, перекладіть українською мовою:

digītum, digītis; clavicūla, claviculae; muscūli, musculōrum; ligamenti, ligamenta; ocūlo, oculōrum; rami, ramum; nervi, nervum; sceleti, skeleton; ganglii, ganglia; brachii, brachiis; nucleo, nucleōrum; bronchi, bronchum.

4. Доповніть пропуски відповідними закінченнями:

muscul... transvers... lingu... – поперечний м'яз язика, camer...
bulb... ocul... – камера очного яблука, tunic... mucos... labi... – слизова оболонка губ, crist... coll... cost... – гребінь шийки ребра, lob... cerebr... – частки головного мозку, muscul... humer... – м'язи плеча, angul... scapul... – кут лопатки, ligament... scapula... – зв'язки лопатки, caput ra-di... – голівка променевої кістки, sept... nas... – носова перетинка, muscul... dors... – м'язи спини, al... nas... – крила носа.

5. Перекладіть українською мовою:

a) bulbus ocūli, fundus ocūli, angūlus fissūrae ocūli, tunīca fibrōsa bulbi, spatium pigmenti retīnae, camēra anterior bulbi, muscūlus scapūlae, collum costae, tubercūlum costae, angūlus costae, crista colli costae, manubrium sterni, angūlus sterni, corpus sterni, collum radii, palātum durum, rhaphe palāti, dorsum linguae, frenūlum linguae, muscūli linguae, in cavo nasi, cavum nasi, septum nasi osseum, dorsum nasi, radix nasi, cartilāgo septi nasi, alae nasi, caput humēri, collum

anatomicum, collum chirurgicum, tuberculum maius, tuberculum minus, crista tuberculi maioris, corpus humeri, musculi colli, musculus longus colli, musculi dorsi, musculi membri, musculi coccygei, musculus biceps brachii, musculi digitorum, musculus transversus nuchae, nucleii anteriores thalami, nucleus nervi hypoglossi, nuclei nervi trigemini, sulci cerebri, gyri cerebri, lobi cerebri, gyrus longus insulae, gyri insulae, systema nervorum, nervi olfactorii, nervus vagus, nervi subclavii, discus nervi optici, supra musculos linguae, in ventriculum sinistrum, sub palato duro, in nucleo nervi.

b) Antebrachium ex ulna et radio constat. Ulna et radius longi sunt. In radio caput radii et capitulum humeri sunt. Forma capituli radii rotunda est. Capitulum radii de radio cetero collo radii parvo separatur. In radio crista interossea acuta est.

c) In humero collum anatomicum humeri et collum chirurgicum humeri videmus. Post collum anatomicum duo tubercula sunt. De tuberculis cristae tuberculorum exiunt. Humerus trochleam in extremo habet. Supra trochleam fossa coronoidea et fossa olecrani sunt. Trochlea humerum cum ulna jungit. Iuxta trochleam capitulum humeri est. Capitulum humeri humerum cum radio iungit.

d) Multa vocabula anatomica oculi studiosis medicinae iam nota sunt, ut bulbus oculi, cornea, sclera, macula lutea, palpebrae, supercilia aliaque. Bulbus oculi in orbita iacet. In oculi bulbo tunicam fibrosam, tunicam vasculosam, tunicam internam conspicimus. Tunica fibrosa e cornea et e sclera constat. In cornea anulum conjunctivae, substantiam propriam corneae, limbum corneae aliaque cernimus. In sclera sulcum sclerae, substantiam propriam sclerae, laminam fuscam sclerae videmus. Tunica vasculosa bulbi choroideam continet. Choroidea inter retinam et scleram iacet.

e) Magister de morbis oculorum et nasi discipulis narrat. Terminos novos in tabula scribit. Discipuli verba magistri diligenter audiunt et terminos in charta scribunt. Magister ad morbos nervi optici venit, et rupturam oculi et atrophiam nervi optici explicat. Deinde discipulis de polipis nasi et de cancro nasi narrat. Hodie medici morbos oculorum et nasi methodo nova sanant.

6. Перекладіть терміни латинською мовою:

скелет передпліччя, порожнина черепа, очний м'яз (м'яз ока), нерви пальців, форма м'язів, очне дно, м'язи спини, шви черепа, порожнина носа, на голові ребра, блукаючий нерв, оболонка гілка блукаючого нерва, поперечний нерв шиї, підключичні нерви, центральна борозна острівця, ядро окорухового нерва, лімфатичні вузли, промениста зв'язка зап'ястка, крила носа, ручка грудини, кут ребра.

7. Від поданих слів утворіть іменники із зменшувальним значенням:

saccus, i – мішок; lobus, i – частка; globus, i – куля; tubus, i – труба; venter, ventris – шлунок, caput, itis – голова, ramus, i – гілка, alveus, i, m – корито, жолоб, fons, fontis – джерело.

8. Перекладіть клінічні терміни, виділіть терміноелементи, поясніть їх значення:

ophthalmologia, ophthalmoscopy, ophthalmomegalia, ophthalmorrhagia, ophthalmomegalia; bronchoscopy, bronchography, bronchophonia, bronchoestasia; syndactylia, dactyloscopy, dactylalgia; gastrospasmus, gastralgia, gastroectasia, gastroscopy; craniometria, craniotomy; neurectomia, neuralgia, neuroplegia, neurasthenia; myeloblastus, myelography; myologia, myasthenia, myodystrophia, myalgia; rhinoplastica, rhinorrhagia, rhinoscopy, rhiniphonia; toxicologia, toxicomania.

9. Перекладіть терміни латинською мовою, використовуючи терміноелементи *-phobia, -tomia, -rrhagia, -pathia*:

водобоязнь, боязнь захворювання; розтин м'яза, розтин нерва, розтин шлунка; кровотеча з ока, шлункова кровотеча, носова кровотеча; захворювання м'язів, захворювання нервів, хвороба носової порожнини, хвороба шлунка.

10. З'ясуйте походження та значення термінів:

вірусологія, токсикологія, сомнологія, офтальмологія, ринологія, гастроентерологія.

11. Встановіть відповідність між латинським і грецьким терміноелементом та його тлумаченням українською мовою:

ligamentum	my, myo-,	камінь
saxum	ganglion	шлунок
musculus	desmos, desm-	мозок
cerebrum	gaster, gastr-	зв'язка
ventriculus	litho-	вузол
nodus	encephalon, encephala-	м'яз

12. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

sternum	анатомічне утворення, що складається з фіброзної тканини та основна функція якого полягає в забезпеченні механічного з'єднання різних органів, переважно кісток
radius	активна частина опорно-рухової системи, скорочення якої зумовлює переміщення частин тіла або всього тіла в просторі
brachium	плоска кістка, до якої кріпляться передні кінці ключиць і 2-7 пар ребер
ligamentum	найбільш проксимальний сегмент руки, що прикріплюється до тулуба за допомогою плечового суглоба
musculus	парна довга трубчаста кістка передпліччя, розташована поруч з ліктьовим суглобом

13. Запам'ятайте латино-грецькі дублети іменників другої відміни:

Латинський іменник	Грецький відповідник	Значення
anĭmus	psyche, psych-	душа, духовна сила
caecum	typhlon, typhl-	сліпа кишка
cancer	cancrinos, cancri-	рак
cavum	antron, antr-	порожнина, печера
cerebrum	encephalon, encephal-	головний мозок
cibus	trophe, troph-	їжа, живлення
crassum	colon, col-	товста кишка
digĭtus	dactylos, dactyl-	палець
humĕrus	brachion, brachi-	плечова кістка
intestĭnum	enteron, enter-	кишка
labium	cheilos, cheil-	губа
ligamentum	desmos, desm-	зв'язка

locus	topos, top-	місце
medicamentum	pharmacon, pharmac-	лікарський засіб
medicus	iater, iatros, -iatria, iatr	лікар, лікування
morbus	nosos, nos-; pathos, path-	хвороба, страждання
muscūlus	mys, myos, my(o)	м'яз
nasus	rhis, rhinos, rhin-	ніс
nervus	neuron, neur-	нерв
nodus	ganglion, gangli-	вузол
ocūlus	ophthalmos, ophthalm-	око
ovarium	oophoron, oophor-	яєчник
palātum	uranos, uran-	піднебіння
pilus	thrix, thrich-	волос
saxum	lithos, lith-	камінь
somnus	hypnos, hypn-	сон
utērus	metra, metr-, hystera	матка
venēnum	toxicos, toxic-	отрута
ventricūlus	gaster, gastros, gastr-	шлунок

14. Запам'ятайте кінцеві терміоеlementи іменників другої відміни:

Терміоеlement	Значення
-iater	лікар
-blastus	зародок
-lithus	камінь
-logus	спеціаліст
-metron	міра
-tropus	напрямок дії
-scopium	інструмент
-spasmus	спазм, судома

15. Запам'ятайте іменники першої відміни:

alveolus, i, m – альвеола
angulus, i, m – кут
antebrachium, ii, n – передпліччя
atrium, ii, n – присінок,
передсердя
antrum, i, n – печера
anus, i, m – задній прохід
blepharon, i, n – повіка
brachium, ii, n – плече
bronchus, i, m – бронх
bulbus, i, m – цибулина
caecum, i, n – сліпа кишка
carpus, i, m – зап'ясток
cavum, i, n – порожнина
cerebellum, i, n – мозочок
cerebrum, i, n – мозок
cilium, ii, n – вія
colon, i, n – ободова кишка
collum, i, n – шия
cranium, ii, n – череп
digitus, i, m – палець
dorsum, i, n – спина
palatum, i, n – піднебіння
radius, ii, m – променева кістка
skeleton, i, n – скелет
septum, i, n – перегородка
spatium, ii, n – простір
sternum, i, n – грудина

encephalon, i, n – головний мозок
frenulum, i, n – вуздечка
fundus, i, m – дно
ganglion, i, n – нервовий вузол
gyrus, i, m – звивина
humerus, i, m – плечова кістка
intestinum, i, n – кишка
labium, ii, n – губа
ligamentum, i, n – зв'язка
lobus, i, m – доля
manubrium, ii, n – ручка
mentum, i, n – підборіддя
membrum, i, n – кінцівка
musculus, i, m – м'яз
nasus, i, m – ніс
nervus, i, m – нерв
nodus, i, m – вузол
nucleus, i, m – ядро
oculus, i, m – око
organon, i, n – орган
ostium, ii, n – отвір
stomachus, i, m – шлунок
supercilium, ii, n – брова
truncus, i, m – стовбур
uterus, i, m – матка
ventriculus, i, m – шлуночок
vestibulum, i, n – присінок

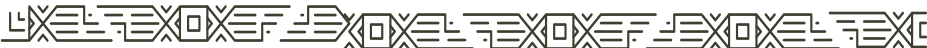
REPETITORIUM

1. Вкажіть рядок, в якому всі іменники належать до другої відміни:

- a) ligamentum, i, n; nervus, i, m;
- b) corpus, oris, n; genus, eris, n;
- c) ductus, us, m; sensus, us, m;
- d) genu, us, n; gelu, us, n.

2. Іменники середнього роду в *Nom. Plur.* мають закінчення:

- a) -us;
- b) -a;
- c) -i;
- d) -es.

3. Вкажіть іменник другої відміни в *Acc. Plur.*:
- a) *musculus*;
  - b) *ramo*;
  - c) *colli*;
  - d) *nervos*.
4. Форму іменника *musculorum* перекладаємо:
- a) м'язи;
  - b) м'яз;
  - c) м'язами;
  - d) м'язів.
5. Вкажіть словосполучення, утворене за зразком синтаксичної конструкції «неузгоджене означення»:
- a) *musculi dorsi*;
  - b) *nervi olfactorii*;
  - c) *collum anatomicum*;
  - d) *lobus dexter*.

PROVERBIA LATINA

- ▶ *Per aspēra ad astra.* – Через терни до зірок.
- ▶ *Ab ovo usque ad mala.* – Від яйця до яблук (Від початку до кінця. Пор. укр.: Від А до Я).
- ▶ *Aut cum scuto, aut in scuto.* – Зі щитом або на щиті.
- ▶ *Ex libris.* – З книг. Екслібрис.

Тема: Прикметники I-II відмін. Суфікси прикметників I-II відмін. Субстантивація прикметників. Дісприкметник минулого часу пасивного стану. Латинсько-грецькі дублети прикметників першої групи

1. Узгодьте прикметники з іменниками, перекладіть словосполучення:

orgānon, i, n (externus, a, um), musculū, i, m (longus, a, um), oculū, i, m (sinister, tra, trum), methōdus, i, f (bonus, a, um), succus, i, m (gastricus, a, um), tuberculū, i, n (acūtus, a, um), cellula, ae, f (longus, a, um).

2. Провідмініяйте словосполучення:

ocūlus dexter – праве око, substantia spongiosa – губчаста речовина, brachium sinistrum – ліве плече.

3. Додайте пропущені закінчення, вкажіть відмінок та число іменників та прикметників:

ligament... transvers... – поперечні зв'язки, muscul... lat... – широкі м'язи, in ocul... dextr... – у правому оці, sub scapula... sinister... – під ліву лопатку, ven... profund... – глибокі вени, nerv... transvers... – поперечного нерва, clavicul... dextr... – правої ключиці, sine digit... minim... – без мізинця, truncus nerv... accessori... – стовбур додаткового нерва, nucleus nerv... hypogloss... – ядро під'язикового нерва, gangli... lymphatic... – лімфатичні вузли, muscul... transvers... lingu... – поперечний м'яз язика, muscul... obliqu... et rect... – косі і прямі м'язи, sutur... squam... – лускатого шва, labyrinthus osse... auris intern... – кістковий лабіринт внутрішнього вуха.

4. Визначте відмінок і число словосполучень, поставте в протилежному числі:

a) Musculū longus, musculū latus, musculi longi, musculi lati, aortā thoracica, costas spurias, nodi lymphatici, ligamento flavo, musculis transversis, scapulam dextram, arteriam gastricam, tunicam mucosam, ligamenta transversa, sulci carotici, lineam ischiadicam, labii externi, suturas squamosas, nervorum opticorum, ganglii lymphatici, vasa profunda, arterias coronarias, fibra nervosa, venas cavas, ganglia thoracica.

5. Перекладіть українською мовою:

a) *musculus longus, musculus latus, muscūli longi, muscūli lati, digitus medius, vena profunda, collum longum, substantia compacta, fascia brachii, radius dexter, in oculō sinistrō, fractūra brachii dextri, tunica mucōsa nasi, ligamentum venōsum et arteriōsum, vena palatina externa, plicae tunicae mucōsae vesicae felleae, arteria coronaria dextra, vena profunda linguae, glandūlae gastricae propriae, ostium tubae auditivae, ostium venae cavae inferiōris, tuberculum thyroideum inferius, nervus transversus colli, apertūra externa aqueductus vestibūli, ramus dexter venae portae, vena colica sinistra, musculus spinosus thoracis.*

b) *Numērus musculōrum organismi humani magnus est. Forma musculōrum etiam varia est: sunt muscūli lati, longi, externi, interni, profundi et cetēri. Collum, exempli causa, non solum musculos habet, sed etiam nervos et organa cetēra. Muscūli dorsi varii et multi sunt, exempli causa, musculus trapezius, musculus rhomboideus ceterique. Musculus trapezius latus est. Muscūli fasciis cinguntur. Fasciae in fascias proprias et fascias subcutaneas dividuntur. Multae fasciae medicis notae sunt: fascia brachii, fascia antebrachii, fascia lata, fascia iliaca, fascia cribrosa, fascia obturatoria ceteraque.*

c) *Morbi acuti, subacuti, chronici, epidemicique sunt. Causae morborum inter se variant. Morbi varii viros, feminas, liberos neobatosque vexant. Dysenteria, rubeola, tetanus, typhus exanthematicus morbi infectiosi sunt. Morbis infectiosis etiam diphtheriam vitae liberorum periculosam annumeramus. Botulismus, leukaemia, cancer oesophagi, cancer ventriculi vitae humanae periculosi sunt. Medici in morbo acuto medicamenta varia ex herbis medicatis, e substantiis chemicis, nonnumquam antibiotica signant. Medici morbos multos verbis Graecis significant velut anaemiam, hypertoniam, hydrophobia ceterosque.*

d) *A Graecis multa vocabula medica habemus. Sceleton, ganglion, acromion, colon, encephalon Graeca vocabula anatomica sunt. Histologia, embryologia, endocrinologia, cytologia, epithelium, erythrocytes etiam initium a vocabulis Graecis ducunt. Multa vocabula Graeca in diagnostica medica sunt, exempli causa: anaemia, leukaemia, hypertonia, hypotonia, gigantismus, haemorrhagia, thrombocytopenia etc. Vocabula Graeca quoque in disciplinis aliis invenimus: in biologia, in botanica, in chimia, in pharmacologia.*

6. Перекладіть терміни латинською мовою:

дельтовидна зв'язка, довгий м'яз шії, порожниста вена, порожнисті вени, біла речовина, грудні нерви, судинне коло зорового нерва, щільна речовина, червоне ядро, червоні ядра, жовта зв'язка, жовті зв'язки, лімфатичний вузол, підколінні лімфатичні вузли, привушні лімфатичні вузли, куприкові м'язи,

диск зорового нерва, підключичні нерви, зоровий нерв, долонні зв'язки, бокові зв'язки, велика підшкірна вена, глибока артерія язика, права лопатка, складка слизової оболонки, шлункові складки, піднебінні залози, біла речовина.

7. Перекладіть словосполучення латинською мовою в *Nom. Sing.* і *Nom. Plur.*:

глибока вена, глибокий вузол, глибока фасція; сонний горбик, сонна артерія, сонна борозна; барабанна гілка, барабанна ость, барабанний отвір; зубчастий шов, зубчасте ядро; правий шлуночок, праве передсердя, права ключиця; серединна борозна, серединний нерв, серединний гребінь.

8. Утворіть прикметники за допомогою суфікса *-e-*:

золотий (*aurum*, *i*, *n* – золото), срібний (*argentum*, *i*, *n* – срібло), хрящовий (*cartilago*, *cartilaginis* – хрящ), кістковий (*os*, *ossis* – кістка), глотковий (*pharynx*, *pharyngis* – глотка), стравохідний (*oesophagus*, *i*, *m* – стравохід), рогівковий (*cornea*, *ae*, *f* – рогівка).

9. Утворіть прикметники за допомогою суфікса *-os-*:

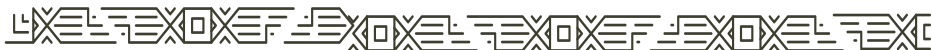
м'язевий (*musculus*, *i* – м'яз), нервовий (*nervus*, *i*, – нерв), волокнистий (*fibra*, *ae* – волокно), остистий (*spina*, *ae* – ость), губчастий (*spongia*, *ae* – губка), кам'янистий (*petra*, *ae*, *f* – камінь), отруйний (*virus*, *i*, *n* – отрута).

10. Утворіть *participium perfecti passivi*. Перекладіть:

divido, *divisi*, *divisum*, *dividēre* – розділяти, *pono*, *posui*, *positum*, *ponēre* – ставати, *tego*, *texi*, *tectum*, *tegēre* – покривати, *describo*, *descripsi*, *descriptum*, *describēre* – описувати, *signo*, *signāvi*, *signātum*, *signāre* – позначати, *muto*, *mutāvi*, *mutātum*, *mutāre* – змінювати, *recipio*, *recepī*, *receptum*, *recipēre* – брати, *servo*, *servāvi*, *servātum*, *servāre* – зберігати, *munio*, *munīvi*, *munītum*, *munīre* – зміцнювати, *frango*, *fregi*, *fractum*, *frangēre* – розбивати.

11. Виділіть терміноелементи грецького походження, перекладіть терміни українською мовою:

oligotrophia, *oligophrenia*, *oligocyteamia*, *oliguria*; *leucopenia*, *leuceamia*, *leucocytus*; *macrosomia*, *macropsia*, *macroglossia*, *macrocheilia*; *erythema*, *erythropenia*, *erythrocytus*, *erythroleukaemia*; *microcephalia*, *micropsia*; *dolichocephalia*; *xanthopsia*, *xanthchromia*, *xanthochromia*; *polydactylia*, *polyphobia*, *polyardenitis*, *polyarthtritis*; *megacolon*, *megalophthalmia*, *megalopsia*; *xerophthalmia*, *xeroderma*; *necrodermia*, *necrobiosis*.

12. З'ясуйте походження та значення термінів:

ендокринологія, кардіологія, пульмонологія, гематологія, гепатологія, проктологія, дерматологія.

13. Встановіть відповідність між латинським і грецьким терміноелементом та його тлумаченням українською мовою:

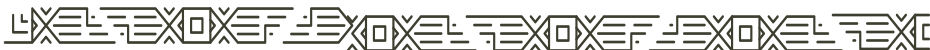
parvus	leucos, leuc-	голий, гладкий
albus	dolich-	малий
glaber	xantho-	великий
longus	gymno-	жовтий
flavus	megas, mega-; macros-, macr-	білий
magnus	oligos, olig-; micros, micr-	довгий

14. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

ligamenta flava	лінія, утворена внаслідок перехрестя волокон апоневрозів косих м'язів живота і поперечного м'яза живота
nervus vagus	м'яз, що нахиляє шийний відділ хребетного стовпа вперед і в бік
linea alba	сполучні структури, які забезпечують з'єднання дуг сусідніх хребців і розташовані по всій довжині хребетного стовпа, починаючи з основи черепа (винятком є лише атлант і осьовий хребець) і закінчуючи тазовим відділом
costae spuriae	X пара черепно-мозкових нервів, що передає інформацію між мозком та іншими частинами тіла; найдовший нерв автономної нервової системи
musculus longus colli	нижні п'ять пар ребер, які безпосередньо не з'єднуються з грудниною

15. Запам'яняйте латинсько-грецькі дублети прикметників першої групи:

Латинський іменник	Грецький відповідник	Значення
albus, a, um	leucos, leuc-	білий,
aliēnus, a, um	xenos, xen-	чужий
alter, a, um	allos, allo-	інший
angustus, a, um	stenos, sten-	вузький
caecus, a, um	typhlos, typhl-	сліпий
caeruleus, a, um	cyan-	синій
crassus, a, um	pachys, pachy-	товстий
curvus, a, um	ankyl-	кривий, зігнутий, малорухомий, зрощений
durus, a, um	scleros, scler-	твердий
flavus, a, um	xanthos, xanth-	жовтий
griseus, a, um	polis, poli(o)-	сірий
magnus, a, um	megas, mega- macros, macr-	великий
medius, a, um	mesos, mes-	середній
mortuus, a, um	necr-	мертвий
multus, a, um	polys, poly-	численний
niger, gra, grum	melas, melan-	чорний
novus, a, um	neos, neo-	новий
parvus, a, um	oligos, olig- micros, micr-	малий
proprius, a, um	autos, auto-	власний
rectus, a, um	proctos, proct- orthos, orth-	прямий
ruber, bra, brum	erythros, erythr-	червоний
siccus, a, um	xeros, xer-	сухий
spurius, a, um	pseud-, pseudo-	несправжній
tardus, a, um	bradys, brady-	повільний

16. Запам'ятайте латинські прикметники першої групи:

(af)fixus, a, um – прикріплений, нерухомий
acusticus, a, um – слуховий
acūtus, a, um – гострий
aduncus, a, um – кривий
adversus, a, um – повернений до чого-небудь
albus, a, um – білий
anatomicus, a, um – анатомічний
arteriosus, a, um – артеріальний
asper, ěra, ěrum – шорсткий
benignus, a, um – доброякісний
caecus, a, um – сліпий
calcaneus, a, um – п'ятковий
cardiacus, a, um – серцевий
cavus, a, um – порожній
compactus, a, um – щільний
compositus, a, um – складний
coniunctivus, a, um – сполучний
coronarius, a, um – вінцевий
crassus, a, um – товстий
cutaneus, a, um – шкірний
dexter, tra, trum – правий
durus, a, um – твердий
externus, a, um – зовнішній
felleus, a, um – жовчний
gastricus, a, um – шлунковий
gluteus, a, um – сідничний (м'яз)
hepaticus, a, um – печінковий
hypoglossus, a, um – під'язиковий (нерв, канал)
incisivus, a, um – різцевий
infectiosus, a, um – інфекційний
internus, a, um – внутрішній
interosseus, a, um – міжкістковий
ischadicus, a, um – сідничий
latus, a, um – широкий
longus, a, um – довгий
lymphaticus, a, um – лімфатичний

magnus, a, um – великий
malignus, a, um – злоякісний
massetericus, a, um – жувальний
mastoides, a, um – соскоподібний
medius, a, um – середній
mucosus, a, um – слизовий
multus, a, um – численний
oblong(at)us, a, um – довгастий, продовгуватий
obturatorius, a, um – затульний
ophthalmicus, a, um – очний
opticus, a, um – зоровий
osseus, a, um – кістковий
palatinus, a, um – піднебінний
parvus, a, um – малий
pelvinus, a, um – тазовий
perforatus, a, um – проколотий, пробитий
petrosus, a, um – кам'янистий
profundus, a, um – глибокий
respiratorius, a, um – респіраторний, дихальний
rotundus, a, um – круглий
sacer, cra, crum – крижовий
serotinus, a, um – запізнілий
sinister, tra, trum – лівий
spinosus, a, um – остистий
spongiōsus, a, um – губчастий
spurius, a, um – несправжній
squamosus, a, um – лускатий
styloides, a, um – шилоподібний
subcutaneus, a, um – підшкірний
thoracicus, a, um – грудний
transversus, a, um – поперечний
tympanicus, a, um – барабанний
vacuus, a, um – пустий
venosus, a, um – венозний
verus, a, um – справжній
zygomatus, a, um – виличний

REPETITORIUM

1. Вкажіть, до якої групи належить прикметник *latus, a, um*:
  - a) займенникові прикметники;
  - b) прикметники першої – другої відмін;
  - c) прикметники третьої відміни з трьома закінченнями;
  - d) прикметники третьої відміни з двома закінченнями.
2. Словосполучення *ramus longus* у Gen. Sing. має форму:
  - a) rami longi;
  - b) ramis longis;
  - c) ramos longos;
  - d) ramum longum.
3. Вкажіть словосполучення, в якому допущено помилку:
  - a) vena profunda;
  - b) ligamentum transversum;
  - c) cellula magna;
  - d) organon externus.
4. Вкажіть правильний переклад терміну *велика клітина*:
  - a) cellula longa;
  - b) cellula parva;
  - c) cellula rubra;
  - d) cellula magna.
5. Вкажіть словосполучення, утворене за зразком синтаксичної конструкції «узгоджене означення»:
  - a) musculus latus;
  - b) bulbus oculi;
  - c) systema nervorum;
  - d) ligamenta genus.

PROVERBIA LATINA

- ▶ *Mala herba cito crescit.* – Погане зілля швидко росте.
- ▶ *Circulus vitiosus.* – Зачароване коло.
- ▶ *Fortuna caeca est.* – Доля сліпа.
- ▶ *Garrula lingua nocet.* – Балакучий язик приносить шкоду.
- ▶ *Honesta vita beata est.* – Чесне життя – щасливе.

Тема: Третя відміна іменників. Приголосна група. Голосна група. Мішана група. Суфікси іменників третьої відміни. Латинсько-грецькі дублети іменників третьої відміни. Кінцеві терміноелементи іменників третьої відміни

1. Визначте основу і тип відмінювання:

hepar, atis, n; larynx, laryngis, m; stenosis, is, f; caput, itis, n; cartilāgo, inis, f; calcar, calcāris, n; cutis, is, f; os, oris, n; dens, dentis, m; articulatio, articulatiōnis, f; auris, is, f; cervix, cervicis, f; tendo, tendinis, m; apex, apicis, m; animal, animālis, n; levator, levatōris, m; pulmo, pulmōnis, m; os, ossis, n; regio, onis, f; gaster, stris, f; declive, is, n; rotator, oris, m; lac, lactis, n; cortex, icis, m; radix, icis, f; cor, cordis, n; fel, fellis, n; tuber, eris, n; sanguis, inis, m; vas, vasis, n; ren, renis, m; iecur, oris, n; pars, partis, f.

2. Узгодьте прикметники з іменниками, запишіть відмінювання словосполучень:

pulmo, ōnis, m (dexter, tra, trum) – права легеня; auris, is, f (medius, a, um) – середнє вухо; foramen, inis, n (palatīnus, a, um) – піднебінний отвір; mater, tris, f (durus, a, um) – тверда мозкова оболонка; pes, pedis, m (sinister, tra, trum) – ліва нога; dens, dentis, m (deciduus, a, um) – молочний зуб; systēma, atis, n (lymphaticus, a, um) – лімфатична система; vas, vasis, n (sanguineus, a, um) – кровоносна судина; foramen, inis, n (nutricius, a, um) – живильний отвір; corpus, oris, n (adiposus, a, um) – жирове тіло.

3. Утворіть Gen. Sing., визначте групу та основу іменників:

ren, systēma, rete, lien, hepar, crus, abdōmen, caput, corpus, femur, forāmen, pulmo, cartilāgo, pectus, auris, apex, homo, mens, cutis.

4. Утворіть Gen. Sing., перекладіть терміни українською мовою:

systēma lymphaticum, caput zygomaticum, crus dextrum, vas lymphaticum profundum, corpus callōsum, vas lymphaticum, articulatio composita, pars tympanica, foramen rotundum, os longum, canālis opticus.

5. Виконайте граматичний аналіз іменників, перекладіть українською мовою:

vasa, partium, ossibus, aurem, articulationibus, denti, corpore,

pedum, corticem, regiones, cordis, cortice, radicem, capitis, apicis, pulmonum, ossa, foramine, cavitatis, parti, cartilagine, capita, radicem, retis, sanguinem, oris.

6. Перекладіть словосполучення:

канал (живильний, хребтовий, зоровий, сонний); кістка (довга, коротка, плоска, повітряна); отвір (великий, круглий, різцевий, овальний); край (остистий, правий, виличний, лускоподібний); частина (кам'яниста, барабана, очноямкова, грудна); суглоб (простий, складний, плоский, еліпсоподібний); судина (бокова, сполучна, лімфатична); тіло (жирове, мозолисте, склисте, трапецієвидне); вухо (внутрішнє, зовнішнє, ліве, середнє).

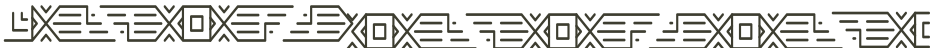
7. Перекладіть українською мовою:

a) *margo superior partis petrosae, corpus maxillae, canales palatini, tuberositas radii, ossa carpi, ossa sesamoidea, corpus ossis ilii, collum femoris, apex capitis fibulae, ossa digitorum pedis, iuncturae ossium, canalis carpi, articulationes pedis, musculus depressor supercillii, musculus levator labii superioris, musculus levator anguli oris, musculi rotatores thoracis, musculi levatores costarum longi, musculi abdominis, musculus flexor digitorum profundus, musculus supinator, musculus pronator quadratus, musculus extensor digiti minimi, musculus abductor digiti minimi, musculus tensor fasciae latae, musculus rectus femoris, angulus oris, tunica mucosa oris, corona dentis, corpus pancreatis, cartilago septi nasi, apex pulmonis, incisura cardiaca pulmonis sinistri, cortex renis, atrium cordis, arteria profunda femoris, venae cordis, dura mater encephali, vasa auris internae, regiones corporis, regiones colli, regiones pectoris, ligamentum capitis femoris.*

b) *Cor est musculus. Forma externa cordis formae externae coni similis est. Cordi duo ventriculi et duo atria sunt. Cor arteriae coronariae nutriunt: arteria coronaria dextra et arteria coronaria sinistra. Cor est musculus, qui continenter contrahitur et dilatatur. Phasis, in qua cor contrahitur, systole, in qua dilatatur, diastole vocatur. In vicissitudine perpetua systoles et diastoles labor cordis constat. Cor humanum centrum systematis sanguiferi est. Cor in sinistro pectoris latere in pericardio situm est. Iuxta cor pulmones sunt. Cor duos ventriculos habet. Ex ventriculis cordis arteriae sanguinem recipiunt et in membra diffundunt, venae sanguinem in cor reportant.*

c) *Vertebra prima atlas vocatur. Forma atlantis specifica est. Idcirco homines atlantem statim cognoscunt. Atlas parvus est, tamen caput sustentat.*

d) *Corpus hominis e capite, trunco et membris constat. Abdomen, trunci pars, inter pectus et pelvim situm est. Pectus ab abdomine*

diaphragmāte, membrāna solīda et musculōsa seiungitur. Regio abdominis in epigastrium, mesogastrium, hypogastrium dividitur. Varii muscūli cavum abdominis tegunt, ut muscūlus rectus abdominis, muscūlus externus, internus, transversus abdominis et cetēri. In cavo abdominis viscēra locata sunt: hepar, stomachus, renes, lien, intestīna et cetēra.

e) In capite frons, buccae, aures, oculus, os, mentum et cerebrum siti sunt. Collum sive cervix caput trunco iungit. Collum multa membra continet: oesophagum, tracheam, arterias, venas, nervos et cetera. In trunco pectus sive thorax, dorsum, pulmōnes, renes et venter sive abdomen sunt. Pectus inter collum et abdomen est. Pulmōnes respiratiōnem perficiunt. In abdomine ventriculus, iecur et viscēra siti sunt.

f) Myologia de musculis disciplina est. Corpus humanum circiter sescentos et quadraginta (640) musculos continet. Propter contractiōnem muscūli membra interna et externa corpōris movent. Praecipui muscūli capitis, cervicis, thoracis, abdominis, dorsi, brachii et cruris sunt. Termina anatomica musculorum sunt: musculus abductor, musculus adductor, musculus extensor, musculus flexor, musculus pronator, musculus rotator, musculus supinator et cetera. Termina autem anatomica per motiones articulatiōnum sunt: abductio, adductio, extensio, flexio, pronatio, rotatio, supinatio et ceteri. Musculos perimysium externum et perimysium internum tegunt. Fasciae, membranae solidae et elasticae musculos vestiunt, defendunt et in strata dividunt.

g) In trunco thorax, abdomen, pelvis sunt. Cavum thoracis a cavo abdominis diaphragma seiungit. Diaphragma solida membrana muscosa est. In regione dextra diaphragmatis venae cavae foramen est. In cavo thoracis trachea, oesophagus, pulmōnes, bronchi, saccus pericardicus locati sunt. In abdominis cavo gaster, pancreas, renes, fereferes, vesica urinaria et alia organa sunt. Ad membra libera pertinent femur, crus, pes, brachium, antebrachium ceteraque.

h) Pancreas in cavo abdominis inter duodenum et lienem locatum est. In pancreate caput pancreatis, corpus pancreatis, caudam pancreatis distinguimus. Inter caput et corpus collum sive isthmus pancreatis est. Pancreas non solum organon exocrinum, sed etiam organon endocrinum est. Succus pancreaticus organismo humano necessarius est. Succus pancreaticus in glycoregulatione, in regulatione proteinico et lipidico multum valet. Pancreas ut organon endocrinum insulas pancreaticas sive Langerhansi continet. Insulae pancreaticae insulinum et glycagonum in sanguinem secernunt.

i) Pulmōnes in cavo thoracis locati sunt. In pulmone basim pulmonis, apicem, hilum, impressionem cardiacam aliasque partes

observamus. Pulmo dexter et pulmo sinister e lobis constant. Lobi in lobulos, lobuli in segmenta divisi sunt. Pilmones pleura tegit. Pleura saccum pleurae format. Inter pulmonem dextrum et pulmonem sinistrum mediastinum est.

8. Перекладіть латинською мовою анатомічні терміни:

основа крижової кістки, верхівка крижової кістки, грудна порожнина, кістки черепа, великий піднебінний канал, різцеві отвори, гористість ліктьової кістки, тіло ліктьової кістки, кістки пальців, основа фаланги, тіло фаланги, тіло сідничої кістки, головка стегнової кістки, плоскі суглоби, складний суглоб, м'яз-опускач нижньої губи, м'яз-підіймач лопатки, м'яз-обертач, м'язи-обертачі шиї, м'язи-підіймачі ребер, поперечний м'яз живота, м'яз-розгинач пальців, привідний м'яз великого пальця, присінок рота, жирове тіло щоки, ротові залози, шийка зуба, верхівка кореня зуба, тіло підшлункової залози, хрящі носа, основа легені, верхівка серця, велика вена серця.

9. Від поданих слів утворіть:

a) іменники з суфіксом -or та перекладіть їх:

flecto, flexi, flectum, flectĕre – згинати,
indico, āvi, ātum, indicāre – вказувати, показувати,
levo, levāvi, levātum, levāre – піднімати,
provideo, vidi, visum, providĕre – передбачати, заготовляти,
respiro, respirāvi, respirātum, respirāre – видихати, полегшувати,
moveo, movi, motum, movĕre – рухати.

b) іменники за допомогою суфікса -io-, перекладіть їх:

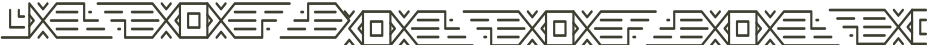
fundo, fudi, fusum, fundĕre – переливати,
divido, divīsi, divisum, dividĕre – ділити,
iniicio, iēcī, iectum, iniicĕre – вводити,
roto, āvi, ātum, āre – обертати,
curo, āvi, ātum, āre – лікувати,
colligo, lēgi, lectum, colligĕre – збирати, нагромаджувати.

c) іменники за допомогою суфіксів -tas-, -tudo- та перекладіть їх:

longus, a, um – довгий, довга, довге,
longus, a, um – довгий, довга, довге,
magnus, a, um – великий, велика, велике,
quantus, a, um – такий, така, таке; великий, велика, велике,
amplus, a, um – щедрий, щедра, щедре,
altus, a, um – високий, висока, високе; глибокий, глибока, глибоке,
gravis, e – важкий, важка, важке.

d) іменники за допомогою суфікса -itis- та перекладіть їх:

appendix, appendīcis, f – додаток,

larynx, laryngis, f – гортань,
 pleura, pleurae, f – плевра,
 colon, coli, n – ободова кишка,
 encephalon, encephali, n – головний мозок,
 hepax, hepatis, n – печінка,
 pharynx, pharyngis, m – глотка.

e) іменники за допомогою суфікса -ота- та перекладіть їх:
 fibra, ae, f – волокно,
 derma, atis, n – шкіра,
 haema, atis, n – кров,
 osteon, i, n – кістка.

10. З'ясуйте походження та значення термінів:

соматометрія, краніометрія, фізіометрія, спірометрія, гоніометрія, антропометрія.

11. Встановіть відповідність між латинським і грецьким терміноелементом та його тлумаченням українською мовою:

articulatio	chondros, chondr-	серце
cor	helios, heli-	суглоб
homo	rhizo-	хрящ
cartilago	arthron, arthr-	сонце
radix	anthropos, anthrop-	корінь
sol	cardi-, cardio-	людина

12. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

articulatio	зовнішній покрив організму, який захищає тіло від широкого спектра зовнішніх впливів, бере участь у диханні, терморегуляції, обмінних і багатьох інших процесах
cutis	залоза змішаної секреції, що виробляє як травний сік (екзокринна функція), так і гормони (ендокринна функція)

lien	рухоме з'єднання кісток скелета, розділених щілиною
cartilago	непарний паренхіматозний, периферичний орган кровотворної та імунної систем, що виконує функції кровотворення, захисту (імунні реакції) та зберігання крові
pancreas	різновид сполучної тканини, яка виконує опорно-механічну функцію

13. Встановіть відповідність між латинським анатомічним терміном та його описом і функцією:

m. flexor carpi ulnaris	м'яз веретеноподібної форми, розташований поруч з довгим променевим м'язом-розгиначем зап'ястка на променевій частині передпліччя; розгинає зап'ясток і кисть у променево- зап'ястковому суглобі; скорочуючись одночасно з променевим м'язом-зіиначем зап'ястка, відводить кисть
m. pronator teres	плоский м'яз, розташований у проксимальній частині заднього відділу передпліччя, майже цілком покритий поверхневими м'язами; відвертає (супінує) передпліччя, при цьому променева кістка обертається назовні навколо ліктьової кістки
m. extensor digitorum	короткий і круглий за формою м'яз, що розташований нижче ліктьового суглоба під апоневрозом двоголового м'яза плеча; привертає (пронує) передпліччя і згинає його в ліктьовому суглобі

m. supinator	плоский одноперистий м'яз, розташований присередньо, має короткі плечову і ліктьову головки; згинає і приводить кисть у променево- зап'ястковому суглобі
m. extensor carpi radialis brevis	широкий і плоский м'яз, що розташовується поверхнево, присередньо від довгого і короткого променевих м'язів-розгиначів зап'ястка; розгинає II–V пальці, а також кисть у променево-зап'ястковому суглобі

14. Виділіть терміноелементи грецького походження, перекладіть терміни українською мовою:

laparotomia, stethoscopia, chronologia, splanchnologia, arthrologia, podalgia, cardiospasmus, necrodermia, odontalgia, anthropometria, odontoma, pneumohaemorrhagia, otorrhoea, chondrectomia, haematuria, adenoma, stomatorrhagia, hepatoptosis, somatasthenia, otomycosis, cephalgia, cholepoësis, nephrohaemorrhagia, cardiologia, angiectasia, nephrosis, splenoptosis, cardiopathia, hepatomegalia, nephrectomia, cephalomyositis, splanchnoptosis, nephritis, hepatitis, angiolysis, splenalgia.

15. Запам'ятайте латино-грецькі дублети іменників третьої відміни:

Латинський іменник	Грецький відповідник	Значення
abdomen, inis, n	lapara, lapar-	живіт
adeps, idis, m	lipos, lip-	жир
aër, aëris, n	pneumat, pneumatos	повітря
apex, icis, m	acron, acr-	верхівка
articulatio, onis, f	arthron, arthr-	суглоб
auris, is, f	ot-	вухо
cadaver, eris, n	necr-	труп
calor, oris, m	therma, therm-	жар, тепло

caput, it is, n	cephale, kephale	голова
cartilago, inis, n	chondros, chondr-	хрящ
color, oris, m	chroma, chromat-	колір, забарвлення
cor, cordis, n	cardia, cardi-	серце
corpus, ōris, n	soma, somatos	тіло
curatio, onis, f	-therapia	лікування
cutis, is, f	derma, dermat-	шкіра
dens, dentis, m	odus, odont-	зуб
dolor, oris, m	odyne, odyn-	біль
homo, inis, m	anthrop-	людина
fel, fellis, n	chole, chol-	жовч
lien, lienis, m	splen-	селезінка
mater, tris, f	meninx, mening-	мозкова оболонка
mens, mentis, f	phren, phren-	розум, думка
mors, mortis, f	thanat-	смерть
os, oris, n	stoma, stomat-	рот
os, ossis, n	osteon, oste-, ost-	кістка
pavor, oris, m	phobos, -phobia	страх
pectus, ōris, n	stethos, sthet-	груди
pelvis renalis, f	pyel-	ниркова миска
pes, pedis, m	pus, podos, pod-	нога, стопа
pulmo, ōnis, m	pneumon, pneum-	легеня
pus, puris, n	py-	гній
ren, renis, m	nephros, nephr-	нирка
sanguis, inis, m	haema, haemat-	кров
sol, solis, m	helios, heli-	сонце
sudor, oris, m	hidor, hydr-	піт
tumor, oris, m	oncos, onc-	пухлина
tendo, ĩnis, m	tenon, ten-	сухожилок
tempus, ōris, n	chronos, chron-	час

unguis, is, m	onyx, onychos, onych-	ніготь
vas, vasis, n	angion, angi-	судина
venter, tris, m	lapara, lapar-	живіт, черев
viscus, ěris, n	splanchnon, splanch-	внутрішні органи
tempus, ěris, n	chronos, chron-	час
tepor, oris, m	thermo-	теплота
unguis, is, m	onyx, onychos, onych-	ніготь
viscus, ěris, n	splanchnon, splanch-	внутрішні органи

16. Запам'ятайте латинські назви м'язів, що виконують різні функції (згинання, піднімання, приведення, відведення):

m. abductor, oris	відвідний м'яз
m. adductor, oris m	привідний м'яз
m. arrector, oris m	м'яз, що піднімає волосся (вживається тільки в pluralis)
m. buccinator, oris m	щічний м'яз
m. compressor, oris m	м'яз, що стискає (ніздрю)
m. constrictor, oris m	м'яз-стискач
m. corrugator, oris m	м'яз-зморщувач
m. depressor, oris m	м'яз-опускач
m. detrusor, oris m	м'яз-випорожнювач міхура
m. dilatator, oris m	м'яз-розширювач
m. erector, oris m	м'яз-виправляч
m. extensor, oris m	м'яз-розгинач
m. flexor, oris m	м'яз-згинач
m. levator, oris m	м'яз-підіймач
m. pronator, oris m	м'яз, який повертає вниз, всередину
m. supinator, oris m	м'яз, що повертає вверх назовні
m. tensor, oris m	м'яз-напружувач
m. masseter, eris m	жувальний м'яз

m. sphincter, eris m	м'яз, який, скорочуючись, закриває або звужує який-небудь зовнішній отвір, вихід порожнистого органа
-----------------------------	--

17. Запам'ятайте кінцеві терміноелементи іменників третьої відміни:

-genesis	походження, виникнення, зародження
-gnosis	пізнання, вчення
-lysis	розпад, розчинення, руйнування
-paresis	парез, неповний параліч
-poësis	утворення, створення
-ptosis	опущення органа
-rrhexis	розрив
-schisis	розщеплення
-sclerosis	затвердіння тканин чи органів
-stasis	застій (крові, жовчі, сечі)
-stenosis	звуження
-ectasis, -tasis	розширення
-mycosis	грибкове захворювання
-necrosis	змертвіння

16. Запам'ятайте латинські іменники третьої відміни:

abdōmen, īnis, n – живіт	hallux, ucis, m – великий палець стопи
abductor, ōris, m – м'яз-відвідник	hepar, ātis, n – печінка
adductor, ōris, m – м'яз-привідник	index, īcis, m – вказівний палець кисти
aden, adēnis, m – залоза, лімфатичний вузол	larynx, laryngis, m – гортань
anastomōsis, is, f – сполучення	levator, ōris, m – м'яз-підіймач
apex, apīcis, m – верхівка	lien, lienis, m – селезінка
aponeurōsis, is, f – розтяг	liquor, ōris, m – рідина
apophysis, is, f – приросток	margo, īnis, m – край
articalatio, ōnis, f – суглоб	mater, tris, f – мозкова оболонка

atlas, atlantis, m – атлант, перший шийний хребець	paris, is, f – ніздра
auris, is, f – вухо	occiput, ĩtis, n – потилиця
axis, axis, m – вісь, другий шийний хребець	os, oris, n – рот
basis, is, f – основа	os, ossis, n – кістка
calcar, āris, n – шпора	pancreas, atis, n – підшлункова залоза
calx, calcis, f – п'ята	paries, pariētis, m – стінка
canālis, is, m – канал	pars, partis, f – частина
cartilago, ĩnis, f – хрящ	rectus, ōris, n – груди
сосух, ugis, m – куприк	pelvis, is, f – таз
compressor, ōris, m – м'яз-стискач	pes, pedis, m – стопа, нога
cor, cordis, n – серце	phalanx, phalangis, f – фаланга
corpus, ōris, n – тіло	pharynx, pharyngis, m – глотка, горло
cortex, tĳcis, m – кора, кіркова речовина	pronātor, ōris, m – м'яз-привертач
crus, cruris, n – голілка	pulmo, ōnis, m – легеня
cutis, is, f – шкіра	radix, ĳcis, f – корінь
dens, dentis, m – зуб	regio, ōnis, f – область, ділянка
depressor, ōris, m – м'яз-опускач	ren, renis, m – нирка
diaphysis, is, f – діафіз, тіло кістки	sanguis, ĩnis, m – кров
epiphysis, is, f – епіфіз, наросток	tendo, ĩnis, m – сухожилок
extensor, ōris, m – м'яз-розгинач	thorax, ācis, m – грудна клітка
femur, ōris, n – стегно	tuber, tubēris, n – горб
flexor, ōris, m – м'яз-згинач	ulcus, ulcēris, n – виразка
foramen, ĩnis, n – отвір	unguis, is, m – ніготь
frons, frontis, f – лоб, чоло	urēter, ĳris, m – сечовід
gaster, gastris, f – шлунок	varix, varĳcis, m – венозний вузол
gaster, tris, f – шлунок	vas, vasis, n – судина
	vertex, ĳcis, m – тім'я

REPETITORIUM

1. До третьої відміни належать іменники, які в Gen. Sing. мають закінчення:

- a) –ei;
- b) –us;

- c) –is;
- d) –i.

2. Іменники середнього роду, які в Nom. Sing. мають закінчення *-e*, *-al*, *-ar* належать до:

- a) голосної групи;

- b) приголосної групи;
- c) приголосної і мішаної груп;
- d) мішаної групи.

3. Вкажіть ряд, у якому всі іменники належать до *classis consonans*:

- a) corpus, oris, n; secale, is, n; cor, cordis, n;
- b) femur, oris, n; os, ossis, n; mare, is, n;
- c) rete, is, n; caput, itis, n; cutis, is, f;
- d) pes, pedis, m; radix, icis, f; corpus, oris, n.

4. Іменник *cortex, icis, m* в Gen. Plur. має форму:

- a) cortices;
- b) corticis;
- c) corticum;
- d) corticorum.

5. Вкажіть грецький еквівалент латинського іменника *pulmo, onis, m*:

- a) helios;
- b) derma;
- c) chromos;
- d) pneumon.

PROVERBIA LATINA

► *Homō locum ornat, non homīnem locus.* – Людина красить місце, а не місце – людину.

► *Repetitio est mater studiōrum.* – Повторення – мати навчання.

► *O tempōra, o mores!* – О часи, о звичаї!

► *Finis coronat opus.* – Кінець вінчає справу.

► *Mens sana in corpore sano.* – В здоровому тілі – здоровий дух.

Тема: Прикметники третьої відміни. Суфікси прикметників третьої відміни. Латинсько-грецькі дублети прикметників третьої відміни. Дієприкметник теперішнього часу активного стану

1. Запишіть відмінювання словосполучень:

musculus brevis; os temporale; vas capillare; vertebra cervicālis; homo sapiens.

2. Узгодьте прикметники з іменниками і перекладіть словосполучення українською мовою:

os, ossis, n (frontalis, e); fossa, ae, f (temporalis, e); fissūra, ae, f (horizontalis, e); forāmen, inis, n (sacrālis, e); regio, onis, f (abdominālis, e); fractūra, ae, f (simplex, ĩcis); ligamentum, i, n (teres, ětis); nervus, i, m (occipitalis, e); tubercŭlum, i, n (dentālis, e).

3. Утворіть Participium praesentis actīvi від дієслів, перекладіть українською мовою:

formo, āre (формувати); ausculto, āre (вислуховувати); consto, āre (складатися); audio, ĩre (слухати); migro, āre (переселятися, блукати); purgo, āre (очищати); corrigo, ěre (виправляти); fluctuo, āvi, ātum, āre (коливатися); adiuvo, āre (допомагати); ascendo, ěre (піднімати); descendo, ěre (опускатись); communico, āre (з'єднувати); perforo, āre (проколювати); deformato, āre (деформувати); laxo, āre (послаблювати); lateo, ěre (приховувати).

4. Дopiшіть замість крапок пропущені закінчення прикметників, перекладіть терміни українською мовою:

foramen occipital..., ossa brev..., columna vertebral..., in foramine nasal..., nervus facial..., ductus lacrimal..., foramen abdominal..., fractura ossis sphenoidal..., ossa temporal..., nervi occipital... (Nom. pl.), rami temporal... (Gen. sing.), venae intercostal... (Nom. pl.), vasa capillar..., vertebrarum cervical..., foramina oval..., hominem sapient....

5. Перекладіть терміни українською мовою, утворіть Gen. sing.:

os temporale, arcus vertebrālis, forāmen ovāle, pars laterālis, facies articulāris, lamīna orbitālis, sutūra frontālis, vertēbra lumbālis, tuber parietāle, fissūra horizontalis, ligamentum teres, crista ethmoidālis.

6. Перекладіть словосполучення:

частина (шийна, поперекова, грудна); гілка (бічна, спинна, черевна); поверхня (суглобова, спинна, реберна); нерв (нижньощелепний, щічний, лицевий); зв'язка (кругла, великогомілкова, міжключична); м'яз (двоголовий, короткий, суглобовий).

7. Узгодьте прикметник з іменником, перекладіть словосполучення:

articulāris, е (відросток, поверхня, м'яз); lacrimālis, е (кістка, частина, мішечок); sacrālis, е (отвір, канал, гребінь); centrālis, е (артерія, частка, судина); vertebrālis, е (дуга, стовп, артерія); cerebrālis, е (поверхня, ямка).

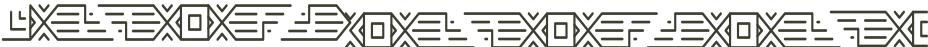
8. Перекладіть українською мовою:

a) lamīna orbitālis ossis ethmoidālis, fovea articulāris, processus articulāris, truncus lumbālis sinister, valvūla foraminis ovālis, sulcus arteriae temporālis mediae, crista occipitālis interna, spina ossis sphenoidālis, facies articulāris capitis costae, ventricūlus laterālis, sulcus lacrimālis processus frontālis maxillae, crista tubercūli majōris, facies palatīna lamīnae horizontālis, nervus transversus colli, vagīna tendinis muscūli tibiālis anteriōris, protuberantia occipitālis externa, flexūra sacrālis recti, stratum longitudināle ventricūli, fossa cerēbri laterālis, foramen occipitale magnum, pars basilaris ossis occipitalis, ossa frontalia, temporalia, ossa occipitalia, ossa parietalia, systēma nervōrum centrāle, vas capillāre, ligamenta vocalia, ossa nasalia, arteria femorālis, dura mater medullae spinālis, muscūlus biceps brachii, tuber frontāle, tuber mentāle, incisūra claviculāris sterni.

b) Muscūli cranii varii sunt: muscūli frontāles, occipitāles, articulāres, nasāles, zygomatici, temporāles et cetēri. Ossa cranii cerebrālis sunt: os frontāle, ossa temporalia, ossa parietalia, os sphenoidāle, os ethmoidāle et os occipitāle. Dentēs sunt: dentēs molāres, praemolāres, incisīvi, canīni, serotīni. Ossa pelvis paria sunt. In vertebris omnībus forāmen vertebrāle est. Muscūli ex filis tenuībus et mollībus componuntur. Muscūlus biceps femōris caput longum et caput breve habet.

c) Aorta ascendens, aorta descendens, arteriae communicantes, aortae comitantes, costae fluctuantes, nervus abducens, nervus perforans, remedium purgans, remedium adjuvans, periodus latens, remedium laxans, ren migrans, nervus recurrens, arthritis deformans, remedium adsorbens, vertebra septima prominens, arteriae perforantes, dentēs permanentes, homo recovalescens.

d) Ut scimus, collum caput trunco iungit. Partes trunci sunt: pectus, venter sive abdōmen, dorsum. In medio dorso columna vertebrālis

est; in columna vertebrāli medulla spinālis est. Pars thorācis costae sunt. In cavo thorācali cor et pulmōnes sunt. Cor in latēre sinistro cavi thoracālis situm est. In cavo abdomināli intestīna et alia viscēra sunt, ut: ventriculus, iecur sive hepar, lien, vesīca fellea, renes, pancreās etc.

e) Corpus humanum cute tectum est. In cute glandulae sudoriparae et supra cutem naevi sunt. Intra corpus ossa sunt. Ossa corpus coniunctim sustinent et membra inferiora protegunt. In cavo oris lingua et dentes locati sunt. Partes dentium corona, radix, collum et apex radices sunt. Intra coronam dentis cavum et canalis radices dentis sunt. In lateribus capitis aures sunt – auris dextra et auris sinistra. Auris e tribus partibus composita est: auris interna, auris media et auris externa. Auricula pars auris externae est. Cor in latēre sinistro pectoris situm est. Sanguis e corde per arterias in diversas partes corpōris fluit, per venas autem ad cor redit. Extremitātes inferiōres corpōris humani e femoribus, cruribus et pedibus compositae sunt. Partes pedis sunt: dorsum pedis, planta, calx, digiti. Ossa digitorum pedis phalanges nominata sunt.

9. З'ясуйте походження та значення термінів:

електрокардіограма, реовазографія, електроміографія, реоенцефалографія.

10. Встановіть відповідність між латинським і грецьким терміноелементом та його тлумаченням українською мовою:

simplex	glycy-, glycys	короткий
brevis	iso-	простий
dulcis	haplo-	кислий
acer	crypto-	рівний
par	oxy-	схований
latens	brachy-	солодкий

11. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

supinatio	тривале збереження тулубом або кінцівками хворого наданого їм положення, зумовлене напруженням м'язів
rigiditas	рух в суглобі, що забезпечує обертання

rotatio	надлишкове розгинання суглобів з їх деформацією і порушенням функції
pronatio	поворот руки, при якому долоня обертається вперед і вгору; поворот стопи, при якому внутрішній край її піднімається, а зовнішній – опускається
recurvatio	рух передпліччя та кисті руки, при якому поверхня долоні повертається назад, а великий палець всередину

12. Виділіть терміноелементи грецького походження, перекладіть українською мовою:

gerontologia, autohaemotherapy, barotherapy, brachycephalia, bradycardia, cholaemia, craniotomy, cryotherapy, dynamometria, dyskinesia, enteroptosis, ergographia, glykaemia, glycosuria, hepatoptosis, hyperthermia, hypotrophia, macrosomia, osteodystrophia, otomycosis, panalgia.

13. Запам'ятайте латинсько-грецькі дублети прикметників третьої відміни:

Латинський прикметник	Грецький відповідник	Значення
aequālis, e	homoios, homos	рівний
brevis, e	brachys, brachy-	короткий
celer, is, e	tachys, tachy-	швидкий
dulcis, e	glycys, glycy-	солодкий
gravis, e	barys, baro-	тяжкий
latens, entis	cryptos, crypt-	прихований
mollis, e	malacos, malac-	м'який
omnis, e	pan, pant-	весь, всякий
par, paris	isos, iso-	рівний
senīlis, e	geron, geront-	старечий
viridis, e	chlor-	зелений

14. Запам'ятайте прикметники третьої відміни:

abdominālis, e – черевний	migrans, antis – блукаючий
abducens, entis – відвідний	mollis, e – м'який
afferens, entis – приносний	nasālis, e – носовий
alveolāris, e – комірковий	occipitālis, e – потиличний
articulāris, e – суглобовий	orbitālis, e – очноямковий
ascendens, entis – висхідний	par, paris – рівний
basālis, e – основний	pectorālis, e – грудний
biceps, bicipītis – двоголовий	pectorālis, e – грудний
capillāris, e – капілярний	plantāris, e – підошовний
cerebrālis, e – церебральний	radiālis, e – променевиий
costālis, e – реберний	simplex, ĩcis – простий
craniālis, e – черепний	superficiālis, e – поверхневий
dentālis, e – зубний	temporālis, e – висковий
frontālis, e – лобовий	teres, ĩtis – круглий
lacrimālis, e – слізний	thoracālis, e – грудний
laterālis, e – бічний	vasculāris, e – судинний
lumbālis, e – поперековий	vertebrālis, e – хребетний

REPETITORIUM

1. 1. Вкажіть, до якої групи належить прикметник *simplex, icis*:

- прикметники третьої відміни з двома закінченнями;
- прикметники третьої відміни з одним закінченням;
- прикметники першої-другої відмін;
- прикметники третьої відміни з трьома закінченнями.

2. Прикметник *lateralis* у *Nom. Sing. mac*:

- три закінчення;
- два закінчення;
- одне закінчення;
- нульове закінчення.

3. Вкажіть правильний переклад словосполучення *capillari sudi ni*:

- vas capilare;
- vasa capilaria;
- vasa capilara;
- vasis capilaris.

4. Вкажіть грецький еквівалент латинського прикметника *omnis, e*:

- geron;
- isos;

- c) pan;
- d) glycyss.

5. Вкажіть правильний переклад словосполучення *поперековий хребець*:

- a) *vertebrae lumbaliae*;
- b) *vertebra lumbalis*;
- c) *vertebrae lumbales*;
- d) *vertebra lumbale*.

PROVERBIA LATINA

- ▶ *Omne initium difficile est.* – *Всякий початок важкий.*
- ▶ *Ars longa, vita brevis.* – *Мистецтво вічне, життя коротке.*
- ▶ *Sapienti sat.* – *Розумному достатньо.*
- ▶ *Oratio veritatis simplex est.* – *Мова правди проста.*

Тема: Ступені порівняння прикметників. Суплетивні ступені порівняння прикметників. Неповні ступені порівняння прикметників. Прислівник. Вживання ступеневих форм в анатомічній термінології

1. Утворіть ступені порівняння від таких прикметників:

latus, a, um – широкий; brevis, e – короткий; acer, acris, acre – гострий; mollis, e – м'який; arduus, a, um – крутий; crudelis, e – жорстокий; purus, a, um – чистий; ruber, bra, brum – червоний; gravis, e – важкий; longus, a, um – довгий, simplex, icis – простий; magnus, a, um – великий; parvus, a, um – малий; mollis, e – м'який; humilis, e – легкий; altus, a, um – високий; necessarius, a, um – необхідний; profundus, a, um – глибокий.

2. Поясніть утворення прислівників:

late, raro, longe, cito, breviter, recenter, bene, rubre, sapienter, fortiter.

3. Утворіть прислівники від прикметників, запишіть їх ступені порівняння:

rectus, a, um – прямий; similis, e – подібний; angustus, a, um – вузький; parvus, a, um – малий; densus, a, um – густий; simplex, icis – простий; magnus, a, um – великий; incognitus, a, um – невідомий.

4. Доповніть відповідні відмінкові закінчення, перекладіть терміни українською мовою:

musculus latissim... dorsi, musculus longissim... capitis, glandulae maxim..., linea temporal... super..., spinam nasal... anter..., foramina magn..., musculus longissim... thoracis, tuberculum anter..., nervus occipital... ma..., foramen venae cav... inferior..., musculus glute... minim..., phalanges digit... minim..., venae intercostal... anterior..., in regione membri inferior..., inter pelvim maior... et pelvim minor..., ossa membri superior...

5. Запишіть ввідмінювання словосполучень:

membrana crassissima; margo anterior; ramus posterior; musculus latissimus, membrum inferius.

6. Перекладіть українською мовою:

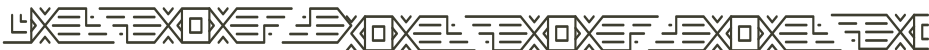
a) plica axillāris anterior, facies anterior, fovea costālis superior, incisūra vertebrālis superior, tubercūlum anterius, processus articulāris superior, sulcus sinus petrōsa inferiōris, protuberantia occipitālis externa, ala major, facies anterior partis petrōsae, hiātus canālis nervi petrōsi majōris, sulcus nervi petrōsi minōris, margo superior patris petrōsae, spina tympanīca major, canāles palatīni minōres, spina nasālis posterior, basis crania externa, crista tubercūli minōris, muscūlus rectus capītis anterior, muscūlus auriculāris posterior, muscūlus scalēnus inferior, muscūlus pectorālis major, glandūla linguālis major, glandūlae sublinguālis minōres.

b) Hepar, glandūla corpōris maxima, in parte superiōre corpōris sita est. Pelvis in pelvim majōrem et pelvim minōrem dividitur. Circulatio sanguīnis a ventriculo cordis sinistro usque ad atrium dextrum circūlus sanguīnis major nominātur. Nucleus in parte anteriōre cellūlae positus est. Dentes ossibus duriōres sunt. Costa prima brevior et latior est costis reliquis. Oculi in parte superiōre faciei locāti sunt. Prima costa omnium costārum latissīma est. Omnium vasōrum vasa capillaria minīma et tenuissīma sunt. Circūlus sanguīnis maior circūlo sangīnis minōre multo longior est.

c) Circūlus sanguīnis est motus sanguīnis a corde per arterias ad omnes partes corpōris et redītus sanguīnis per venas ad cor. Maxīma omnium arteriārum in corpōre humāno aorta est. Aorta sanguinem e ventricūlo sinistro cordis in omnes partes corpōris fert. Venae sunt vasa sanguinea quae sanguinem ad cor ferunt. Maxīmae omnium venārum venae cavae sunt: vena cava superior et vena cava inferior. Vena cava superior sanguinem e partibus corpōris super diaphragma fert. Vena cava superior sanguinem e partibus corpōris super diaphragma fert. Una cum venis brachiocephalicis (dextra et sinistra), venis iugularibus (interna et externa) et sinibus durae matris vena cava superior inter venas cordis est. Vena cava inferior sanguinem e partibus corpōris infra diaphragma fert.

d) Muscūli, ut scimus, partes internas et externas corpōris movent. Pars anatomiae quae de muscūlis in corpōre humāno docet, myologia nominātur. Muscūlus levātor labii superiōris et muscūlus depressor labii inferiōris muscūli faciāles sunt. Muscūlus trapezius, muscūlus levātor scapulae et muscūlus latissīmus dorsi muscūli dorsi sunt. In pectōre sunt muscūlus pectorālis maior et musculus pectorālis minor. Muscūlus serrātus anterior inter muscūlos thorācis est. Muscūli gluteales tres sunt: muscūlus gluteus maxīmus, muscūlus gluteus medius et muscūlus gluteus minimus.

e) Humerus, radius, ulna, ossa carpi, ossa metacarpalia, ossa digitorum manus ossa membri supeioris sunt. Humerus, ut omnia ossa

longa, in corpus, extremitatem proximalem et distalem divisus est. In extremitate proximali humeri caput humeri, collum anatomicum et collum chirurgicum, tuberculum maius et tuberculum minus videmus. In corpore humeri tres facies sunt: facies anterior medialis, facies anterior lateralis, facies posterior. In facie posteriore sulcus nervi radialis est. In condylo humeri capitulum humeri, trochleam humeri, fossam olecrani, fossam coronoideam, fossam radialem videmus. Radius et ulna ossa antebrachia sunt. In radio caput radii, foveam articulare circumferentiam articulare videmus. In corpore radii tres facies sunt: facies posterior, facies anterior, facies lateralis. Etiam tres margines videmus: margo interosseus, margo anterior, margo posterior. Carpus ex octo ossibus constat et inter ossa antebrachia et ossa metacarpi iacet. Metacarpus inter digitos et carpum est. Metacarpus ex quinque ossibus constat.

f) Bene dignoscitur, bene curatur. Multos morbos facilius est devitare, quam curare. Da cito. Infusum frigide paratum. Statim praepara! Bene filtra decoctum! Qui bene dignoscit, bene curat. Medici, ut Celsus sentit, cito, tuto et iucunde curare debent. Bene et recte curare non potest (може) medicus, si origo morbi ignota est. Tumores malignos saepe difficile est curare. Multum vinum bibere, non diu vivere. Doses minimaе non semper doses optimaе sunt.

7. Перекладіть анатомічні терміни латинською мовою:

задня поверхня, нижня хребцева вирізка, задній горбик, велике крило, великі крила, розтвір каналу малого кам'янистого нерва, нижня поверхня кам'янистої частини, мала барабанна ость, передній край, нижня сіднична лінія, верхня гілка, нижні гілки, передній похилий м'яз, великий круглий м'яз, верхня частина.

8. З'ясуйте походження та значення термінів:

гіперрефлексія, гіперрефлексія, полідистрофія, монотермія, гіперрефлексія, масокінезітерапія.

9. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

aorta	кровоносна судина, що приносить кров з різних частин тіла до серця
--------------	--

systole	конусоподібний м'язовий порожнистий орган кровоносної системи, який своїми розміреними скороченнями прокачує кров або гемолімфу крізь судини тіла, забезпечуючи живлення і дихання тканин
cor	найтонша кровоносна судина, що виконують основну функцію кровоносної системи щодо обміну речовин між кров'ю та тканинами, відіграє роль гістогематичного бар'єра, а також забезпечує мікроциркуляцію
vas capillare	головна артерія великого кола кровообігу, яка починається від лівого шлуночка серця та вигинається вправо у птахів і вліво у ссавців
vena	скорочення м'язів серця після їх розслаблення, унаслідок чого кров нагнітається в артеріальну систему

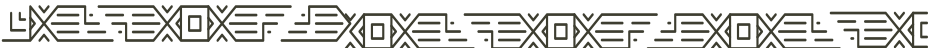
10. Виділіть терміноелементи грецького походження, перекладіть українською мовою:

anoxaemia, anuria, angiectasia, analgesia, arthralgia, arthritis, autoplastica, bacterioscopia, barotherapia, bronchoectasia, cardiologia, chondritis, craniometria, dermatitis, dystonia, encephalographia, gastroectasia, gerontologia, glycosuria, haemophilia, hepatoptosis, hydronephrosis, hyperglykaemia, hypotrophia, laryngostenosis, leukoderma, lymphopenia, macropodia, melanuria, mycosis, myositis, neurodermitis, oliguria, osteomalacia, panneuritis, phlebectomia, physiotherapia, pneumopyothorax, tachogramma.

REPETITORIUM

1. Синтетичну форму вищого ступеня утворюємо приєднанням до основи прикметника суфіксів:

- a) -or, -us;
- b) -issim-;

- c) -ior, -ius;
d) -lim-.
2. Вкажіть прикметник у вищому ступені порівняння:
a) facilis;
b) maxime varius;
c) brevissimus;
d) longior.
3. Прикметник *similis*, е найвищий ступінь порівняння утворює за допомогою суфікса:
a) -issim-;
b) -rim-;
c) -lim-;
d) -illim-.
4. Вкажіть прикметник, який у *gradus positivus* має форму *parus, a, um*:
a) pessimus;
b) maior;
c) minimus;
d) melior.
5. Вкажіть прислівник, утворений від прикметника третьої відміни:
a) fortiter;
b) incognito;
c) bene;
d) male.

PROVERBIA LATINA

- *Imperāre sibi maxĭmum imperium est.* – Наказувати собі – найбільша влада.
- *Optimum medicamentum quies est.* – Найкращі ліки – це спокій.
- *Vona valetudo melior est, quam maxĭmae divitiae.* – Добре здоров'я краще, ніж найбільші багатства.

Тема: Четверта відміна іменників. П'ята відміна іменників. Латинсько-грецькі дублети іменників четвертої та п'ятої відмін

1. Запишіть відмінювання словосполучень:

manus sinistra – ліва рука; sinus frontālis – лобна пазуха; cornu parvum – маленький ріг; facies anterior – передня поверхня.

2. Вкажіть граматичні категорії іменників, перекладіть українською мовою:

processuum, ad usum, ductibus, genua, textum, cornui, gustus, visum, faciei, speciem, cariei.

3. Доповніть речення:

a) In vertēbris processus varios observāmus: processus ... (spinōsus, a, um; transversus, a, um; articularis, e).

b) In ossibus cranii sinus varii sunt: sinus... (frontalis, e; sphaenoidalis, e; maxillāris, e).

c) Os temporale processus ... (spinosus, a, um; styliodeus, a, um; articularis, e) habet.

d) In osse sacrali cornua videmus: cornu ... et cornu ... (posterior, ius, anterior, ius; dexter, tra, trum, sinister, tra, trum; maior, ius, minor, us).

e) Os hyoideum e corpore, cornibus ... et cornibus ... (posterior, ius, anterior, ius; dexter, tra, trum, sinister, tra, trum; maior, ius, minor, us) constat.

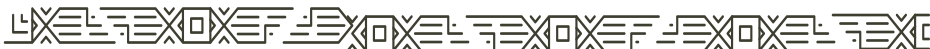
f) Atlas duos arcus habet: arcum ... arcum ... (posterior, ius, anterior, ius; dexter, tra, trum, sinister, tra, trum; maior, ius, minor, us).

g) In processu frontali maxillae facies (sacralis, e; nasalis, e; orbitalis, e) et facies (lateralis, e; facialis, e; basalis, e) sunt.

h) Processus temporalis et processus zygomaticus arcum habent (superior, ius; zygomaticus, a, um; transversus, a, um).

4. Перекладіть українською мовою:

a) facies cerebrālis, facies costālis, facies posterior, facies laterālis, digīti manus, dorsum manus, facies plantāres, facies dorsālis, arcus pedis, longitudinālis, facies articulāris, arcus vertebrae, pedicūlus arcus vertebrae, processus spinōsus, processus articulāris inferior, cornu sacrāle, facies articulāris capītis costae, cornu coccygeum, sulcus sinus sigmoidei, processus clinoideus medius, facies anterior patris petrōsae, hiātus canālis nervi petrōsi majōris, meātus acusticus

internus, aquaeductus vestibūli, sinus frontālis, apertūra sinus frontālis, septum sinuum frontaliū, facies nasālis, meātus nasi superior, articulatōnes manus, articulatio genus, crus dextrum, hiātus aorticus, arcus dentālis inferior, ductus hepaticus commūnis, recessus lienālis, plexus basilāris, ductus lymphaticus dexter, plexus tympanicum, plexus pulmonālis, tractus opticus.

b) Vertebrae variae sunt, ut vertebrae cervicales, thoracicae, lumbales, sacrales, coccygeae. Multae vertebrae partem anteriorem sive corpus vertebrae et partem posteriorem sive arcum vertebrae habent. In arcu vertebrali pediculum arcus vertebrae, laminam arcus vertebrae, isthmum arcus vertebrae videmus. Ab arcu vertebrae processus spinosus, pares processus articulares superiores et inferiores, processus transversi discendunt. Inter corpus vertebrae et arcum vertebralem foramen vertebrale est. Foramina vertebralia canalem vertebralem formant. In limite corporis et arcus vertebralis incisurae vertebrales superior et inferior sunt. Incisurae vertebrales duarum (двох) vertebrarum vicinarum foramen intervertebrale circumdant. Structura vertebrarum varia est, exempli causa, atlas corpus non habet.

c) Homo quinque sensus habet: visus, auditus, gustus, olfātus, tactus. Homīnes visu vident, auditu audiunt, gustu gustant, odorātu sentiunt, tactu tangunt. Organon visus ex oculo, organis oculi accessoriis, atque tractu optico cum centro corticali constat. Proximē ad tactū sensum accēdit gustus. Caput est sedes omnium sensuum.

d) Maxilla quattuor processus habet: processum frontalem, processum alveolarem, processum palatinum et processum zygomaticum. In processu frontali facies nasalis et facies facialis sunt. Post processum frontalem incisura lacrimalis et sulcus lacrimalis locantur. In arcu alveolari processus alveolaris alveoli dentales sunt. In processu palatino sulci palatini sunt. Duo processus: processus temporalis et processus zygomaticus arcum zygomaticum formant.

e) Regiones faciei sunt: regio nasalis, regio oralis, regio mentalis, regio orbitalis, regio buccalis et ceterae. Coronae dentium seriem dentium superiorem et seriem dentium inferiorem formant. Series inferior dentium in mandibula sita est, series superior dentium in maxilla locatur. In dente quinque facies sunt: facies vestibularis, facies labialis, facies buccalis, facies oralis, facies contacta. In corpore maxillae quattuor facies videmus: faciem anteriorem, faciem infratemporalem, faciem nasalem et faciem orbitalem.

5. Перекладіть словосполучення латинською мовою, утворіть форми *Gen. sing.*, *Nom.* і *Gen. plur.*:

processus, us, m (остистий, поперечний, реберний, додатковий);
facies, ei, f (суглобова, бічна, задня, передня, внутрішня, зовнішня);

arcus, us, m (передня, задня, хребця, зубна); meatus, us, m (слуховий, внутрішній, зовнішній, середній); ductus, us, m (підшлункова, додаткова, міхурова).

6. Перекладіть анатомічні терміни латинською мовою:

передня поверхня плеча, долоня кисті, поперечне склепіння стопи, пластинка дуги хребця, верхній суглобовий відросток, передня дуга, борозна поперечної пазухи, роз твір каналу малого кам'янистого нерва, зовнішній слуховий хід, лобні пазухи, слізний відросток, ліва ніжка, верхня зубна дуга, ліва печінкова протока, лімфатичне сплетення, дуга аорти, коліно внутрішньої капсули, стравохідне сплетення, пірамідальний шлях.

7. З'ясуйте походження та значення термінів:

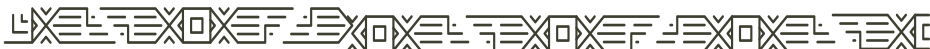
геном, рефлекс, гіпорефлексія, гіперрефлексія, пульсометрія, реадаптація, резистентність, регенерація, персеверація.

8. Встановіть відповідність між латинським і грецьким терміноелементом та його тлумаченням українською мовою:

species	aesthesia	холод
motus	kerat-	вид
sensus	cryuos, cry-	рух
cornu	histos	тканина
gelu	kinesis, -kinesia	ріг
textus	eidos, id-	відчуття

9. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

musculus	рухоме зчленування кісток скелета у людини й хребетних тварин
ligamentum	суглоб, що з'єднує стегнову і гомілкову кістки
articulatio	орган у хребетних тварин, який належить до опорно-рухової системи і складається з кісткової тканини

genu	активна частина опорно-рухової системи, скорочення якої зумовлює переміщення частин тіла або всього тіла в просторі
os	щільна сполучна тканина, що скріплює суглоби або з'єднує окремі органи тіла між собою

10. Виділіть і поясніть терміноелементи грецького походження, перекладіть українською мовою:

ageusia, anosmia, acumetria, embryologia, chirurgia, kinesitherapia, neurochirurgia, sphygmometria, shygmographia, anaesthesia, histologia, macropsia, micropsia, keratotomia, cryotherapia, cryaesthesia, gonitis.

11. Запам'ятайте латино-грецькі дублети іменників четвертої та п'ятої відмін:

Латинський іменник	Грецький відповідник	Значення
appetitus, us, m	orexis, orex-	апетит
auditus, us, m	acusis, acus, -acusia	слух
cornu, us, n	keras, kerat-	ріг, рогова речовина
foetus, us, m	embryon, embry-	зародок
fructus, us, m	carp-, -carpus	плід
gelu, us, n	cryos, cry-	холод, мороз
genu, us, n	gony, gon-	коліно
gustus, us, m	geusis, geus-, -geusia	смак
manus, us, m	cheir, chir-	рука, кисть
motus, us, m	kinesis, kines-, -kinesia	рух
olfactus, us, m	osme, osm-, -osmia	нюх
partus, us, m	tocos, toc-	пологи
pulsus, us, m	sphygmos, sphygm-	пульс
sensus, us, m	aesthesia, aesthes-	відчуття
textus, us, m	histos, hist-	тканина
visus, us, m	opsis, op(t)-, -opsia	зір

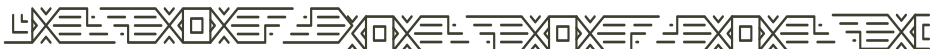

facies, ei, f	prosopon, prosop-	обличчя
rabies, ei, f	lyssa, lyss-	каз
species, ei, f	eidos, id-	вид

12. Запам'ятайте назви зборів (чаїв), що використовуються у фармації:

species amarae	гіркий (апетитиний) збір
species antirheumaticae	протиревматичний збір
species antiasthmaticae	протиастматичний збір
species aperitivae	збір проти ожиріння
species antidiabeticae	протидіабетичний збір
species antihæmorrhoidales	протигемороїдальний збір
species cardiacae	серцевий збір
species carminativae	вітрогінний збір
species cholagogae	жовчогінний збір
species depurativae	кровоочисний збір
species diaphoreticæ	потогінний збір
species diureticae	сечогінний збір
species laxantes	проносний збір
species nervinae	нервозаспокійливий збір
species pectorales	грудний збір
species pulmonariae	легеневий збір
species sedativæ	заспокійливий збір
species stomachicae	шлунковий збір
species urologicae	урологічний збір

12. Запам'ятайте латинські іменники четвертої і п'ятої відмін:

adītus, us, m – вхід
apparātus, us, m – апарат
aquaeductus, us, m – водопровід
arcus, us, m – дуга
audītus, us, m – слух
conexus, us, m – зв'язок
cornu, us, n – ріг
ductus, us, m – протока
facies, ēi, f – поверхня, обличчя
foetus, us, m – плід
genu, us, n – коліно
gustus, us, m – смак
hiātus, us, m – роз твір, отвір

manus, us, f – рука, кисть
meātus, us, m – хід, прохід
olfactus, us, m – нюх
plexus, us, m – сплетення
processus, us, m – відросток
recessus, us, m – закуток
sensus, us, m – відчуття
series, ēi, f – ряд
sinus, us, m – пазуха
species, ēi, f – вид
tactus, us, m – дотик
tractus, us, m – шлях
visus, us, m – зір

REPETITORIUM

1. При відмінюванні іменників четвертої відміни:

- Gen. Sing. = Dat. Sing.;
- Acc. Sing. = Gen. Plur.;
- Dat. Plur. = Abl. Plur.;
- Acc. Sing. = Acc. Plur.

2. Вкажіть, який з іменників належить до п'ятої відміни:

- pes, pedis;
- cutis, cutis;
- species, specie;
- pulmo, pulmonis.

3. Вкажіть ряд, в якому всі іменники належать до четвертої відміни:

- arcus, ductus, processus, cornu;
- ostium, hiatus, corpus, tegmen;
- plexus, sinus, recessus, vomer;
- meatus, textus, manubrium, sulcus.

4. Вкажіть правильний переклад терміну *передня суглобова поверхня*:

- facies articularis anterior;
- facies articularis posterior;
- facies articularis superior;
- facies articularis inferior.

5. Вкажіть грецький відповідник латинського іменника *gelu*:

- eidos;
- cheir;
- cryos;
- histos.

PROVERBIA LATINA

- ▶ *Contra spem spero.* – Без надії сподіваюсь.
- ▶ *E fructu arbor cognoscitur.* – Дерево пізнається за плодом.
- ▶ *Est modum in rebus.* – Є міра в речах.
- ▶ *Litterarum radices amarae sunt – fructus dulces.* – Корені наук гіркі, плоди – солодкі.
- ▶ *Manus manum lavat.* – Рука руку мие.
- ▶ *Mare verborum, gutta rerum.* – Море слів, крапля справ.
- ▶ *Status quo (nunc).* – Існуючий стан речей.

Тема: Числівник. Числівники-префікси. Утворення термінів за допомогою латинських і грецьких числівникових префіксів

1. Запишіть відмінювання словосполучень:

costa prima, duo pedes, musculus triceps, binae manus, bini pedes, duae aures, duodevicesimus dens.

2. Перекладіть українською мовою:

a) Columna vertebrālis ex vertebrae triginta tribus constat. In cranio os frontāle unum est, ossa temporalia duo sunt. In cranio ossa viginti tria sunt. Prima vertebra atlas nominātur. In cavo thoracis homīnis pulmōnes duo et cor sunt. In nonnullis morbis dies septīmus criticus est. Manus duae digītos decem habent. Pulsus homīnis sani ictus septuaginta – octoginta habet. Renes, duae glandūlae magnae in regiōne abdominis locantur. Muscūlus biceps femōris capīta duo habet: caput longum et breve.

b) Ut scimus, corpus hominis in partes tres dividitur: caput, truncus, membra. Membra etiam extremitates appellantur. Pars anterior capitis facies est. Partes faciei sunt septem: una frons, duo oculi, duae buccae, nasus, os et mentum. Duo labia sunt partes oris. In cavo oris duo et triginta dentes habemus. Apud infantes primi dentes a mense aetatis sexto usque ad viginti quattuor mensem increscunt. Post autem anno aetatis septimo dentes decidui seu lactei, qui numero ad viginti sunt, in dentes permanentes mutantur. In maxilla sedecim dentes permanentes sunt, totidemque in mandibula. In omni latere arcus dentalis superioris et inferioris quaterni dentes incisivi, bini dentes canini, quaterni dentes praemolares et seni dentes molares inseruntur. Caput spina excipit. Spina constat ex vertebrae quattuor et viginti. Septem in cervice sunt, duodecim in costas, reliquae quinque in proximis costis sunt. Cor sub sinistra mamma cavi thoracalis inter secundam et quintam costam situm est.

c) Ossa corporis humani ossa partes durissimae corporis humani sunt et in ossa capitis, trunci et membrorum dividuntur. Complexus ossium skeleton vocatur. Ossa octo cranium cerebri formant. Cranium cerebri formam ovalem habet. Ossa corporis humani diversa sunt. Ossa capitis: os occipitale, sphenoidale, frontale, ethmoidale et cetera. Ossa trunci: vertebrae, costae, sternum. Ossa membri superioris: clavicula, scapula, humerus, ulna, radius, et cetera. Forma et magnitudo ossium

diversae sunt: ossa longa, brevia, plana et crassa. Ossa articulationibus, ligamentis, cartilaginibus iunguntur.

d) Truncus corporis dividitur in partem superiorem et partem inferiorem. Superiores partes sunt humeri, pectus, dorsum et latera. In adversa pectoris parte sternum (os pectorale) est, in aversa – scapulae et spina. Pectus firmis costis circumdatur et munitur. Dorsum a cervice et scapulis descendit. Spina dorsi ex vertebra quattuor et viginti constat. Septem in cervice sunt, duodecim ad costas, reliquiae quinque sunt proxime costis. Septem, costae superiores totum pectus includunt, quinque inferiores, quas (які) spurias nominant, breves sunt, atque in cartilagine versae, extremis abdominis partibus inhaerescunt. Ceterum pectus a ventre seiungitur diaphragmate (septo transverso), muscosa et crassa membrana.

e) Systema respiratorium in organa respiratoria superiora et inferiora dividitur. Organa inferiora (trachea, bronchi, pulmones) in thorace sita sunt. Trachea inter septimam vertebra cervicalem et quartam vertebra thoracicam pertinent. Bronchus principalis dexter broncho principali sinistro latior est. Tres bronchi lobares dextri et duo sinistri in segmenta dividuntur. Bronchus lobaris superior dexter tria segmenta habet: bronchum segmentalem apicalem, bronchum segmentalem posteriorem, bronchum segmentalem anteriorem. Bronchus medius dexter duo segmenta habet: bronchum segmentalem lateralem et bronchum segmentalem medialem.

3. Перекладіть терміни латинською мовою:

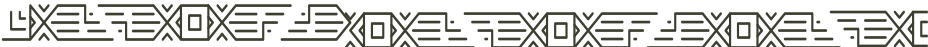
трийчастий нерв, трийчаста петля, тригранна кістка, триголовий м'яз плеча, перше полярне тіло, двошарнистий мішок, тричасткова плацента, чотириголовий м'яз, одноклітинний організм, параліч однієї кінцівки.

4. Перекладіть терміни, поясніть значення числівникових словотворчих елементів:

fossa digastrica, plica triangularis, neuron unipolare, glandula trigoni vesicae, costa secunda, musculus triceps, neuroblasti unipolares, pneumonia bilateralis, cellula uninuclearis, membrana semilunaris, musculus quadriceps, pneumonia bilateralis, musculus digastricus.

5. З'ясуйте походження та значення термінів:

триплегія, тетраплегія, моноплегія, квад्रीплегія, геміпарез, бінокулярний зір, диплоїдний набір хромосом.

6. Встановіть відповідність між латинським і грецьким терміноелементом та його тлумаченням українською мовою:

hepta-	chilio-	десяти-
mille-	dec(a)-	п'яти-
quingu(e)-	septem	чотри-
decem-	hepta-	семи-
quadr(i)-	pent(a)-	шести-
septem-, sept(i)-	tetr(a)-	тисячо-

7. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

monobrachia	лікувальний процес, що здійснюється за допомогою використання одного препарату або процедури
tetraplegia	центральний параліч, що проявляється в обмеженому русі м'язів правої або лівої половини тіла
monotherapia	вроджена відсутність однієї кінцівки
monoplegia	порушення або втрата моторної та/або сенсорної функції в шийному відділі хребта через ушкодження відповідної частини спинного мозку, що призводить до порушення функції в верхніх кінцівках, нижніх кінцівках, тулубі та органах тазу
hemiparesis	параліч однієї кінцівки або однієї групи м'язів

8. Виділіть і поясніть терміноелементи грецького походження, перекладіть українською мовою:

unipennātus, triceps, digastrīcus, semilunāris, unicellularis, trifoliatus, tetragonus, octangularis, semilunaris, quadrilaterus, triplex.

9. Запам'ятайте латино-грецькі числівники в медичній термінології:

Латинський префікс	Грецький префікс	Значення
uni-	mon(o)-/hapl(o)-	одно-

bi-	di-	дво-
tri-	tri-	три-
quadr(i)-	tetr(a)-	чотири-
quint-, quinqu(e)-	pent(a)-	п'яти-
sex-	hex(a)-	шести-
septem-, sept(i)	hept(a)-	семи
oct(o)-	oct(o)-	восьми
decem	dec(a)-	десяти-
unde-		одинадцять
centi-		сто
milli-, mille-	chilio-	тисячо-
semi-	hemi-	половина

10. Наведіть приклади медичних термінів, компонентами яких є числівники.

REPETITORIUM

1. Вкажіть числівник, який належить до розряду *Numeralia cardinalia*:

- singuli, ae, a;
- quartus, a, um;
- ducenti, ae, a;
- centum.

2. Числівник *duodecimus*, a, um належить до розряду:

- Numeralia distributiva*;
- Numeralia adverbialia*;
- Numeralia ordinalia*;
- Numeralia cardinalia*.

3. Словосполучення *дві руки* латинською мовою перекладаємо:

- duo manus;
- duae manus;
- duas manus;
- duobus manibus.

4. *Octo et viginti sunt*:

- duodeviginti;
- duodetriginta;

- c) viginti octo;
- d) octo et viginti.

5. Вкажіть значення грецького числівникового префікса *hepta-*:

- a) семи-;
- b) дво-;
- c) шести-;
- d) чотири.

PROVERBIA LATINA

- ▶ *Una hirundo non facit ver.* – Одна ластівка не робить весни.
- ▶ *Tres faciunt collegium.* – Троє утворюють товариство.
- ▶ *Tertium non datur.* – Третього не дано.
- ▶ *Qui scribit, bis legit.* – Хто пише, двічі читає.

Тема: Основи словотвору. Історія становлення медичної термінології

1. Перекладіть терміни, виділіть префікси і твірну основу:

infraorbitalis, supraclavicularis, infratrochlearis, supratrochlearis, interclavicularis, interosseus, intralobularis, intramuscularis, parasternalis, episternalis, suprasternalis, subcorticalis, subpleuralis, subduralis, epitympanicus, endocervicalis, antenatalis, postnatalis, interalveolaris, subcutaneus, extrapulmonalis, extrapyramidalis, paravesicularis, submandibularis, premolaris, adducens, abducens, abductio, praeglaucoma perivascularis, adaptatio, exhumatio, decompensatio, desactivatio, absorptio, adsorptio, synphalangia, diastole, systole, diathermia, invasio, disseminatio, praesenilis, prodromalis, metathalamus, hypothalamus, epithalamus, epitympanum, epicranium, epiphysis, diaphysis, metaphysis, apophysis, eutopia, dystopia, degeneratio, antagonismus, paraphrenia.

2. Перекладіть терміни, виділіть суфікси, поясніть їх значення:

hepatoma, otitis, panhidrosis, pyelocystitis, chondroma, polyarthritis, dermatosis, hepatitis, pyosplenitis, stethomyositis, nephroma, keratosis, arthrosis, monarthritis, adenoma, angioma, blepharitis, cholangitis, chondritis, decalcinatio, decapsulatio, dermatitis, endothelioma, gastritis, glossitis, iridocyclitis, leucoma, alcoholismus, lipomatosis, lipomatosis, leontiasis.

3. Перекладіть терміни, поясніть значення терміноелементів:

myologia, hydrophobia, phytotherapia, toxicologia, acumetria, anorexia, brachycephalia, dactylomegalia, dysacusia, dyskinesia, erythropenia, gerontologia, glycaemia, hyperosmia, isothermia, kinesitherapia, neonatologia, oliguria, panphobia, polydactylia, sphymographia, tachycardia, thermanaesthesia, cystoscopy, dacryorrhoea, haemorrhagia, hypalgesia, hypergia, myodynia, phlebectasia, haematologia, physiotherapia, spondylotomy, thermoplegia, uraemia, bronchoscopy, dactylospasmus, dysphagia, encephalomalacia, gastralgia, hypnotherapy, lithotomy, myodystrophia, neuralgia, syndactylia, toxemia, acrophobia, anthropologia, haemophilia, podalgia, splenotomy, thermotherapy, laryngostenosis, gonalgia, osteoarthropathia, spondylodynia, brachialgia, spondylographia, osteogenesis, podalgia, macropodia, cardioplegia, cephalgia, nephroptosis, osteodystrophia, pyodermia, nephropathia, vasotomy, ageusia, dyspepsia, ostalgia, hepatomegalia, pyorrhoea.

4. Додайте потрібний терміоелемент, запишіть утворені терміни:

лікування дітей – paed...; лікування водою – ... therapia; відсутність тонусу – a...; розм'якшення головного мозку – encephalo...; короткозорість – my...; підвищена чутливість – ... aesthesia; загальна назва захворювань шкіри – dermat...; параліч м'язів шлунка – gastro...; схильність до спазмів – spasmo...; згубна схильність до отруйних речовин – toxico...; рентгенологічне дослідження судин – angio...; недостатній розвиток тканини або органа – hypo...; обстеження ока – ...scopia; лікування за допомогою рослин – phyto...; розлад живлення – dys...; захворювання суглобів – arthr...; ниркова кровотеча – ...rrhagia; біль колового мозку – encephal...; розрідження крові – ...aemia; червоне кров'яне тільце – erythro...; злоякісна пухлина залози – aden...; грибкове захворювання вуха – oto....

5. Допишіть кінцевий терміоелемент:

bronch... – огляд бронхів; gastr... – розтин шлунка; dactyl... – біль у пальцях; spondyl... – захворювання хребців; hydro... – водобоязнь; trache... – розтин трахеї; myo... – наука про м'язи; angio... – судова судин; arterio... – потовщення стінок артерій; audio... – вимірювання гостроти слуху; bacter... – наявність бактерій у свіжій сечі; cranio... – вимірювання черепа; gastro... – розширення шлунка; hepato... – опущення печінки; micro... – малоголовість; my... – м'язева слабкість; nephro... – ущільнення нирки; neuro... – нервовий параліч; osteo... – розм'якшення кісток; rap... – загальний біль; photo... – лікування світлом.

6. Перекладіть клінічні діагнози українською мовою:

adipositas alimentaria; amputatio secundaria; cicatrix atrophica; cicatrices post variolam veram; contusio bulbi oculi; deformatio articulationis; exstirpatio uteri; extractio cataractae; graviditas extra-uterina; inflammatio allergica; intoxicatio alimentaria; transplantatio heterotopica; haemotransfusio (trausfusio sanguinis) intravenosa; tuberculosis activa; vertigo non systemica; glaucoma primarium; tussis humida; febris continua; nephrosis acuta; asthma bronchiale infectiosoallergicum; oedema cutis compactum; eczema verum; emphysema subcutaneum; clyisma diagnosticum; vulnus morsum; ulcus oesophagi varicosum; cirrhosis hepatis; anamnesis morbi et anamnesis vitae; Nephrotomia transversa, hydrorrhoea amnionalis, dacryocystitis acuta, haemorrhagia ulcerōsa, sialorrhoea paralytica, amputatio uteri, febris haemorrhagica, ptosis senilis, laryngocele interna, luxatio congenita, anastomosis venosa, pancreatitis haemorrha-

gīca acūta, hydraemia pathologicā, nephrosclerosis hypertonicā, polyuria psychogēna, cardiomyopathia hypertrophīca, hypotensio (hypertensio) arteriālis, anaesthesia intraossea, encephalopathia hypertonica, osteodysplasia fibrosa.

7. Утворіть терміни із запропнованим терміноелементом:

a) hydor, hydr – водолікування, розрідження крові, водобоязнь, грудна водянка, водянка головного мозку;

b) histos, hist – наука про будову тканин, утворення тканин, розвиток тканин;

c) gaster, gastr- – шлункова кровотеча, розширення шлунка, опущення шлунка, огляд порожнини шлунка за допомогою спеціального інструмента, вчення про хвороби травної системи;

d) haema-, haemat-, haem- – крововилив у порожнину суглоба, кровотеча, виділення сечі з домішкою червоних кров'яних тілець, доброякісна пухлина, утворена із кровоносних судин;

e) chondros, chondr- – видалення хряща, доброякісне утворення з хрящової тканини, запалення хряща, злоякісна пухлина з хрящової тканини, пластика хряща;

f) arthron, arthr- – наука про суглоби, біль у суглобі, запалення суглоба, оперативне розрізання суглоба, відновлення рухливості суглоба (пластика);

g) cardia, cardi- – наука про серцеві захворювання, хвороба серця, розростання сполучної тканини в серцевому м'язі, параліч серця;

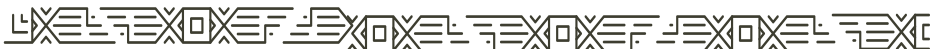
h) hepat-, hepato- – запалення печінки, опущення печінки, біль у печінці, наука про печінку та її хвороби, клітина печінки;

i) nephros, nephr- – ниркова кровотеча, опущення нирки, рентгенографія нирок, нирковий камінь, запалення нирок;

j) oste- – ущільнення кістки, розм'якшення кісток, порушення живлення кістки, запалення кістки і суглоба, висічення частини кістки.

8. Запам'ятайте латинські префікси:

Латинський префікс	Відповідник	Значення	Приклад	Переклад
a-, ab-, abs-	від	віддалення, відхилення	abductio	відведення
ad-	при, до	наближення	adductio	приведення

ante-	перед	наперед, попереду	antebra-chium	передпліччя
circum-	коло	навкруги	circumfle-xus	обгинаючий
cum-, col- com-, cor- con-, co-	circum-	коло	навкруги	circumfle-xus
de-	з, від	рух зверху вних	descendens	низхідний
dis-	роз	відокремлення	dissectio	розріз
e-, ex-	із, з	рух із	extractum	витажка
extra-	поза	перебування поза чим-не- будь	extraabdo- minālis	утробний,
in-	в, на	рух до середини	impressio	вдавлення
intra-	під, нижче	перебування під чим-не- будь	infrasternā-lis	підгрудний
inter-	між	положення або рух під чим- небудь	interosseus	міжкістковий
infra-	всередині	перебування в середині чо- го-небудь	intramuscu- lāris	внутріш- ньом'язовий
post-	після, по	пізніше, розміщення після чого-не- будь	postfrontālis	позалобний
sub-	під	розміщення під чим- небудь	subfrigīdus	прохолодний
super-	над	розміщення над чим- небудь	superficies	зовнішня поверхня
supra-	вище	підсилююча дія	suprarenālis	наднирковий
trans-	через	переміщення в просторі, рух через	transversus	поперечний

9. Запам'ятайте грецькі префікси:

Грецький префікс	Відповідник	Значення	Приклад	Переклад
a-, an-	не, без	заперечення	anaemia	недокрів'я
amphi-	навколо	рух навколо, з обох сторін	amphibia	двоєкодишні
ana-	на, по	рух вгору, відновлення процесу	anabolia	відригування
anti-	проти	протилежний стан	antidōtum	протиотрута
apo-	від	відділення, відокремлення	apoplexia	крововилив у головний мозок
dia-	через, пере-	дія за допомогою, проміжний стан між чим-небудь	diastōle	ритмічне розширення серця
dys-	не	розлад функції	dystrophia	розлад живлення
ec-, ecto-, ex-, exo-	рух ззовні		ectomia	вирізування
en-, endo-	в, внутрішньо	положення в середині	encephālon	головний мозок
			endoscopia	огляд внутрішніх органів
epi-	на, над	перебування над чим-небудь	epithelium	клітини поверхневих шарів шкіри
eu-	добрий	покращення дії	eupnoë	рівномірне дихання
hemi-	пів	половина	hemiplegia	параліч половини тіла
hyper-	над, вище	знаходження вище	hypertonia	підвищений артеріальний тиск

hypo-	під, знизу	знаходження нижче чого-небудь, недостатність	hypotonia	понижений артеріальний тиск
meta-	по, після, пере	переміщення, перехід з одного стану в інший	metastāsis	перенесення в організмі хворобливого чинника з одного місця в інше
para-	біля, коло	перебування поблизу чого-небудь, відхилення від норми	parōtis	привушна залоза
peri-	навколо	з усіх боків	perinephrītis	запалення тканини нирки
pro-	наперед, раніш	вказує на майбутню дію	prophylāxis	попередження захворювання
syn-, sym-	з, разом, вкупі	перебування разом з чим-небудь	syndactylia	зрощення пальців рук або ніг
			symbiōsis	співжиття

10. Встановіть відповідність між префіксом та його значенням:

para-	перебування разом з чим-небудь
hyper-	перебування поблизу чого-небудь, відхилення від норми
dys-	навколо, з усіх боків
peri-	перебування над чим-небудь
syn-, sym-	знаходження вище, перебільшення норми
epi-	розлад функції

REPETITORIUM

1. Вкажіть переклад терміна *hemiplegia*:

- параліч однієї кінцівки;
- загальний параліч;

- c) параліч обох кінцівок;
- d) односторонній параліч.
- 2. **Вкажіть термін, в якому міститься поняття *біль*:**
  - a) odontalgia;
  - b) arthropathia;
  - c) cystoscopy;
  - d) nephritis.
- 3. **Вкажіть термін, переклад якого відповідає діагнозу *задишка*:**
  - a) dyspnoë;
  - b) dysphagia;
  - c) dyspepsia;
  - d) dyskinesia.
- 4. **Знайдіть пропущену частину терміна *гаемо-*, щоб утворився діагноз *схильність до кровотеч*:**
  - a) -algia;
  - b) -therapia;
  - c) -pathia;
  - d) -philia.
- 5. **Вкажіть терміноелемент, що має значення *нім*:**
  - a) hydro-;
  - b) hypo-;
  - c) hidro-;
  - d) hetero-.

PROVERBIA LATINA

- ▶ *Diagnosis bona curatio bona.* – *Добрий діагноз – добре лікування.*
- ▶ *Modicus sibi, medicus sibi.* – *Помірний у їжі – сам собі лікар.*
- ▶ *Optimum artium medicina nobilissima est.* – *З усіх мистецтв медицина – найблагородніша.*
- ▶ *Optimum medicamentum quies est.* – *Найкращі ліки – це спокій.*
- ▶ *Venienti occurrere morbo.* – *Запобігайте хворобі, коли вона тільки починається.*

Тема: Основи фармацевтичної термінології. Структура рецепта. Правила виписування рецептів. Рецептурні скорочення

1. Перекладіть рецепти українською мовою:

Reciġpe: Olei Ricini 1, 0

Dentur tales doses numġro 15 in capsulis galatinosis

Signa.

Reciġpe: Olei Terebinthinae

Olei Camphorae

Chloroformii āā 100, 0

Misce. Da. Signa.

Reciġpe: Sol. Glucosi 40% pro inieci. 10 ml

Da tales doses numġro 10

Signa.

Reciġpe: Extracti Frangulae fluidi 0, 15

Extracti Viburni fluidi

Herbae Thymi āā 20 ml

Misce. Da. Signa.

Reciġpe: Acidi salicylici 1,0

Spiritus aethylici 70% – 40 ml

Da.

Signa.

Reciġpe: Infusi florum Tiliae 500, 0

Da. Signa.

Reciġpe: Solutiōnis natrii chloridi 5% 500 ml

Sterilisa!

Da. Signa.

Reciġpe: Euphyllini 0, 3

Olei Cacao 3, 0

Misce, ut fiat suppositorium rectale.

Da tales doses numġro 10. Signa.

Reciġpe: Fructuum Anisi

Fructuum Foeniculi

Fructuum Carvi ana 20, 0

Misce, ut fiant species.

Da. Signa.

Reciġpe: Suppositoria cum Methyluracilo 0,5 numero 10

Da. Signa:

Reciġpe: Unguenti Erythromycini 30,0

Da in tuba

Signa:

Reciġpe: Infusi foliorum Eucalypti 10,0–200 ml

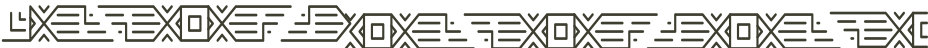
Da. Signa.

2. Перекладіть рецепти латинською мовою:

- Візьми:** Кореня алтеї
Кореня солодки по 20, 0
Плодів кропу 10, 0
Змішай, щоб утворився збір
Видай. Познач.
- Візьми:** Трави жовтушника сірого 25,0
Видай. Познач:
- Візьми:** Водного розчину брильянтового зеленого 1% 20 мл
Видай. Познач:
- Візьми:** Еуфіліну 0,3
Масла какао 3,0
Змішай, нехай утвориться ректальна свіча
Видай такі дози числом 20
Познач:
- Візьми:** Настояю кореневищ з коренями валеріани із 6,0 – 180 мл
Простого сиропу 20,0
Змішай. Видай. Познач:
- Візьми:** Таблетки «Кофальгін» числом 10
Видай. Познач:
- Візьми:** Настоянки конвалії
Настоянки валеріани по 10 мл
Настоянки красавки 5 мл
Ментолу 0,2
Змішай. Видай. Познач

3. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

linimentum	рідка не дозована лікарська форма, призначена для внутрішнього застосування, що є густуватою, прозорою солодкою рідиною, в якій одне або декілька лікарських речовин розчинено в концентрованому розчині цукру
extractum	рідка не дозована лікарська форма, призначена для внутрішнього, зовнішнього або ін'єкційного застосування, в якій не розчинні у воді рідини знаходяться у водному середовищі в зваженому стані у вигляді найдрібніших крапель

sirupus	офіційна не дозована лікарська форма для зовнішнього і внутрішнього застосування, що є концентрованою витяжкою з рослинної лікарської сировини.
mixtura	рідка або м'яка не дозована лікарська форма для зовнішнього застосування, що є густою рідиною або студнеподібною масою, плавкою при температурі тіла.
emulsum	рідка не дозована лікарська форма, призначена для внутрішнього або зовнішнього застосування, яку отримують шляхом розчинення або змішування декількох рідких речовин

4. Встановіть відповідність між латинським частотним відрізком та його значенням:

-cain-	знеболювальні препарати, аналгетика
haem-, haemat-	антибіотики групи тетрацекліну
-thyr-, -tyr-	серцево-судинні препарати
-cor-, -cardi-	знеболювальні засоби місцвної дії
cycl-, cyclin-	снодійні, заспокійливі та седативні засоби
-alg-, -dol-	засоби, що очищають кров, стимулюють кровотворення
dorm-, hypn-, sed-, tranquil-	препарати щитоподібної залози

5. Виділіть частотні фармацевтичні відрізки в назвах лікарських препаратів, поясніть їх значення:

Diurometan, Viprosalum, Oxytetracyclinum, Corvalolum, Amidopyrinum, Bencainum, Haemostimulinum, Promedolum, Polyvitaplex, Mycoseptinum, Neodorm, Theobrosal, Viosept, Sacrolysinum, Pyocid, Pancreatinum, Nephramid, Mycoseptol, Agiolax, Helmintin, Haemodesum, Gastrosidin, Flogistin, Enteroseptol, Sedalgin, Dorminal, Dermatolum, Cardiaminum, Hypnomidat, Allochololum, Apisarthron, Allergol, Anaesthesinum, Vasocor, Barbamylum, Phthoruracilum, Oxytocinum, Undevitum, Flogicort, Antipyrinum, Cholenzymum, Iodinolum, Phosphalugel, Sulfadimezinum, Corinfar, Ophthalmolum, Cardiovalenum, Dermosolon, Gastropharm, Hepabene, Nootropil, Oculovit, Normatens, Venitan, Novocainum, Panadol, Cephalixinum,

Ampicillinum, Nyctal, Hypnofer, Haematogenum, Guttalax, Depressan, Tensobon, Viperalginum, Duovit, Antigrippinum, Revitum, Dolaren, Acyclovir, Viperalginum.

6. Перекладіть українською мовою:

a) Formulae remediōrum ex inscriptiōne, praepositione, praescriptione, subscriptione, signatura, nomine medici et nomine aegrōti compositae sunt. Nomen medici in inscriptiōne formulārum situm est. In latere sinistro praepositionis legimus: Rp. Abbrevisatio Rp. «Recipe!» signat. Medicamenta praescripta in praescriptione sita sunt. Propter brevitatē medici in subscriptionibus et signaturis formulārum saepe scribunt: D. (Da!), D. S. (Da, signa!), M. (Misce!), Div. (Divide!), M. D. S. (Misce, da, signa!), M. S. A. (Misce secundum artem), Sum. (Sume!), Fil. (Filtrā!), Solv. (Solve!), Bib. (Bibe!) et cetera. Signaturae medici et aegrōti in fundo formulārum remediōrum esse debent. Quondam medicus in formulis scribit: Repete! Nonnullis formulis remediōrum legimus: Verte! Tum vertere paginam formulae oportet.

b) In pharmacia sumus. Multas lagoenas, ollas, saccūlas et scatūlas videmus. Pharmaceutae de remediis suis herbas varias adhibent: Mentha, Chamomilla, Urtica dioica, Valeriana etc. Tinctūras, mixtūras et unguenta miscent. Unguenta ad ollas servant. Pillūlas et tabulettas aegrōtis ad scatūlas dant.

c) Aulus Celsus in libro suo «De medicīna» scribit: Morbi non eloquentia, sed remediis sanantur. Nostra aetate multi morbi, olim insanabiles, remediis sive medicamentis bene curantur. Medicamenta in officinis a pharmaceutis lege artis praeparantur, signantur et postea aegrōtis dantur. Genēra medicamentōrum varia sunt: capsulae, pilulae, tabulettae, suppositoria, globuli et cetera. Modi introductionis medicamentōrum in organismo varii sunt. Medicamenta saepe per os, per rectum, per vaginam et per iniectionem sumuntur. Capsulae et pilulae cum liquido deglutiuntur, suppositoria in rectum, globuli in vaginam inducuntur. Tria genēra iniectionum sunt: subcutaneae, intravenosae et intramusculares. In officinis a pharmaceutis pulvėres, emulsionē, linimenta, species et emplastra praeparantur. Scientia remediōrum pharmacia nominatur.

6. Запам'ятайте найважливіші рецептурні скорочення:

āā.,	ana	по, порівну
ac., acid.	acidum	кислота

aq.	aqua	вода
aq. purify.	aqua purificāta	очищена вода
bol.	bolus	глина
but.	butyrum	масло(тверде)
comp., cps.	compositus	складний
concentr.	concentrātus	концентрований
cort.	cortex	кора
D.	Da. Detur. Dentur.	Видай. Нехай буде видано.
dec., dct.	decoctum	відвар
depur.	depurātus	очищений
dil.	dilūtus	розведений
D.t.d.N.	Da (Dentur) tales doses numēro	Видай (Нехай будуть видані/ Видати) такі дози числом
Div.in part. aeq.	Divīde in partes aequāles	Розділити на рівні частини
empl.	emplastrum	пластир
emuls.	emulsum	емульсія
extr.	extractum	екстракт
f.	fiat, fiant	нехай утвориться, утворяться
fl., flor.,	flos, flores	квітка, квіти
fluid.	fluīdus	рідкий
fol.	folium, folia	листок, листя
fr., fruct.	fructus	плід, плоди
gel.	gelatinōsus	желатиновий
glob.	globūlus	кулька
glob. vagin.	globūlus vaginālis	піхвова кулька
gran.	granūlum, granula	гранула, гранули
gtt., gtts.	gutta, gutae	крапля, краплі
hb., herb.	herba	трава

inf.	infūsum	настій
in amp., in ampull.	in ampullis	в ампулах
in caps. gel.	in capsulis gelatinōsis	у желатинових капсулах
in caps. operc.	in capsules operculātis	у капсулах, закритих кришечкою
in ch. cer.	in charta cerata	у навоскованому папері
in oll.	in olla	у баночці
in scat.	in scatūla	у коробочці
in sacc. chart.	in sacco chartaceo, in sacculis chartaceis	у паперовому мішечку, у паперових мішечках
in tab. obd.	in tabulettis obductis	у таблетках, покритих оболонкою
in tub.	in tuba, in tubis	у тубі, у тубах
in vitr. fusc.	in vitro fusco	у темній склянці
in vitr. nigr.	in vitro nigro	у чорній склянці
linim.	linimentum	лінімент
liq.	liquor	рідина
M.	Misce. Misceātur.	Змішай. Змішати. Нехай буде змішано.
m. pil.	massa pilulārum	пілюльна маса
mucil.	mucilāgo	слиз
N.	numēro	числом
ol.	oleum	олія, масло
oll.	olla	баночка
oleos.	oleosus	олійний, масляний
past.	pasta	паста
pet., praec.	praecipitātus	осаджений
pil.	pilula	пілюля

pro infant.	pro infantibus	для дітей
pro inject.	pro injectionibus	для ін'єкцій
pulv.	pulvis	порошок
q. s.	quantum satis	скільки потрібно
r., rad.	radix, radices	корінь, коріння
rect.	rectificātus	очищений
rhiz., rh.	rhizoma	кореневища
Rp.	Recipe	Візьми
S.	Signa. Signētur.	Познач. Нехай буде позначено.
sem.	semen, semina	насіння, насінина
sicc.	siccus	сухий
simpl.	simplex	простий
sir.	sirupus	сироп
sol.	solutio	розчин
spec.	species	збір
spir.	spirītus	спирт
spiss.	spissus	густиий
Steril.!	Sterilisa! Sterilisētur!	Простерилізуй!
succ.	succus	сік
supp.	suppositorium	свічка, супозиторій
supp. vagin.	suppositorium vagināle	свічка піхвова
susp.	suspensio	суспензія
tab.	tabuletta, tabulettae	таблетка. Таблетки
tinct., tet.	tinctūra	настоянка
tub.	tuba	туба
ung.	unguentum	мазь
vagin.	vaginālis	піхвовий
vit.	vitrum	склянка, пляшка

REPETITORIUM

1. Вкажіть рецептурне формулювання з дієсловом у формі *Imperativus singularis*:

- a) Misceatur. Detur. Signetur.
- b) Signa.
- c) Repetatur.
- d) Sterilisetur.

2. Вкажіть, в якій частині рецепта пишуть вказівки хворому про спосіб і частоту прийому ліків:

- a) inscriptio;
- b) praescriptio;
- c) subscriptio;
- d) signatura.

3. Якщо два або кілька лікарських засобів прописуються підряд в однаковій кількості, то доза вказується тільки при останньому з них, а перед цифрою ставиться слово... :

- a) per;
- b) ad;
- c) ana;
- d) cum.

4. Замініть українські слова латинськими: *Recipe: Tabulettas Furacilini 0,02 (для зовнішнього використання) numero 10*:

- a) contra tussim;
- b) pro dosi;
- c) quantum satis;
- d) ad usum externum.

5. Визначте назву лікарської форми, яку отримують шляхом розчинення однієї або декількох лікарських речовин і яка призначена для ін'єкційного, внутрішнього або зовнішнього застосування:

- a) суспензія;
- b) розчин;
- c) емульсія;
- d) настій.

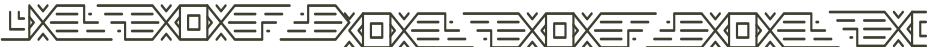
PROVERBIA LATINA

► *Extremis malis, extrema remedia.* – Проти серйозних хвороб потрібні сильні лікарські засоби.

► *Facilius est morbum evitāre, quam curāre.* – Запобігти хворобі легше, ніж її лікувати.

► *Medīcus curat, natura sanat.* – Лікар лікує, природа зцілює.

► *Salus aegroti suprema lex medicōrum.* – Здоров'я хворого – найвищий закон для лікарів.

APPENDICES I. ГРАМАТИЧНИЙ ДОВІДНИК

Латинський алфавіт. Фонетика. Наголос

У латинському алфавіті є 24 букви.

Буква	Назва	Вимова	Приклад
A a	а	[а]	aorta – аорта
B b	бе	[б]	barba – борода
C c	це	[ц] – перед е, і, у, дифтонгами ае, ое, еи [к] – перед приголосними, в кінці слова	cerebrum – мозок caput – голова
D d	де	[д]	dens – зуб
E e	е	[е]	vertebra – хребець
F f	еф	[ф]	fibra – волокно
G g	ге	[г]	genu – коліно
H h	га	[г]	homo – людина
I i	і	[і] [й] – на початку слова/ складу перед голосним; в позиції між голосними	infans – дитина ieiunum – порожня кишка
K k	ка	[к]	Kalium – калій
L l	ель	[ль]	lamina – пластинка
M m	ем	[м]	margo – край
N n	ен	[н]	nervus – нерв
O o	о	[о]	oculus – око
P p	пе	[п]	pelvis – таз
Q q	ку	[к(в)] – перед голосним	aqua – вода
R r	ер	[р]	ren – нирка
S s	ес	[с] [з] – між голосними та між голосним і літерою m або n	sanus – здоровий nasus – ніс

T t	те	[т]	tumor – пухлина
U u	у	[у]	ulna – лікоть
V v	ве	[в]	vena – вена
X x	ікс	[кс] [кз] – між голосними	radix – корінь exitus – кінець
Y y	іпсилон	[і]	cytus – клітина
Z z	зет	[з] – у грецьких запозиченнях [ц] – у словах негрецького походження	zona – зона Zincum – цинк

У сучасній медичній і біологічній номенклатурі вживаються ще літери j (йота) та w (дубль ve).

Дифтонги – сполучення двох голосних в одному складі.

Дифтонг	Вимова	Приклад
ae	[e]	aegrotus – хворий
oe	[e]	oedema – набряк
au	[аув]	auris – вухо
eu	[еув]	pleura – плевра

Nota bene! Сполучення голосних **ae** і **oe** вимовляються роздільно, якщо над **e** знаходяться дві крапки або горизонтальна риска (**ē**): **aëŕ** (аер) – повітря.

Буквосполучення

Буквосполучення	Вимова	Приклад
qu	[кв] – перед голосним	quartus – четвертий
ngu	[нгв] – перед голосним	lingua – язик, мова
su	[св] – перед голосним, з яким утворює один склад	consuetudo – звичка
ti	[ці] – перед голосним [ті] – якщо перед ti є приголосні s, t, x	inectio – впорскування combustio – опік

Грецькі буквосполучення

ch	[x]	chole – жовч
----	-----	--------------

ph	[ф]	phalanx – фаланга
th	[т]	thorax – грудна клітка
rh	[р]	rhaphe – шов
sch	[сх]	scisma – щілина

Наголос. Довгота і короткість складів

У латинській мові склади рахують від кінця слова. Наприклад: glan³-du²-la¹. Наголос ніколи не падає на перший склад від кінця слова. У двоскладових словах наголошується другий від кінця склад. Наприклад: **ná**sus. У багатоскладових словах наголос залежить виключно від довготи голосного другого складу від кінця. Якщо голосний другого складу від кінця є довгим, наголос падатиме на нього; якщо короткий, наголос переходить на третій склад від кінця.

Голосний складу довгий за природою	якщо він містить дифтонг	di- ae -ta
	якщо над голосним стоїть знак довготи (ē, ā, ō etc.)	me-di- cī -na
	якщо голосний входить до складу суфіксів -ūr, ut-, -īn, -at, -ōs, -āl, -ār	mus-cu-lā-ris
Голосний складу довгий за позицією	якщо перед ним є сполучення двох-трьох приголосних	li-ga-mén- tum
	після нього стоїть приголосний x або z	ref-lé- xus
Голосний складу короткий за природою	якщо на короткість голосного вказує надстрочний знак (ˉ), який ставиться над голосною	á-m ^ˉ y-lum
	якщо він входить до складу суфіксів -ūl, -ōl, -īc, -īd	gra-nū-lum
Голосний складу короткий за позицією	якщо після нього стоїть голосний або літера h	rá-ti-o
	якщо після голосного стоять буквосполучення ch, ph, th, rh	stó-ma- chus
	якщо він знаходиться перед сполученням приголосних, перший з яких проривний, а другий плавний: b, d, p, t, g, c + l, r	cé-reb- rum

Nota bene!

Прикметники грецького походження (містять грецьку основу, що означає анатомічне утворення), що мають значення «той, що відноситься до; належить до» зберігають свій «грецький» наголос на -e: *mastoidéus, laryngéus*.

Слова латинського походження, які означають «той, що щось містить; складається з чогось» мають наголос відповідно до латинських правил, на третій склад з кінця: *ósseus, cartilagineus*.

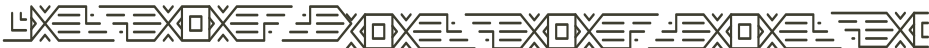
У грецьких словах і терміноелемент, які закінчуються на **-ia**, часто зберігається грецький наголос на другий склад (тобто на букву **I**). Наприклад: *therapia, paediatria, orthopaedia etc.* Виняток становлять слова *epilepsia, melancholia, dysenteria* і терміноелемент *-logia*, в яких наголос падає на третій склад від кінця слова.

ІМЕННИК (SUBSTANTIVUM) Грамаіічні категорії іменника

Genus (рід)	masculinum (m)	чоловічий рід
	femininum (f)	жіночий рід
	neutrum (n)	середній рід
Casus (відмінок)	Nominativus (Nom.)	називний відмінок
	Genetivus (Gen.)	родовий відмінок
	Dativus (Dat.)	давальний відмінок
	Accusativus (Acc.)	знахідний відмінок
	Ablativus (Abl.)	орудно-місцевий відмінок
	Vocativus (V.)	кличний відмінок (на вживється в медичній латині)
Numerus (число)	Singularis (Sing.)	однина
	Pluralis (Pl.)	множина

Nota bene! У словниках латинські іменники записують у називному і родовому відмінках однини з вказівкою роду. Наприклад: *incisura, ae, f* – вирізка, *facies, ei, f* – поверхня, обличчя, *pulmo, onis, m* – легень.

Приналежність іменника до відміни визначаємо за закінченням родового відмінка однини (*genetivus singularis*):

Declinatio	Gen. sing.	Genus	Exemplum
prima	-ae	f, (m)	vena, ae, f – вена
secunda	-i	m, n, (f)	nervus, i, n – нерв dorsum, i, n – спина
tertia	-is	m, f, n	homo, inis, m – людина auris, is, f – вухо corpus, oris, n – тіло
quarta	-us	m, n, (f)	ductus, us, m – протока genu, us, n – коліно
quinta	-ei	f, (m)	facies, ei, f – поверхня

Nota bene! Основу іменника визначаємо шляхом відкидання закінчення родового відмінка однини.

Nominativus singularis	Genetivus singularis	Основа
vena	ven-ae	ven-
nervus	nerv-i	nerv-
homo	homin-is	homin-
ductus	duct-us	duct-
facies	faci-ei	faci-

Зведена таблиця відмінкових закінчень іменників

SINGULĀRIS												
Віклина	I			II		III				IV		V
Рід	f	m	n	приголосний m, f, n		голосний n, (f)		мішаний m, f, n		m	n	f
Nom.	a	us, er, ir	um	різні (m, f)	різні (n)	e, al, ar (n)	is (f)	is, es, x, s (m, f)	s (n)	us	u	es
Gen.	ae	i	i	is	is	is	is	is	is	us	us	ei
Dat.	ae	o	o	i	i	i	i	i	i	ui (u)	ui (u)	ei
Acc.	am	um	um	em	n= Nom.	e, al, ar	im	em	= Nom.	um	u	em
Abl.	ā	ō	ō	ē	ē	ī	ī	ē	ē	ū	ū	ē

PLURALIS												
Відміна	I		II		III					IV		V
Рід	f	m	n	приголосний m, f, n		голосний n, (f)		мішаний m, f, n		m	n	f
Nom.	ae	i	a	es (m,f)	a (n)	ia (n)	es (f)	es (m,f)	a (n)	us	ua	es
Gen.	ārum	ōrum	ōrum	um	um	ium	ium	ium	ium	uum	uum	ērum
Dat.	is	is	is	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ēbus
Acc.	as	os	a	es	a	ia	es	es	a	us	ua	es
Abl.	is	is	is	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ēbus

Перша відміна іменників (Declinatio prima)

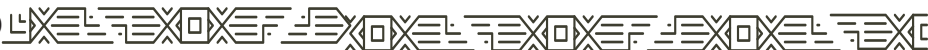
До першої відміни належать іменники жіночого роду (f), які в **Gen.Sing** мають закінчення **-ae**, а в **Nom.Sing** закінчуються на **-a**: *costa, ae, f* – ребро, *cellūla, ae, f* – клітина, *substantia, ae, f* – речовина.

NB! До першої відміни належать іменники чоловічого роду (m), які в **Nom.Sing** закінчуються на **-a**, а в **Gen.Sing** – на **-ae** і означають назви професій та національностей: *pharmaceuta, ae, m* – фармацевт, *nauta, ae, m* – моряк.

Casus	Singularis	Pluralis
Nom.	cost-a	cost-ae
Gen.	cost-ae	cost-ārum
Dat.	cost-ae	cost-is
Acc.	cost-am	cost-as
Abl.	cost-ā	cost-is

До першої відміни іменників грецького походження належать іменники чоловічого роду, які в **Nom. Sing.** мають закінчення **-es**, а в **Gen. sing.** закінчення **-ae**, а також іменники жіночого роду, які в **Nom. Sing.** мають закінчення **-e**, а в **Gen. sing.** закінчення **-es**: *diabētes, ae, m* – діабет, *сечове виснаження, systōle, es, f* – систола, *скорочення серця.*

	Singularis	Pluralis	Singularis	Pluralis
Nom.	systōl-e	systōl-ae	diabēt-es	diabēt-ae
Gen.	systōl-es	systōl-ārum	diabēt-ae	diabēt-ārum

Dat.	systōl-ae	systōl-is	diabēt-ae	diabēt-is
Acc.	systōl-en	systōl-as	diabēt-en	diabēt-as
Abl.	systōl-e	systōl-is	diabēt-a	diabēt-is

Друга відміна іменників (Declinatio secunda)

До другої відміни належать іменники чоловічого та середнього родів, які у **Gen.Sing** закінчуються на **-i**.

Іменники чоловічого роду (m) у **Nom.Sing** мають закінчення **-us, -er**, а середнього роду (n) – закінчення **-um**. Наприклад: *nervus, i, m* – нерв, *muscūlus, i, m* – м'яз, *ocūlus, i, m* – око, *ramus, i, m* – гілка, *magister, magistri, m* – вчитель, *puer, i, m* – хлопчик, *cavum, i, n* – порожнина, *collum, i, n* – шия, *spatium, ii, n* – простір.

	Singulāris	Plurālis	Singulāris	Plurālis
Nom.	nervus	nerv-i	puer	puēr-i
Gen.	nerv-i	nerv-ōrum	puēr-i	puer-ōrum
Dat.	nerv-o	nerv-is	puēr-o	puēr-is
Acc.	nerv-um	nerv-os	puēr-um	puēr-os
Abl.	nerv-ō	nerv-is	puēr-ō	puēr-is

Nota bene! Іменники середнього роду (n) в латинській мові мають такі особливості при відмінюванні:

- закінчення називного і знахідного відмінків як однини, так і множини у них співпадають;
- називний і знахідний відмінки множини закінчуються на **-a**.

	Singulāris	Plurālis
Nom.	cavum	cav-a
Gen.	cav-i	cav-ōrum
Dat.	cav-o	cav-is
Acc.	cav-um	cav-a
Abl.	cav-ō	cav-is

До середнього роду другої відміни належать також грецькі іменники, які зберегли своє грецьке закінчення **-on**: *ganglion, i, n* – нервовий вузол, *encephalon, i, n* – головний мозок. Іменники

грецького походження із закінченням **-on** змінюються за зразком середнього роду.

До другої відміни належать також іменники жіночого роду (f), які в називному відмінку однини мають закінчення **-us**, а в родовому відмінку однини – закінчення **-i**, та означають: назви дерев, кущів, країн, островів: *Malus, i, f* – яблуня, *Aegyptus, i, f* – Єгипет, *Syprus, i, f* – Кіпр; загальні іменники: *alvus, i, f* – живіт, *cheveo atotus, i, f* – атом, *crystallus, i, f* – кристал, *humus, i, f* – земля, ґрунт, *methodus, i, f* – метод, *periodus, i, f* – період.

Третя відміна (Declinatio tertia)

До третьої відміни належать іменники всіх трьох родів, які в **Gen.Sing** – закінчення **-is**, а в **Nom.Sing** мають різні закінчення.

У словнику іменники третьої відміни записуються за загальним правилом, тобто у **Nom.Sing** і **Gen.Sing**, але у **Gen.Sing** звичайно вказується не тільки закінчення **-is**, але й останні склади основи: *caput, itis (n)* – голова, оскільки Практична основа іменників третьої відміни здебільшого не співпадає з основою слова в номінативі. Якщо основа в **Nom.Sing** і **Gen.Sing** однакова, то в словнику вказується тільки закінчення **Gen.Sing**. – **-is**: *auris, is (f)* – вухо.

Словникова форма	Genetivus singularis	Практична основа
homo, inis, m	hom + inis = hominis	homin-
corpus, oris, n	corp + oris = corporis	corpor-
cutis, is, f	cutis	cut-
pes, pedis, m	pedis	ped-

За закінченням практичної основи іменники третьої відміни поділяються на три групи (класи, типи (classis)): **приголосний, голосний, мішаний**.

Classis consonans (приголосний тип): належать іменники всіх трьох родів (нерівноскладові, які в **Gen.Sing** мають більшу кількість складів, ніж в **Nom.Sing**), основа яких закінчується на один приголосний. Наприклад: *pes, pedis, m* – тьона; *cortex, corticis, m* – кора; *apex, apicis, f* – верхівка; *articulatio, onis, f* – суглоб; *derma, dermatis (n)* – шкіра.

Classis vocālis (голосний тип): належать іменники середнього роду, які в **Nom.Sing** мають закінчення **-e, -al, -ar**. Наприклад: **-e**:

rete, is, n – сітка; *-al: animal, animālis* – тварина; *-ar: exemplar, exemplāris* – приклад, зразок.

Classis mixta (мішаний тип): належать іменники чоловічого і жіночого роду:

а) рівноскладові (які в **Nom.Sing** і **Gen.Sing** мають рівну кількість складів): *auris, is, f* – вухо; *cutis, is, f* – шкіра;

б) нерівноскладові, основа яких закінчується на два приголосних: *pars, partis, f* – частина; *cor, cordis, n* – серце; *dens, dentis, m* – зуб; *os, ossis, n* – кістка.

Число	Singularis			Pluralis		
	рід			рід		
Відмінки	m	f	n	m	f	n
Nom.	Різні			-es	-es	-a, -ia
Gen.	-is	-is	-is	-um, -ium	-um, -ium	-um, -ium
Dat.	-i	-i	-i	-ibus	-ibus	-ibus
Acc.	-em	-em	=Nom.	-es	-es	-a, -ia
Abl.	-e, -i	-e, -i	-e, -i	-ibus	-ibus	-ibus

Nota bene! Різницю у відмінкових закінченнях приголосної, голосної і мішаної груп іменників третьої відміни показує таблиця:

Типи	Відмінки		
	Abl.Sing	Gen.Sing	Nom.Plur, Acc.Plur (середній рід)
приголосний	-e	-um	-a
голосний	-i	-ium	-ia
мішаний	-e	-ium	-a

Іменники чоловічого і жіночого родів третьої відміни відмінюються однаково.

Відм.	Приголосний тип		Мішаний тип		Голосний тип
	m	n	f	n	
Singularis					
Nom.	homo	corpus	pars	cor	exemplar

Gen.	homīnis	corpōris	partis	cordis	exemplāris
Dat.	homīni	corpōri	parti	cordi	exemplāri
Acc.	homīnem	corpūs	partem	cor	exemplar
Abl.	homīne	corpōre	parte	corde	exemplari
Plurālis					
Nom.	homīnes	corpōra	partes	corda	exemplaria
Gen.	homīnum	corpōrum	partium	cordium	exemplarium
Dat.	homīnibus	corpōrībus	partibus	cordibus	exemplaribus
Acc.	homīnes	corpōra	partes	corda	exemplaria
Abl.	homīnibus	corpōrībus	partibus	cordibus	exemplaribus

Четверта відміна іменників (Declinatio quarta)

До четвертої відміни належать іменники чоловічого і середнього родів, які в **Gen.Sing** закінчуються на **-ūs**.

Іменники чоловічого роду (m) в **Nom.Sing** закінчуються на **-us**, а середнього (n) – на **-u**. Наприклад: *fructus, ūs (m) – плід, sensus, ūs (m) – відчуття, casus, ūs (m) – випадок, processus, ūs (m) – відросток, spiritus, ūs (m) – дух, дихання, cornu, ūs (n) – ріг, gelu, ūs (n) – мороз, genu, ūs (n) – коліно*.

	Masculinum		Netrum	
	Singulāris	Plurālis	Singulāris	Plurālis
Nom.	sinus	sin-us	cornu	corn-ua
Gen.	sin-us	sin-uum	corn-us	corn-uum
Dat.	sin-ui	sin-ībus	corn-ui	corn- ībus
Acc.	sin-um	sin-us	corn-u	corn-ua
Abl.	sin-u	sin- ībus	corn-u	corn- ībus

Nota bene!

До четвертої відміни належать кілька іменників жіночого роду, які в **Nom.Sing** закінчуються на **-us**: *manus, ūs (f) – рука, acus, ūs (f) – голка, domus, ūs (f) – дім*.

Назви дерев завжди жіночого роду. Наприклад: *Quercus, ūs (f) – дуб, Pinus, ūs (f) – сосна*.

Вони відмінюються як іменники чоловічого роду четвертої відміни.

Значна кількість іменників четвертої відміни утворена від дієслівних основ. Наприклад: *visus, ūs – зір (video, vidi, visum, vidēre)*; *audītus, ūs – слух (audio, audīvi, audītum, audīre)*; *tactus, ūs – дотик (tango, tetīgi, tactum, tangēre)*.

П'ята відміна іменників (Declinatio quinta)

До п'ятої відміни належать іменники жіночого роду, які в називному відмінку однини мають закінчення **-es**, а в родовому відмінку однини – закінчення **-ei**. Наприклад: *res, rei (f) – справа, річ, species, eī (f) – вид, spes, spei (f) – надія, facies, eī (f) – обличчя, зовнішній вигляд, superficies, series, eī (f) – ряд*.

Nota bene! Іменники *dies, ei (m) i meridies, ei (m)* – чоловічого роду. Більшість іменників п'ятої відміни мають тільки однину. Множину мають такі іменники: *dies, res, species, series*.

	Singulāris	Plurālis
Nom.	res	r-es
Gen.	r-ei	r-ērum
Dat.	r-ei	r-ebus
Acc.	r-em	r-es
Abl.	r-e	r-ebus

ПРИКМЕТНИК (ADIECTIVUM)

У латинській мові прикметники змінюються за родами, числами і відмінками. Латинські прикметники поділяються на дві групи. До першої групи належать прикметники, які відмінюються за зразком іменників першої і другої відмін. До другої групи належать прикметники, які відмінюються за зразком третьої відміни іменників. Приналежність прикметника до певної групи визначаємо за родовими закінченнями, що вказуються у словниковій формі в називному відмінку однини.

Adiectiva primae-secundae declinationis

У словнику прикметник подається в **Nom. Sing.** Повністю наводиться форма чоловічого роду прикметника, а далі – закінчення жіночого й середнього родів. Наприклад: *latus, lata, latum – широкий, широка, широке; albus, alba, album – білий, біла, біле; niger, nigra, nigrum – чорний, чорна, чорне; ruber, rubra, rubrum – червоний, червона, червоне*.

Прикметники першої групи у називному відмінку однини мають закінчення **-us** або **-er** для чоловічого роду, закінчення **-a** – для жіночого роду та **-um** – для середнього роду: *profundus, a, um* (*profundus, profunda, profundum*) – *глибокий, а, е; sinister, tra, trum* (*sinister, sinistra, sinistrum*) – *лівий, а, е*.

Прикметники жіночого роду на **-a** відмінюються за першою відміною, прикметники чоловічого роду на **-us, -er** та прикметники середнього роду на **-um** відмінюються за другою відміною.

Відмінювання прикметників відбувається аналогічно відмінюванню іменників I-II відмін.

Основу прикметника визначаємо за формою жіночого роду в називному відмінку однини: *sinister, sinistra, sinistrum* – *основа sinistr-*.

У прикметниках на **-er** голосний **e** при відмінюванні, як правило, випадає. Зберігається **e** в основі прикметників *asper, aspera, asperum* – *шорсткий, prosper, prospera, prosperum* – *сприятливий, miser, misera, miserum* – *нещасний, tener, tenera, tenerum* – *ніжний, liber, libera, liberum* – *вільний* та у тих прикметників, що закінчуються на **-fer i -ger**.

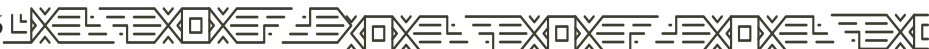
	Singularis			Pluralis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	lat-us	lat-a	lat-um	lat-i	lat-ae	lat-a
Gen.	lat-i	lat-ae	lat-i	lat-ōrum	lat-ārum	lat-ōrum
Dat.	lat-o	lat-ae	lat-o	lat-is	lat-is	lat-is
Acc.	lat-um	lat-am	lat-um	lat-os	lat-as	lat-a
Abl.	lat-ō	lat-ā	lat-ō	lat-is	lat-is	lat-is

Прикметник звичайно ставиться після іменника, до якого він відноситься, і узгоджується з ним у роді, числі й відмінку (але не обов'язково у відміні). Наприклад: *musculus latus* – *широкий м'яз, vena profunda* – *глибока вена, ligamentum transversum* – *поперечна зв'язка*.

Якщо іменник і прикметник належать до різних відмін, то вони відмінюються відповідно до своєї відміни (іменник за своєю відміною, а прикметник за своєю). Наприклад: *pharmaceuta* (I) *bonus* (II) – *добрий фармацевт*.

Зразки відмінювання іменників з прикметниками

Musculus latus – *широкий м'яз*.

	Singularis	Pluralis
Nom.	musculus latus	muscul-i lat-i
Gen.	muscul-i lat-i	muscul-orum lat-orum
Dat.	muscul-o lat-o	muscul-is lat-is
Acc.	muscul-um lat-um	muscul-os lat-os
Abl.	muscul-o lat-o	muscul-is lat-is

Vena profunda – глибока вена.

	Singularis	Pluralis
Nom.	vena profunda	ven-ae profund-ae
Gen.	ven-ae profund-ae	ven-arum profund-arum
Dat.	ven-ae profund-ae	ven-is profund-is
Acc.	ven-am profund-am	ven-as profund-as
Abl.	ven-a profund-a	ven-is profund-is

Ligamentum transversum – поперечна зв'язка.

	Singularis	Pluralis
Nom.	ligamentum transversum	ligament-a transvers-a
Gen.	ligament-i transvers-i	ligament-orum transvers-orum
Dat.	ligament-o transvers-o	ligament-is transvers-is
Acc.	ligament-um transvers-um	ligament-a transvers-a
Abl.	ligament-o transvers-o	ligament-is transvers-is

Прикметники другої групи (**Adiectiva tertiae declinationis**)

Прикметники третьої відміни залежно від кількості родових закінчень в **Nom. Sing.** поділяють на три підгрупи:

1. Прикметники з трьома родовими закінченнями: в чоловічому роді – **-er**, в жіночому роді – **-is** і в середньому роді – **-e**. Наприклад: *saluber, salubris, salubre* – цілющий, цілюща, цілюще; *acer, acris, acre* – гострий, гостра, гостре.

2. Прикметники з двома закінченнями: в чоловічому і жіночому роді в **Nom. Sing.** спільне закінчення – **-is**, а в середньому роді – **-e**. Наприклад: *brevis, e* – короткий, коротка, коротке; *laterālis, e* – боковий, бокова, бокове.

3. Прикметники з одним закінченням для всіх трьох родів. У **Nom.Sing** вони закінчуються на **-r, -s, -x**.

Прикметники з одним закінченням записують у словниках як іменники третьої відміни, повністю у називному відмінку однини, після чого подають закінчення родового відмінка однини разом з частиною основи. Наприклад: *biceps, bicipītis* – двоголовий, двогорова, двогорова; *simplex, īcis* – простий, проста, просте; *par, paris* – рівний, рівна, рівне.

Основу прикметників з трьома і двома родовими закінченнями визначають шляхом відкидання закінчення **-is** від форми називного відмінка однини прикметника жіночого роду:

Nominativus	Основа
acer, acris, acre	acr-
brevis, breve	brev-

Основу прикметників з одним родовим закінченням визначають за родовим відмінком однини, відкинувши закінчення **-is**:

Nominativus	Genetivus	Основа
simplex	simplicis	simplic-

Усі прикметники третьої відміни відмінюються як іменники голосного типу третьої відміни.

Зразки відмінювання прикметників третьої відміни
acer, acris, acre – гострий, гостра, гостре:

	Singularis			Pluralis	
	m	f	n	m, f	n
Nom.	acer	acris	acre	acres	acria
Gen.	acris	acris	acris	acrium	acrium
Dat.	acri	acri	acri	acrībus	acrībus
Acc.	acrem	acrem	acrem	acres	acria
Abl.	acri	acri	acri	acrībus	acrībus

brevis, e – короткий, коротка, коротке:

	Singularis		Pluralis	
	m, f	n	m, f	n
Nom.	brevis	breve	breves	brevia
Gen.	brevis	brevis	brevium	brevium

Dat.	brevi	brevi	brevībus	brevībus
Acc.	brevem	breve	breves	brevia
Abl.	brevi	brevi	brevībus	brevībus

simplex, ĭcis – простий, проста, просте:

	Singularis		Pluralis	
	m, f	n	m, f	n
Nom.	simplex	simplex	simplices	simplicia
Gen.	simplicis	simplicis	simplicium	simplicium
Dat.	simplici	simplici	simplicibus	simplicibus
Acc.	simplicem	simplex	simplices	simplicia
Abl.	simplici	simplici	simplicibus	simplicibus

Прикметники третьої відміни, так само як прикметники першої і другої відмін, узгоджуються з іменниками в роді, числі і відмінку. Наприклад: *musculus brevis* – короткий м'яз; (*musculus*, *i*, *m* – м'яз; *brevis*, *e* – короткий).

Nota bene! У словосполученні *musculus brevis* прикметник узгоджуються з іменниками в роді, числі, відмінку, але не у відміні.

	Singularis	Pluralis
Nom.	musculus brevis	musculi breves
Gen.	musculi brevis	musculorum brevium
Dat.	musculo brevi	musculis brevibus
Acc.	musculum brevem	musculos breves
Abl.	musculo brevi	musculis brevibus

Ступені порівняння прикметників (Gradus comparatiōnis)

У латинській мові є три ступені порівняння прикметників: **gradus positivus** – звичайний ступінь, **gradus comparativus** – вищий ступінь, **gradus superlativus** – найвищий ступінь.

Ступені порівняння мають лише якісні прикметники.

Вищий ступінь утворюється шляхом додавання до основи прикметника суфікса **-ior-** (для чоловічого і жіночого роду) та суфікса **-ius-** (для середнього роду):

Прикметник	Основа	Gradus comparatīvus
latus, a, um – широкий	lat-	latior – ширший, a, latius – ширше
brevis, e – короткий	brev-	brevior, brevius
simplex, ĩcis – простий	simplic-	simplicior, simplicius

Прикметники у вищому ступені відмінюються за приголосним типом третьої відміни.

	Singularis		Pluralis	
	m, f	n	m, f	n
Nom.	brevior	brevius	breviōres	breviōra
Gen.	breviōris	breviōris	breviōrum	breviōrum
Dat.	breviōri	breviōri	breviorībus	breviorībus
Acc.	breviōrem	brevius	breviōres	breviōra
Abl.	breviōre	breviōre	breviorībus	breviorībus

Найвищий ступінь порівняння утворюється додаванням до основи прикметника звичайного ступеня суфікса **-issim-** та родових закінчень **-us, -a, -um**:

Positīvus	Основа	Superlatīvus
latus, a, um – широкий	lat-	latissimus, a, um – найширший, a, e
brevis, e – короткий	brev-	brevissimus, a, um
simplex, ĩcis – простий	simplic-	simplicissimus, a, um

Прикметники на **-er** утворюють найвищий ступінь за допомогою суфікса **-rim-**, що додається до форми **Nom.Sing** чоловічого роду та родових закінчень **-us, -a, -um**:

Positīvus	Masculinum	Superlatīvus
acer, acris, acre	acer	acerrimus, a, um
celer, is, e	celer	celerrimus, a, um

Шість прикметників третьої відміни на **-ilis** утворюють **Superlativus** від основи прикметника звичайного ступеня за допомогою суфікса **-līm-** та родових закінчень **-us, -a, -um**:

Positīvus	Основа	Superlatīvus
facilis, e – легкий	facil-	facil-līm-us, a, um
difficilis, e – тяжкий	difficil-	difficil-līm-us, a, um
similis, e – подібний	simil-	simil-līm-us, a, um
dissimilis, e – неподібний	dissimil-	dissimil-lim-us, a, um
humilis, e – низький	humil-	humil-lim-us, a, um
gracilis, e – стрункий	gracil-	gracil-lim-us, a, um

Усі прикметники в найвищому ступені відмінюються за першою і другою відмінами: чоловічого і середнього роду – за другою відміною, а жіночого роду – за першою відміною.

Прикметники першої і другої відмін, основа яких закінчується на голосний **-e, -i, -u**, утворюють ступені порівняння за допомогою прислівника **magis** – більше (для вищого ступеня) і **maxime** – найбільше (для найвищого ступеня), плюс початкова форма прикметника.

Positīvus	Comparativus	Superlatīvus
necessarius, a, um – необхідний	acer	acerīmus, a, um
	magis necessarius, a, um	maxime necessarius, a, um

Утворення ступенів порівняння прикметників від різних основ

П'ять прикметників утворюють ступені порівняння від різних основ (суплетивно):

Positīvus	Comparativus	Superlatīvus
bonus, a, um – добрий	melior, melius	optimus, a, um
malus, a, um – поганий	peior, peius	pessimus, a, um
magnus, a, um – великий	maior, maius	maximus, a, um
parvus, a, um – малий	minor, minus	minimus, a, um
multus, a, um – численний	plures, plura	plurīmi, ae, a

Неповні ступені порівняння

Деякі прикметники, утворені від прислівників чи прийменників, або зовсім не мають **Positīvus**, або мають його дуже рідко,

до того ж із спеціальним значенням. **Comparativus** таких прикметників має значення звичайного ступеня.

	Comparativus	Superlativus
prae – перед	prior, prius – попередній	primus, a, um – перший
prope – близько	proprior, proprius – ближчий	proximus, a, um – найближчий
post – після	posterior, posterius – наступний	postremus, a, um – останній
extra – зовні	exterior, exterius – зовнішній	extremus, a, um – крайній
intra – всередині	interior, interius – внутрішній	intimus, a, um – найглибший
supra – вгорі	superior, superius – вищий	supremus, a, um – найвищий
infra – внизу	inferior, inferius – нижчий	infimus, a, um – найнижчий
ultra – по той бік	ulterior, ulterius – потойбічний	ultimus, a, um – останній

Вживання відмінків при ступенях порівняння

У латинській мові, як і в українській, порівняння може бути сполучникове і безсполучникове. При сполучниковому порівнянні слово, з яким порівнюється підмет, ставиться у **Nominativus** зі сполучником **quam (ніж)**. Наприклад: *Aurum mollius est quam ferrum* – Золото м'якше, ніж залізо.

При безсполучниковому порівнянні в українській мові об'єкт порівняння ставиться у родовому відмінку, а в латинській – в орудному (**Ablativus comparationis**). Наприклад: *Aurum ferro mollius est.* – Золото м'якше від заліза.

Якщо з групи однорідних за якістю предметів виділяється один предмет, який володіє якістю у найвищому ступені, тоді прикметник ставиться в **Superlativus**, а іменник, що позначає групу предметів, вживається в родовому відмінку. Українською мовою перекладаємо його родовим відмінком з прийменником **з, з-поміж**. Наприклад: *Omnium elementorum Hydrogenium levissimum est.* – З усіх елементів водень найлегший.

Nota bene! В анатомічній термінології компаративи **maior**, **maius** і **minor**, **minus** вживаються із значенням звичайного ступеня. Наприклад: *circulus sanguinis minor* – мале коло кровообігу.

ПРИСЛІВНИК (ADVERBIUM)

Прислівник – самостійна незмінбвана частина мови, що виражає ознаку дії, стану, ознаку іншої ознаки й відповідає на питання як? де? куди? коли? чому? За способом творення прислівники бувають двох типів: прислівники, утворені від прикметників (таких більшість), самостійні прислівники.

Утворення прислівників від прикметників:

1. Від прикметників I–II відміни прислівники утворюються шляхом приєднання до основи звичайного ступеня суфікса **-e**.

altus, a, um – високий, глибокий	alte – високо, глибоко
latus, a, um – широкий	late – широко

Nota bene! Деякі прислівники утворюються за допомогою форманта **-o**:

citus, a, um – швидкий	cito – швидко
falsus, a, um – фальшивий	falso – неправильно, фальшиво

2. Від прикметників III відміни прислівники утворюються шляхом приєднання до основи прикметника суфікса **-iter**, а у прикметників, основа яких закінчується на **-nt** – суфікса **-er**.

brevis, e – короткий	breviter – коротко
simplex, icis – простий	simpliciter – просто
sapiens, entis – розумний	sapienter – розумно

3. У значенні прислівників використовуються форми **Abl. sing.**, **Acc. sing.** середнього роду деяких прикметників.

multus, a, um – численний	multum – багато
facilis, e – легкий	facile – легко
ver, veris, n – весна	vere – навесні

Самостійні прислівники

Diu – довго; deinde – потім; semper – завжди; nunc – зараз; minutim – дрібно; interdum – інколи; saepe – часто та ін.

Ступені порівняння прислівників

Прислівники, утворені від якісних прикметників, мають ступені порівняння. Форма вищого ступеня порівняння прислівника співпадає з формою середнього роду вищого ступеня порівняння прикметника (з суфіксом **-ius**), а форма найвищого ступеня співпадає з формою найвищого ступеня порівняння прикметника, але має закінчення **-e** замість **-us**.

Positīvus	Comparatīvus	Superlatīvus
alte – високо	altius – вище	altiissime – найвище
cito – швидко	citius – швидше	citissime – найшвидше
fortiter – сильно	fortius – сильніше	fortissime – найсильніше
celeriter – швидко	celerius – швидше	celerrime – найшвидше
similiter – подібно	similius – подібніше	simillime – дуже подібно

Суплетивні ступені порівняння прислівників

Positīvus	Comparatīvus	Superlatīvus
bene – добре	melius – краще	optime – найкраще
male – погано	peius – гірше	peissime – найгірше
magnopere – дуже	magis – більше	maxime – найбільше
parum – мало	minus – менше	minime – найменше
multum – багато	plus – більше	plurimum – найбільше

Прислівники, які вживаються в медичній практиці

acūte	гостро	gratis	безкоштовно
ana	порівну	lente	повільно
aseptice	асептично	modice	середньо
bene	добре	optime	якнайкраще
calide	гарячим способом	partim	частково
caute	обережно	perpetuo	постійно
cito	швидко	praecipue	переважно

citissime	якнайшвидше	quantum satis	скільки потрібно
exacte	точно	satis	досить
frigide	холодним способом	statim	негайно

ЧИСЛІВНИК (NUMERALE)

У латинській мові є чотири групи числівників:

1. Кількісні (numeralia cardinalia), які відповідають на питання «скільки?».

2. Порядкові (numeralia ordinalia), які відповідають на питання «який?», «яка?», «яке?», «котрий?», «котра?», «котре?».

3. Розділові (numeralia distributiva), які відповідають на питання «по скільки?».

4. Прислівникові (numeralia adverbialia), які відповідають на питання «у скільки разів?».

Складні числівники з останньою цифрою «8» або «9» (тобто починаючи від 18 і 19) утворюються за допомогою віднімання з наступного десятка відповідно 2 або 1.

Наприклад: 18 – *duodeviginti*, 19 – *undeviginti*, 28 – *duodetriginta*, 39 – *undequadragesima i m. d.*

Але починаючи від сотень ні цифра «2», ні цифра «1» не віднімаються. Наприклад: 90 – *nonaginta octo*, 99 – *nonaginta novem*.

У числівників більше 100 спочатку йдуть сотні, далі десятки, а потім одиниці.

Цифри		Числівники	
римські	арабські	кількісні (cardinalia)	порядкові (ordinalia)
I	1	unus, a, um	primus, a, um
II	2	duo, duae, duo	secundus, a, um
III	3	tres, tria	tetrius, a, um
IV	4	quattuor	quartus, a, um
V	5	quinque	quintus, a, um
VI	6	sex	sextus, a, um
VII	7	septem	septimus, a, um
VIII	8	octo	octavus, a, um
IX	9	novem	nonus, a, um
X	10	decem	decimus, a, um

XI	11	undecim	undecimus, a, um
XII	12	duodecim	duodecimus, a, um
XIII	13	tredecim	tertius decimus, a, um
XIV	14	quattuordecim	quartus decimus, a, um
XV	15	quindecim	quintus decimus, a, um
XVI	16	sedecim	sextus decimus, a, um
XVII	17	septendecim	septimus decimus, a, um
XVIII	18	duodeviginti	duodevicesimus, a, um
XIX	19	undeviginti	undevicesimus, a, um
XX	20	viginti	vicesimus, a, um
XXI	21	unus et viginti	vicesimus primus, a, um
XXVIII	28	duodetriginta	duodetricesimus, a, um
XXIX	29	undetriginta	undetricesimus, a, um
XXX	30	triginta	tricesimus, a, um
XL	40	quadraginta	quadragagesimus, a, um
L	50	quingenta	quingagesimus, a, um
LX	60	sexaginta	sexagesimus, a, um
LXX	70	septuaginta	septuagesimus, a, um
LXXX	80	octoginta	octogesimus, a, um
XC	90	nonaginta	nonagesimus, a, um
C	100	centum	centesimus, a, um
CC	200	ducenti, ae, a	ducentesimus, a, um
CCC	300	trecenti, ae, a	trecentesimus, a, um
CD	400	quadringenti, ae, a	quadringentesimus, a, um
D	500	quingenti, ae, a	quingentesimus, a, um
DC	600	sescenti, ae, a	sescentesimus, a, um
DCC	700	septingenti, ae, a	septingentesimus, a, um
DCCC	800	octingenti, ae, a	octingentesimus, a, um
CM	900	nongenti, ae, a	nongentesimus, a, um
M	1000	mille	millesimus, a, um
MM	2000	duo milia	bis millesimus, a, um

Із кількісних числівників відмінюються: **unus, a, um; duo, duae, duo; tres, tria**; сотні від 200 до 900 включно; **milia** – тисячі.

Усі числівники на **-us, -a, -um, -i, -ae, -a** відмінюються за зразком прикметників першої і другої відмін.

У латинській мові кількісні числівники узгоджуються з іменниками в роді, числі і відмінку, як і прикметники. Наприклад: *muscūlus unus* – один м'яз; *costa una* – одне ребро; *os unum* – одна кістка.

Утворення термінів за допомогою латинських і грецьких числівникових префіксів

Латинський префікс	Грецький префікс	Значення	Приклад
un-	mono-	один	unipennātus, a, um – одноперий monoplegia, ae, f – параліч однієї кінцівки
bi-	di-	два	biventer, tra, trum – двочеревцевий digastrīcus, a, um – двочеревцевий
tri-	tri-	три	triceps, cipītis – триголовий triplegia, ae, f – параліч трьох кінцівок
quadr-	tetra-	чотири	quadriceps, cipītis – чотириголовий tetraplegia, ae, f – параліч всіх кінцівок
quint-	penta-	п'ять	quintipāra, ae, f – жінка, яка народжувала п'ять разів pentastōma, ātis, n – п'ятиротка
sext-	hex-	шість	sextipāra, ae, f – жінка, яка народжувала шість разів hexadactylia, ae, f – наявність шести пальців
sept-	hept-	сім	septigravīda, ae, f – жінка, вагітна сьомою дитиною Heptānum – гептан
oct-	oct-	вісім	Octadīnum – октадин
deci-	deca-	десять	Decamīnum – декамін decigramma, ātis, n – дециграм
unde-		одинадцять	Undevītum, i, n – ундевіт
centi-		сто	centigramma, ātis, n – сантиграм

milli-(mille)		тисяча	milligramma, ātis, n – міліграм
semi-	hemi-	половина	semilunāris, e – півмісяцевий hemiplegia, ae, f – параліч однієї половини тіла

ДІЄСЛОВО (VERBUM)

Дієслово є самостійною змінюваною частиною мови і має такі основні категорії: час, спосіб, стан, особа, число. У словниках латинської мови дієслово подається у таких чотирьох основних формах:

persona prima singularis praesentis indicatīvi actīvi (перша особа однини теперішнього часу дійсного способу активного стану): *orno* – я прикрашаю, *video* – я бачу, *dico* – я говорю, *constituo* – я встановлюю, *venio* – я приходжу;

persona prima singularis perfecti indicatīvi actīvi (перша особа однини минулого часу доконаного виду дійсного способу активного стану): *ornavi* – я прикрасив, ла, ло, *vidi* – я побачив, ла, ло, *dixi* – я сказав, ла, ло, *constitui* – я встановив, ла, ло, *veni* – я прийшов ла, ло;

supinum – супін (незмінна дієслівна форма, яка виражає мету або якісне визначення дії). Від цієї форми утворюються дієприкметники минулого часу пасивного стану: *ornātum*, *visum*, *dictum*, *constitūtum*, *ventum*;

infinitīvus praesentis actīvi (неозначена форма дієслова теперішнього часу активного стану): *ornāre* – прикрашати, *vidēre* – бачити, *dicēre* – говорити, *constituēre* – встановлювати, *venīre* – приходити.

Визначення дієвідміни

У латинській мові є чотири дієвідміни дієслова – **coniugatio prima, secunda, tertia, quarta**. Належність до відповідної дієвідміни визначаємо за кінцевим голосним основи **praesentis verbi**. Для того, щоб виділити цю основу, треба від неозначеної форми дієслова (**infinitīvus**) відкинути закінчення **«re»**.

До першої дієвідміни належать дієслова, основа яких закінчується на **ā**: *signāre* – позначати, *determināre* – визначати.

До другої дієвідміни відносяться дієслова з основою на **ē**: *vidēre* – бачити, *habēre* – мати.

До третьої дієвідміни належать дієслова, основа яких закінчується на приголосний або голосний **«u»** (формальною ознакою

таких дієслів є «ĕ») перед закінченням «re»): *tegĕre* – покривати, *describĕre* – описувати, *statuĕre* – встановлювати.

До четвертої дієвідміни належать дієслова з основою на «ī»): *nutrĭre* – годувати, *finĭre* – закінчувати.

Дієвідміна	Приклад	Основа
Coniugatio prima	signāre	signa-
Coniugatio secunda	habĕre	habe-
Coniugatio tertia	tegĕre	teg-
Coniugatio quarta	nutrĭre	nutri-

Теперішній час дійсного способу активного стану (Praesens indicatīvi actīvi)

Praesens indicative actīvi утворюється додавання до основи **praesentis verbi** таких особових закінчень:

Singulāris	Plurālis
1 – o	1 – mus
2 – s	2 – tis
3 – t	3 – nt

Nota bene! У дієсловах першої дієвідміни в першій особі однини відбувається злиття голосного «ā» основи з особовим закінченням «o» в «o». Наприклад: *signo, nomīno, determino*.

Nota bene! У дієсловах третьої дієвідміни між основою та особовим закінченням використовується сполучний голосний; в другій і третій особах однини та першій, другій особах множини – «i», а в третій особі множини – «u».

Ці тематичні голосні вживаються і в тих дієсловах, основа яких закінчується на «u»:

Nota bene! У дієсловах четвертої дієвідміни в третій особі множини використовується сполучний голосний «u».

	Con. prima		Con. secunda		Con. tertia		Con. quarta
Singularis							
1.	signo	1.	habeo	1.	tego	1.	nutrio
2.	signa-s	2.	habe-s	2.	teg-i-s	2.	nutri-s

3.	signa-t	3.	habe-t	3.	teg-i-t	3.	nutri-t
Pluralis							
1.	signā-mus	1.	habē-mus	1.	teg-ī-mus	1.	nutrī-mus
2.	signā-tis	2.	habē-tis	2.	teg-ī-tis	2.	nutrī-tis
3.	signa-nt	3.	habe-nt	3.	teg-u-nt	3.	nutri-u-nt

Дієслово **sum, fui, -, esse**

Латинське дієслово **esse** – «бути» не належить до жодної з дієвідмін і має такі особові форми:

Singulāris

1. sum – я є
2. es – ти є
3. est – він, вона, воно є

Plurālis

1. sumus – ми є
2. estis – ви є
3. sunt – вони є

Теперішній час дійсного способу пасивного стану (**Praesens indicatīvi passīvi**)

Praesens indicatīvi passīvi утворюється додаванням до основи **praesentis verbi** таких особових закінчень:

Singulāris

1. – or
2. – ris
3. – tur

Plurālis

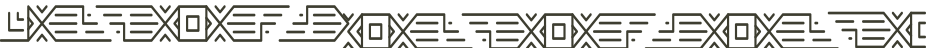
1. – mur
2. – mīni
3. – ntur

Nota bene! Як і в активному стані, у першій особі однини першої дієвідміни відбувається злиття голосного основи «ā» із закінченням «or» в «or».

Nota bene! У третій дієвідміні використовуються такі сполучні голосні: друга особа однини – «e»; третя особа однини, перша, друга множини – «i»; третя особа множини – «u».

Nota bene! У третій особі множини дієслів четвертої дієвідміни вживається єднальний голосний «u».

	Con. prima		Con. secunda		Con. tertia		Con. quarta
Singularis							
1.	signor	1.	habeor	1.	tegor	1.	nutrior

2.	signā-ris	2.	habē-ris	2.	teg-e-ris	2.	nutrī-ris
3.	signā-tur	3.	habē-tur	3.	teg-ī-tur	3.	nutrī-tur
Pluralis							
1.	signā-mur	1.	habē-mur	1.	teg-ī-mur	1.	nutrī-mur
2.	signa-mīni	2.	habe-mīni	2.	teg-i-mīni	2.	nutri-mīni
3.	signa-ntur	3.	habe-ntur	3.	teg-u-ntur	3.	nutri-u-ntur

Дієслова пасивного стану перекладаються українською мовою двома способами: **nutrīmur** – нас годують, ми годуємося; **signantur** – їх позначають, вони позначаються.

Наказовий спосіб (Imperatīvus praesentis actīvi)

Imperatīvus має другу особу однини та другу особу множини. Друга особа однини утворюється за допомогою відкидання від **infinitīvus** закінчення **«re»** в усіх дієвідмінах. Друга особа множини утворюється додаванням до основи **praesentis verbi** закінчення **«-te»**, а у третій дієвідміні **«-īte»**.

	Singularis	Pluralis
signare	Signa!	Signāte!
habēre	Habe!	Habēte!
tegēre	Tege!	Tegīte!
nutrīre	Nutri!	Nutrīte!

Nota bene! Заперечення при наказовому способі виражається за допомогою дієслова **nolo** – **«не хочу, не бажаю»** та інфінітива відмінюваного дієслова:

Singulāris	Plurālis
Noli signāre!	Nolīte signāre!
Noli nutrire!	Nolīte nutrire!

ДІСПРИКМЕТНИКИ (PARTICIPIA)

В анатомічній термінології є ряд термінів, які за формою подібні до прикметників III відміни третьої підгрупи із закінченням –

ns, але є дієприкметниками теперішнього часу активного стану (**Participium praesentis activi**). Такі дієприкметники утворюються додаванням до основи **praesentis verbi** формантів **-ns** (у першій і другій дієвідміні) та **-ens** (у третій і четвертій дієвідміні), **-ntis** (у Gen. Sing.).

Дієслово	Дієв.	Основа	Дієприкметник
signāre	I	signa-	signans, signantis
habēre	II	habe-	habens, habentis
tegēre	III	teg-	tegens, tegentis
nutrīre	IV	nutri-	nutriens, nutrientis

Дієприкметники теперішнього часу активного стану відмінюються за зразком прикметників III відміни з одним закінченням для всіх трьох родів.

	Singulāris		Plurālis	
	m, f	n	m, f	n
Nom.	tegens	tegens	tegentes	tegentia
Gen.	tegentis	tegentis	tegentium	tegentium
Dat.	tegenti	tegenti	tegentibus	tegentibus
Acc.	tegentem	tegens	tegentes	tegentia
Abl.	tegenti	tegenti	tegentibus	tegentibus

За допомогою дієприкметників теперішнього часу активного стану утворюються терміни в анатомічній номенклатурі: aorta ascendens / descendens (аорта висхідна/низхідна), від ascendēre (підніматися)/descendēre (сходити вниз); vertebra septīma prominens (сьомий виступаючий хребець), від prominēre (виступати вперед); у клінічній номенклатурі: ren migrans (блукаюча нирка), від migrāre (переселятися); arthrit̄is deformans (деформуючий артрит), від deformāre (викривляти); у фармацевтичній номенклатурі: remedium corrigens (засіб для поліпшення смаку), від corrigēre (виправляти), remedium excitans (збуджуючий засіб), від excitāre (хвилювати).

В українській мові є ряд іменників на **-нт**, які утворилися від основи латинських дієприкметників теперішнього часу дійсного способу активного стану. Наприклад: лаборант, доцент, студент, асистент, аспірант, реципієнт.

Дієприкметник минулого часу пасивного стану (**Participium perfecti passivi**) утворюється від основи супіну – однієї з чотирьох основних форм дієслова – за допомогою родових закінчень **-us, -a, -um**. Основа супіна закінчується на **t** або **s**.

Дієприкметники минулого часу пасивного стану відмінюються як прикметники першої групи, за I-II відміною. Вони узгоджуються з іменником за родом, числом, відмінком і виконують у реченні функцію узгодженого означення.

Дієслово	Дієвід.	Основа супіна	Дієприкметник
signo, avi, atum, are	I	signat-	signatus, a, um
tego, texi, tectum, ěre	III	tect-	tectus, a, um

ПРИЙМЕННИК (PRAEPOSITIO)

На відміну від української мови, в якій після прийменників вживаються іменники у всіх непрямих відмінках, у латинській мові після прийменників можуть вживатися іменники лише у знахідному та орудному відмінках.

Прийменники, які керують знахідним відмінком (**Accusativus**):

contra – проти	contra tussim	проти кашлю
inter – між	inter scapulas	між лопатками
ad – до, при, для	ad hypertoniām	при гіпертонії
intra – в	Intra venam	у вену

Прийменники, які керують орудним відмінком (**Ablativus**):

sine – без	sine aqua	без води
pro – для	pro aegrotō	для хворого
de – про	de ligamentis	про зв'язки
cum – з	cum herbis	з травами
eEx (e) – із	e baccis	із ягід

Прийменники, які керують орудним і знахідним відмінками:
in – в, на куди?, у що? – **Accusativus**
sub – під де?, у чому? – **Ablativus**
sub scapulam – під лопатку **sub scapula – під лопаткою**

II. СКОРОЧЕННЯ АНАТОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ У НА

Скоро- чення	Повна форма	Скоро- чення	Повна форма
A.	arteria	Aa.	arteriae
B.	bursa	Bb.	bursae
Fasc.	fasciculus	Fascc.	fasciculi
For.	foramen	Forr.	foramina
G.	ganglion	Gg.	ganglia
Gl.	glandula	Gll.	glandulae
Lam.	lamina	Lamm.	laminae
Lig.	ligamentum	Ligg.	ligamenta
M.	musculus	Mm.	musculi
N.	nervus	Nn.	nervi
Nucl.	nucleus	Nucll.	nuclei
R.	ramus	Rr.	rami
Reg.	regio	Regg.	regiones
Seg.	segmentum	Segg.	segmenta
Sul.	sulcus	Sull.	sulci
Sut.	sutura	Sutt.	suturae
Tr.	tractus	Trr.	tractus
Tun.	tunica	Tunn.	tunicae
V.	vena	Vv.	venae
Vag.	vagina	Vagg.	vaginae

III. ГРЕКО-ЛАТИНСЬКІ ДУБЛЕТИ ПОЗНАЧЕННЯ ОРГАНІВ І ЧАСТИН ТІЛА

Грецький терміоелемент	Латинський відповідник	Значення
kephalo-, cephalon-, -cephalia	caput, itis, n	голова
somato-, -soma	corpus, oris, n	тіло
osteo-	os, ossis, n	кістка
acro-, -acria	membrum, i, n	кінцівка
stetho-	pectus, eris, n	грудна клітка
spondylo-	vertebra, ae, f	хребець
cardio-, -cardium	cor, cordis, n	серце
arthro-	articulatio, onis, f	суглоб
stomato-	os, oris, n	рот
glosso-, -glossia	lingua, ae, f	язик
rhino-	nasus, i, m	ніс
odont-, -odontia	dens, dentis, m	зуб
cheiro-, chiro-, -cheiria, -chiria	manus, us, f	рука
podo-, -podia	pes, pedis, m	нога, стопа
gon-	genu, us, n	коліно
rhachi-	columna vertebralis	хребет
cheilo-, -cheilia	labium, ii, n	губа
urano-	palatum, i, n	тверде піднебіння
ulo-	gingiva, ae, f	ясна
melo-	bucca, ae, f	щока
gnatho-, -gnathia	maxilla, ae, f	верхня щелепа
-genia	mandibula, ae, f	нижня щелепа

IV. ГРЕЦЬКІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ, ЩО ПОЗНАЧАЮТЬ ВЧЕННЯ, НАУКУ, МЕТОД ДІАГНОСТИЧНОГО ОБСТЕЖЕННЯ, ЛІКУВАННЯ, СТРАЖДАННЯ, ЗАХВОРЮВАННЯ

-logia	наука, розділ наукової дисципліни, вчення
logo-	порушення мовлення
-scopia	інструментальний огляд, обстеження, дослідження
-metria, -metr-	вимірювання
-graphia	процес записування, запис сигналів чи роботи органа, рентгенографія
-gramma	рентгенівський знімок, зображення
-therapia	лікування (нехірургічне)
noso-	хвороба
patho-, -pathia, -pathia	страждання, захворювання, настрої
alg-, -algia, -algisia, -odynia	больове відчуття, біль

V. ГРЕКО-ЛАТИНСЬКІ ДУБЛЕТНІ ПОЗНАЧЕННЯ ОРГАНІВ І ТКАНИН

Грецький терміноелемент	Латинський відповідник	Значення
splanchno-	viscera	внутрішні органи
gastro-, -gastria	ventriculus, i, m	шлунок
entero-	intestinum, i, n	кишка, кишківник
laparo-	abdomen, inis, n;	кінцівка
venter, tris, m	живіт, черево	грудна клітка
procto-	rectum, i, n; anus, i, m	пряма кишка, задній прохід
pneumo-, -pneumono-	pulmo, onis, m	легеня
nephro-	ren, renis, m	нирка
spleno-	lien, enis, m	селезінка
pyelo-	pelvis renalis	ниркова миска
cysto-	vesica, ae, f	сечовий міхур

cholecysto-	vesica fellea (biliaris)	жовчний міхур
choleodocho-	ductus choledochus	загальна жовчна протока
pod-, podia	pes, pedis, m	нога, стопа
-metrium, hysteron-	uterus, i, m	матка
omphalo-	umbilicus, i, m	пупок
typhlo-	caecum, i, n	сліпа кишка
cholangio-	ductus biliferi	жовчні протоки
dacryocysto-	saccus lacrimalis	слізний міхур
colpo-	vagina, ae, f	піхва
oophoro-	ovarium, ii, n	яєчник
oo-	ovum, i, n	яйце
salpingo-	tuba uterina	маткова труба
trachelo-	cervix, icis, f	шийка матки
orchi-, orchid-, -orchidia, -orchia	testis, is, m	чоловіча статеві залоза, яєчко

VI. ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ, ЩО ПОЗНАЧАЮТЬ ПАТОЛОГІЧНІ ВІДХИЛЕННЯ ОРГАНІВ, ВИДИ ОПЕРАТИВНИХ ВТРУЧАНЬ

Грецький терміноелемент	Значення
-iatria, -iater	лікування, лікар
-ectasia, -ectasis	розширення (порожнистого органу)
-ptosis	зміщення органу донизу, опущення
steno-, stenosis	звуження
sclero-, -sclerosis	ущільнення, затвердіння
-malacia	розм'якшення
-lysis, -lyt	розчинення, руйнування; хірургічна операція звільнення органу – розсічення зрощень, спайок, рубців
-plastica	відновлювальна пластична хірургічна операція
-tomia	хірургічна операція розтину органу, тканини
tomo-	пошарово (в рентгенографії)

-ectomia	хірургічна операція видалення органу або тканини
-stomia	хірургічна операція накладання штучного отвору (стоми), свища або анастомозу між органами
-pexia	хірургічна операція прикріплення внутрішнього органу, фіксація
-rhapsia	хірургічна операція накладання шва
-schisis	розщеплення органу
-rhexis	розрив, руйнування органу, розрив кровоносної судини, крихкість
-desis	хірургічна операція по створенню нерухомості органу, частини тіла
-eurytis	прийом розширення органу
-eurynter	інструмент для розширення органу
-clasia	хірургічна операція по руйнуванню частини тіла, органу
-centesis	прокол, пункція
-privus	зумовлений видаленням органу

VII. ГРЕКО-ЛАТИНСЬКІ ДУБЛЕТНІ ПОЗНАЧЕННЯ ОРГАНІВ, ЧАСТИН ТІЛА, ТКАНИН, СЕКРЕТІВ, СТАТІ, ВІКУ

Грецький терміоелемент	Латинський відповідник	Значення
haemo-, haemato-, -aemia	sanguis, inis, m	кров
histo, histio-	textus, us, m	тканина
myo-, -mysium	musculus, i, m	м'яз
cyto-, -cytus	cellula, ae, f	клітина
chondro-	cartilago, inis, f	хрящ
-cele	hernia, ae, f	грижа, здуття
neuro-, neuroi	nervus, i, m	нерв, нервова система
adeno-	glandula, ae, f nodus lymphaticus	залоза лімфатичний вузол
angio-	vas, vasis, n	судина

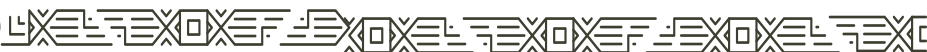

blasto-, -blastus	germen, inis, n	зародок
phlebo-	vena, ae, f	вена
teno-	tendo, inis, m	сухожилок
dermo-, dermato-, -derm	cutis, is, f	шкіра
uro-, -uresis, -uria	urina, ae, f	сеча
chole-, -cholia	fel, fellis, n; bilis, is, f	жовч
chylo-, -chylia	lymphā, ae, f	той, що відноситься до лімфи; шлунковий сік
pyo-	pus, puris, n	гній
hidro	sudor, oris, m	піт
hydro-	aqua, ae, f	вода; скупчення рідини в органі
toxo-, toxico-, toxi-	venenum, i, n	отрута
litho-, -lithiasis	calculus, i, m	камінь, наявність конкрементів
onco-	tumor, oris, m	пухлина
carcino-	cancer, cri, m	ракова пухлина
myelo-, -myelia	medulla spinalis medulla ossium	спинний мозок кістковий мозок
masto-	mamma, ae, f	молочна залоза
oto-, -otia	auris, is, f	вухо
ophthalmo-, -ophthalmia	oculus, i, m	око
sphygmo-, -sphygmia	pulsus, us, m	пульс
gyno-, gynaeco-	femina, ae, f	жінка
andro-, -andria	mas, maris, m	чоловік
paedio-, paedo-	infans, antis, m, f; puer, i, m	дитина
gery-, gero-, geronto-	senex, senis, m	старий
topo-	locus, i, m	місце
pharmaco-	medicamentum, i, n	ліки
tricho-, -trichia	capillus, i, m	волосся

onycho-, -onychia	unguis, is, m	ніготь
dacryo-	lacrima, ae, f	сльоза
sialo-, -sialia	saliva, ae, f	слина
copro-	faeces, ium, f	кал
galacto-	lac, lactis, n	молоко
lipo-	adeps, idis, m	жир
-op, -opt-, optico-, -opsia	visus, us, m	зір, зорове сприйняття
blepharo-	palpebra, ae, f	повіка
kerato-	cornea, ae, f	рогівка, зроговіння
phono-, -phonia	vox, vocis, f; sonus, i, m	звук, голос

VIII. ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ, ЩО ПОЗНАЧАЮТЬ ФУНКЦІОНАЛЬНІ І ПАТОЛОГІЧНІ СТАНИ

Грецький терміноелемент	Значення
bio-	життя, життєві процеси
pnoe, -pnoea	дихання
geno-, -genesis, -genesia, -genia	народження, походження, розвиток, генез
aesthesio-, -aes- thesia	відчуття, чутливість
astheno-	слабкість, ослаблення
spiro-	дихання
pneumo-, pneu- mato-	повітря; газ, що знаходиться в органі
aëro-	повітряний
-kinesia, kine- mato-, kinemo-, kineto-	рух
-crin-, -crinia	виділення, секреція
-penia	недостатня кількість, зменшення кількості кров'яних тілець
-cytosis	збільшення кількості клітин порівняно з нормою

-rhoea	течія, витікання секрету або рідини
-rhagia	кровотеча з будь-якого органу
-stasis	застій, зупинка
tono-, -tonia	напруга, тонус
-plasia	утворення, розвиток тканини, клітин, органів
-tensio	тиск
-tropho-, -trophia	що відноситься до харчування
oxy-, -oxia	окислений; відноситься до кисню
phago-, -phagia	процес їжі; поглинання
philo-, -philia	любов; схильність до чого-небудь
phobo-, -phobia	страх, хворобливого відраза до чого-небудь
tropo-, -tropia	напрямок, спрямованість
psycho-, -psychia	душевні властивості, психіка
-plegia	удар, параліч
aetio-	причини хвороби
athero-	відкладення жиру, жироподібних речовин
morpho-, -morphia	вид, форма, будова
ergo-, -ergia, -urgia	робота; діяльність; реактивність
dynamo-, -dy- namia	сила
-gnosis, -gnosia	знання, наука; здатність пізнавати
-poesis	вироблення (крові, сечі)
-mnesia	пам'ять
-phreno-, -phrenia	розум, психічні властивості
phrenico-	що відноситься до діафрагми

ІХ. ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ, ЩО ПОЗНАЧАЮТЬ ФІЗИЧНІ ЯКОСТІ, ВІДНОШЕННЯ, ІНШІ ОЗНАКИ

auto-	сам, той самий, власний, автоматичний
allo-	інший, змінений, незвичайний
hetero-	один з двох, інший, різний

homeo-, homo-	подібний, однаковий, тотожний
iso-	рівний, однаковий (розмір)
neo-	новий, новостворений
tele-, teleo-, telo-	віддалений (у просторі і часі); завершення
pseudo-	помилковий, несправжній
ortho-	прямий, рівний
xero-	сухий
cryo-	холод, замерзання, низька температура
thermo-, -thermia	теплий; що відноситься до температури
pyr-, pyro-, pyreto-	жар, гарячка
macro-	великий
micro-	малий
megalo-, -megalia	великий, збільшений
oligo-	малий, недостатній
poly-	велика кількість
pan-, panto-	весь
brachy-	короткий
brady-	повільний
tachy-, tacho-	швидкий, частий
chromo-, chroma- to-, -chromia	колір, забарвлення; відноситься до хрому
leuco-	білий; відноситься до лейкоцитів
erythro-	червоний; відноситься до еритроцитів
cyano-	темно-синій, синюшний; відноситься до синильної кислоти
melano-	чорний; містить меланін
glyco-, gluco-	солодкий, наявність цукру, глюкоза
pachy-	щільний, ущільнений, твердий
lepto-	тонкий, слабкий, ніжний
dolicho-	довгий, подовжений
bary-, baro-	важкий; атмосферний тиск

bathy-, batho-	глибокий, глибина
platy-	широкий
hemi-, semi-	напів-, половинний; односторонній
chloro-	зелений; містить хлор
xantho-	жовтий
polio-	сірий; відноситься до сірої речовини головного мозку
nesro-	омертвіння

Х. ЗВЕДЕНА ТАБЛИЦЯ КІНЦЕВИХ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТІВ

Кінцевий терміноелемент	Значення
-aemia, ae f	в крові, стан крові
-aesthesia, ae f	чутливість
-algia, ae f	біль
-cele, es f	грижа
-dermia, ae f	стан шкіри
-ectasia, ae f	розширення, розтягування
-ectomy, ae f	відсікання, вирізання, повне видалення органу
-ergia, ae f	діяльність, дія
-genesis, is f	виникнення, походження
-graphia, ae f	опис, графічна реєстрація
-gramma, ae f	запис, зображення
-geusia, ae f	смак
-iatria, ae f	лікування, наука про лікування хвороб
-kinesia, ae f	рух
-logia, ae f	вчення, наука
-lysis, is f	розкладання, розпад
-lithiāsis, is f	кам'яна хвороба
-lithus, i m	камінь
-malacia, ae f	розм'якшення
-mania, ae f	потяг до чогось
-megalia, ae f	збільшення

-metria, ae f	вимірювання
-necrōsis, is f	некроз, відмирання тканин, органів
-odynia, ae f	біль, больове відчуття
-opia (opsia), ae, f	зір
-pathia, ae f	хвороба, настрій
-parēsis, is f	неповний параліч, парез
-penia, ae f	недостатність, бідність
-pexia, ae f	прикріплення
-phagia, ae f	ковтання
-philia, ae f	патологічна схильність
-phobia, ae f	патологічна боязнь, нав'язливий страх
-plasia, ae f	утворення, розвиток чогось
-plastīca, ae f	пластична операція
-plegia, ae f	параліч
-pnoë, es f	дихання
-poësis, is f	вироблення, утворення чогось
-ptōsis, is f	опущення органу
-rrhagia, ae f	кровотеча
-rrhaphia, ae f	накладання шва
-rrhexis, is f	розрив
-rrhoea, ae f	витікання секрету чи рідини
-scopia, ae f	огляд (інструментальний), обстеження
-spasmus, i m	спазм, судома
-stāsis, is f	застій
-stenōsis, is f	стеноз, звуження
-stomia, ae f	накладання штучного отвору
-sthenia, ae f	сила
-therapia, ae f	лікування
-tomia, ae f	розсікання, розтин, операція
-tonia, ae f	тонус, кров'яний тиск
-trophia, ae f	живлення тканин та органів
-uria, ae f	сеча, стан сечі, сеча як середовище

ХІ. ОСНОВИ КЛІНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

За структурою клінічні латинські терміни поділяються на три групи:

1. Прості однослівні, багатослівні терміни – іменники латинського або грецького походження. Ці терміни можуть бути розподілені, в свою чергу, на підгрупи:

а) прості однокореневі слова латинського або грецького походження. Наприклад: *abscessus, us, m* – абсцес, *asthma, atis, n* – астма, *caries, ei, f* – карієс *eczema, atis, n* – екзема;

б) прості (похідні) префіксальні та суфіксальні, тобто побудовані за допомогою префіксів та суфіксів.

2. Складені однослівні, багатослівні латинські клінічні терміни будуються з допомогою іменників в називному і родовому відмінках однини та множини, та узгоджених з ними прикметників, порядок слів в яких відповідає загальному правилу латинської медичної термінології: на першому місці – іменник в називному відмінку, а потім всі інші слова (іменники в родовому та прикметники): *Icterus neonatorum* – жовтяниця новонароджених, *Asthma bronchiale* – бронхіальна астма, *Caries profunda* – глибокий карієс, *Tumor: caeci* – пухлина сліпої кишки, *Sclerosis endocardii diffusa* – дифузний склероз ендокарда, *Oedemata membrorum inferiorum* – набряки нижніх кінцівок.

3. Складні клінічні терміни-композити – це терміни, що мають декілька твірних основ, більшою часткою грецького походження. Складання основ – найпродуктивніший шлях формування клінічних термінів. Наприклад: *dysmorphopsia* – *dys-* (розлад) + *-morph-* (форма) + *-opsia* (зір); *otorhinolaryngologia* – *ot-* (вухо) + *-rhin-* (ніс) + *-laryng-* (горло/) + *-logia* (наука/); *myocarditis* – *myo-* (м'яз) + *-card-* (серце) + *-it is* (запалення).

ХІІ. ОСНОВИ СЛОВОТВОРУ

Суфіксальний спосіб творення – до основи (грецької або латинської) додається суфікс. За допомогою суфікса змінюється лексичне значення слова.

-oma-	neph- + -oma = nephroma	пухлина нирки
-osus	fibr- + -osus, a, um = fibrosus, a, um	фіброзний

Nota bene! Для позначення деяких органів людини може використовуватися як грецький корінь, так і латинський. Так, паралельно використовуються грецький **angi-** та латинський **vas-** на позначення терміна «судина», або грецький **colp-** та латинський **vagin-** із значенням «піхва» (*colpitis* = *vaginitis* – запалення піхви).

Суфікс **-osis** використовується не лише для опису паталогічних станів, але і у нормальній анатомії: *syndesmosis* – *сундесмоз*, з'єднання кісток; *aponeurosis* – *апоневроз*, щільна з'єднувальна пластинка, яка поєднує широкі м'язи з кістками чи іншими тканинами.

Щодо вибору суфікса **-al-** чи **-ar-**: якщо основа закінчується на **-l** то використовується суфікс **-ar-** (*scapula* – *scapularis*), якщо останній приголосний основи **-r**, то вживається суфікс **-al-** (*cerebrum* – *cerebralis*). Це явище називається дисиміляцією.

Префіксальний спосіб творення – нове слово утворюється шляхом додавання префікса до основи. Префікси переважно вказують на розміщення у просторі (вище, нижче, перед) чи часі (до, після), кількість (багато, мало), міру вияву ознаки (надмірна, недостатня), спрямованість дії (вперед, назад), відсутність чи заперечення того, що вказано в основі. Завдяки префіксу лексичне значення слова уточнюється, але не змінюється.

functio, onis, f	hyper functio	надмірна функція
	dys functio	розлад функції
	hypo functio	знижена функція

Якщо слово утворюється шляхом додавання префікса і суфікса, то такий спосіб словотвору називається префіксально-суфіксальним.

nephri-	perinephritis	запалення тканин навколо нирки
---------	----------------------	--------------------------------

Nota bene! Грецькі префікси додаються до грецьких коренів, латинські – до латинських. Наприклад, із значенням «половина» є грецький префікс **hemi-** та латинський **semi-**. Відповідно, **hemiplegia** (грецький корінь – грецький префікс) – геміплегія (параліч половини тіла), **semicanalis** (латинський корінь – латинський префікс) – напівканал. Однак є численні винятки – так звані **гібриди**: **epiduralis** (грецький префікс – латинський корінь) – епідуральний (над твердою мозковою оболонкою).

У клінічній термінології грецькі префікси переважно входять до складу іменників, а латинські – прикметників.

При приєднанні префікса до кореня у слові можуть відбуватися певні фонетичні зміни, які відображаються на письмі: **a-glossia**, **an-ophthalmia**.

При перекладі клінічного терміна, зазвичай, зміни відбуваються лише у закінченні: **endocarditis** – ендокардит.

Щоб пояснити значення терміна, треба визначити значення усіх складових – кореня, префікса, суфікса: **paranephritis** – запалення (-itis) біля (para) нирки (neph-).

Значення деяких латинських префіксів аналогічні до грецьких префіксів. Такі префікси називають латино-грецькими дублетними префіксами. Наприклад, значення «над чим-небудь» мають латинський префікс **supra-** та грецький **hyper-**; «між чим-небудь»: латинський **inter-** та грецький **meso-**.

У медичній термінології кожної країни існують національні аналоги міжнародних термінів, які використовуються паралельно з ними. Так, наприклад, термін **submandibularis** може перекладатися і як субмандибулярний, і як піднижньощелепний. Отже, для коректного вживання професійних термінів необхідно звірятися зі словниками.

Складні клінічні терміни утворюються за допомогою складання кількох грецьких коренів (основ): **hepatocholecystitis** – гепатохолецистит, запалення печінки і жовчного міхура. **hepat-** – печінка, **cholecyst-** – жовчний міхур, **-itis** – запалення. Кінцеві терміноелементи (ТЕ) мають найбільшу частотність, відтак, і найбільшу продуктивність. За допомогою одного кінцевого ТЕ утворюється низка однотипних термінів, побудованих за однаковою моделлю. До кінцевого ТЕ, який означає патологічний стан, тип оперативного втручання, захворювання, пухлину, спосіб обстеження або лікування та ін., додається кореневий ТЕ, який означає орган, тканину, частину тіла, клітину.

Схема утворення складного клінічного терміна: **корінь (основа) + (о) + кінцевий терміноелемент**

З'єднувальний голосний **-o-** ставиться тоді, коли кінцевий терміноелемент починається з приголосного.

У термінах, які позначають **трансплантацію** (пересадку органів або тканин) або пластику (оперативне відновлення форми або функцій органа), слід розрізняти значення початкових ТЕ: **auto-** (сам) + **transplantatio** – пересадка власних органів або тканин; **allo-** (іноший) (або **homo-**) + **transplantatio**; **alloplastica**, **homoplastica** – пересадка органів або тканин від людини до людини; **iso-** (рівний) + **transplantatio** – пересадка органів або тканин від орга-

нізмів, ідентичних у генетичному відношенні; **im-** + *plantatio* – вживлення чужих організму матеріалів (пластмаса, метал та ін.) та імплантантів живої природи (хрящі, кістки, клапани; **xeno-** (або **hetero-**) (*чужий, інший*) + *transplantatio*; *xenoplastica, heteroplastica* – пересадка органів або тканин від тварини до людини).

Після **TE tachy-** (**швидкий**), **brady-** (**повільний**), **poly-** (**багато**) з'єднувальний голосний **-o-** не вживається, навіть якщо кінцевий TE починається з приголосного звука: *tachycardia, bradycardia, polymyositis*.

TE **leuc-** (**білий**), **erythr-** (**червоний**), **melan-** (**чорний**) можуть вживатися на позначення відповідних різновидів клітин: лейкоцитів, еритроцитів, меланоцитів. У терміні частина **-cyt-** може випадати: *leucocytopenia*=*leucopenia*; *melanocytoma*=*melanoma*.

Слід розрізняти схожі за написанням і вимовою TE, які мають різне значення: **isch-** – затримка (*ischaemia* – ішемія (затримка крові)); **-ischi-** – сідничний (*ischialgia* – ішіальгія (біль сідничного нерва)); **hydr-** – вода (*hydrophobia* – гідрофобія (страх води)); **hidr-** – піт (*hidradenoma* – гідраденома (пухлина потової залози)); **poly-** – багато (*polymyositis* – поліміозит (запалення багатьох м'язів)); **polio-** – сірий (*poliomyelitis* – поліомієліт (запалення сірої речовини спинного мозку)); **sten-** – звуження (*stenocardia* – стенокардія (звуження серця)); **-sthen-** – сила (*asthenia* – астенія (безсилля)); **hemi-** – напів-, половина (*hemialgia* – геміалгія (біль половини тіла)); **haem-** – кров (*haemophilia* – гемофілія (схильність до кровотечі)); **-lith-** – камінь (*odontolithus* – одонтолїт (зубний камінь)); **-lyt-** – руйнуючий (*haemolyticus* – гемолітичний).

Суфікси іменників першої відміни

Суфікс	Значення	Приклад
-ur-a	вказує на результат дії	<i>fractura</i> , ае f перелом (від <i>frango</i> – ламаю)
-ul-a, cul-a, ol-a, ell-a	надають слову зменшувального значення	<i>cuticula</i> , ае f – шкірка (від <i>cutis</i> , іс f – шкіра); <i>patella</i> , ае f – надколінок (від <i>patera</i> , ае f – чаша)

Суфікси іменників другої відміни

-ment-um	вказує на дію або на результат дії	<i>ligamentum</i> – зв'язка (від <i>ligo</i> – зв'язую)
ul-us, -cul-us, -ol-us	надають слову зменшувального значення	<i>capitulum</i> – головка (від <i>caput, capitis</i> – голова)

-ism-us	позначає хворобу або отруєння	alcoholismus – флікологізм (від alcohol, olis m – алкоголь)
----------------	-------------------------------	---

Суфікси іменників другої відміни

-it-is	вказує на запальний процес	encephalitis, idis f – запалення головного мозку (від encephalon, i n – головний мозок)
-or-	утворює іменники чоловічого роду, які називають: діючу особу, предмет, який виконує дію, фізичний або духовний стан	doctor, ōris (m) – доктор (вчений ступінь), вчений, лікар (від doceo – навчаю), dolor, ōris (m) – біль (від doleo – страждаю)
-os-is	позначає назви хвороб незапального характеру	lipomatosis, is f – ліпоматоз, скупчення жирової тканини в окремих частинах тіла (від lipoma, atis n – жировик)
-io	вказує на дію або результат дії	infectio, onis f – ін'єкція, вливання (від inīcio, inīcēs, inīctum, inīcere – вливати)
-ias-is	позначає назви хвороб незапального характеру, ознаки хвороб	leontiasis, is f – леонтіаз, лев'яче обличчя (ознака прокази) (від leo, leonis m – лев)
-tas-, -tudo-	утворюють іменники жіночого роду, що означають якість або абстрактні поняття	valetūdo, dīnis (f) – здоров'я (від valeo – я є здоровим), cavitas, tātis (f) – порожнина (від cavus, a, um – порожній, видовбаний)
-om-	утворює іменники середнього роду, які вказують на пухлину	lipōma, mātis – жирова пухлина (від гр. lipos – жир)

Суфікси іменників четвертої відміни

-us	вказує на відчуття, стан або дію	auditus, us m слух (від audio, audivi, auditum, audire – слухати)
------------	----------------------------------	---

Суфікси прикметників першої групи

-e-, -ace-	вказують на речовину, з якої щось зроблено	ferreus, a, um – залізний (від ferrum, i, n – залізо)
-------------------	--	---

-os-, -lent-	мають відтінок численності, багатства	aquōsus, a, um – водний (від aqua, ae, f – вода)
-ide-	означають подібність	ovoideus, a, um – яйцеподібний (від ovum, i, n – яйце)
-in-, -ic-, -i-	означають належність, відношення до предмета, місця	palatīnus, a, um – піднебінний (від palatinum, i, n – піднебіння)
-ic-, -os-	утворюють прикметники, які вживаються в хімічній номенклатурі в назвах кислот	Acīdum nitrōsum – азотиста кислота

Суфікси прикметників третьої відміни

-ālis(e), -āris(e)	утворюють прикметники зі значенням часу або місця	ulnāris, e – ліктьовий (від ulna, ae, f – лікоть)
-bīlis, -īlis	позначають схильність до певної якості, пасивну можливість певної дії	fragīlis, e – крихкий; mobilis, e – рухомий
-ensis, -iensis	утворюють відносні прикметники від назв місцевості, адміністративних одиниць	canadensis, e – канадський (від Canada, ae, f – Канада)
-esc (ens), -ntis	утворюються нові прикметники зі значенням подібності, неповної якості, початку переходу в нову якість	nigrescens, ntis – темнуватий (від niger, gra, grum – чорний)
-oīdes, -īdes, -opsis	уніфіковані суфікси містять грецькі елементи eidōs – вид та opsis – вид, образ і перекладаються – видний	deltoideus, a, um – дельтовидний
-formis	суфікс у вигляді уніфікованого закінчення, що вказує на подібність та перекладається як – видний	cordiformis – серцевидний

Греко-латинські префікси

Латинський префікс	Грецький префікс	Значення
ante-, pro-	prae-	попередній, розташованість перед чимось
circum-	peri-	навколо, з усіх боків, зовнішня оболонка органу, судини, окастія
com-	syn- (sym-)	зв'язок, з'єднання, разом
contr(a)-	anti-	протилежний, проти
de(s)-	–	видалення, усунення, зменшення, заперечення
–	dys-	розлад, порушення
–	eu-	норма, правильний, добрий
extra-	ecto- (exo-)	зовні, поза чимось
in-(im,-ir)	en-(em-)	в, всередині
in- (im-)	a- (an-)	відсутність, заперечення
infra-, sub-	hypo-	нижче, під чимось; менше, недостатність
inter-	mes(o)-	між чимось, середній; meso- середня оболонка судини
intra-	endo-	всередині, всередину
juxtra-	par(a)-	після чогось, поряд, поблизу; схожість
magn-	macro, mega	великий
omni-	pan-	все, що відноситься до цілого предмету
pauc-	oligo, micro	малий
poly-	–	багато
post-	met(a)-	позаду, розташованість за чимось
re-	–	повторення, відтворення, зворотна дія
retro-	–	позаду чогось
semi-	hemi-	пів-, напів
supra-	epi-, hyper-	над чимось; вище норми, підвищення
trans-	–	через

ХІІІ. ОСНОВИ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Фармацевтична термінологія – це комплекс, що складається з термінологій ряду спеціальних дисциплін, об'єднаних під загальною назвою «фармація» (*грец. pharmakeia створення і використання ліків*), які вивчають дослідження, виробництво, використання лікарських засобів рослинного, мінерального, тваринного і синтетичного походження.

Центральне місце в цьому комплексі займає номенклатура лікарських засобів – сукупність найменувань лікарських речовин і препаратів, офіційно дозволених для вживання.

Номенклатура лікарських засобів – це перелік найменувань усіх лікарських засобів, офіційно дозволених для використання. Вони містять такі товари, як лікарська сировина, хімічне з'єднання, продукти тваринного походження, і у зв'язку з цим вони можуть включати в свої назви елементи ботанічної, хімічної та інших номенклатур. У номенклатурі лікарських засобів виділяють: три-віальні найменування лікарських засобів (натуральних або синтетичних), хімічну термінологію латинською мовою, назви лікарсько-рослинної сировини і продуктів (препаратів), що готуються на її основі.

Фармацевтичні терміни:

Лікарський засіб – це речовина або суміш речовин, дозволені уповноваженим на те органом відповідної країни в установленому порядку для вживання з метою лікування, попередження або діагностики захворювання.

Лікарська речовина – лікарський засіб, що являє собою індивідуальну хімічну сполуку або біологічну речовину.

Лікарська рослинна сировина – рослинна сировина, дозволена для медичного використання.

Лікарська форма – зручний для вживання стан, що надається лік. засобу або лік. рослинній сировині, при якому досягається необхідний лікувальний ефект.

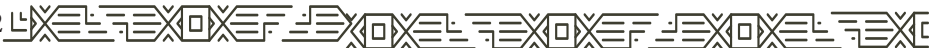
Лікарський препарат – лікарський засіб у вигляді певної лікарської форми.

Діюча речовина – компонент(и) лікарських засобів, що має(ють) терапевтичний, профілактичний або діагностичний вплив.

Комбіновані лікарські засоби – лікарські засоби, що містять в одній лік. формі більше однієї діючої речовини у фіксованих дозах.

Лікарські форми

У залежності від консистенції (ступеня щільності) лікарські форми поділяють на тверді (**durae**), рідкі (**fluidae**), м'які (**molles**),

аерозолі (**aërosola**). Деякі лікарські форми виділяють в окремі групи, зокрема:

- **formae medicamentōrum pro injectionības** (лікарські форми для ін'єкцій);
- **formae medicamentōrum pro oculīs** (лікарські форми для очей);
- **formae medicamentōrum pro infantibus** (лікарські форми для немовлят і дітей до 3-х років).

Тверді форми ліків

До твердих форм ліків належать: порошки – **pulvĕres** (*pulvis, ĕris m*), капсули – **capsūlae** (*capsūla, ae f*), таблетки – **tabulettae** (*tabuletta, ae f*), драже – **dragee** (*dragee n* невідмін.), гранули – **granūla** (*granūlum, i n*), збір лікарський – **species** (*species, ĕrum f*).

Порошки (**Pulvĕres**)

Залежно від кількості інгредієнтів порошки поділяють на:

- прості (**pulvĕres simplices**) – в склад порошку входить одна подрібнена лікарська речовина;
- складні (**pulvĕres compositi**) – це суміш двох і більше лікарських речовин.

За способом вживання порошки поділяють на:

- **pulvĕres ad usum externum** або **pulvĕres pro usu externo** (порошки для зовнішнього вживання);
- **pulvĕres ad usum internum** або **pulvĕres pro usu interno** (порошки для внутрішнього вживання).

За ступенем подрібнення порошок може бути:

- дрібний (**pulvis subtilis**);
- середньодрібний (**pulvis modice subtilis**);
- дуже дрібний (**pulvis subtilissimus**);
- якнайдрібніший (**pulvis longe subtilissimus**);
- грубий, крупний (**pulvis grossus**);
- середньогрубий (**pulvis modice grossus**);
- якнайгрубший (**pulvis longe grossissimus**).

Капсули (**Capsūlae**)

Лікарські засоби, які мають неприємний гіркий смак, подразнюють слизову ротової порожнини або негативно впливають на зуби, виписують в капсулах. Види капсул:

- **capsūlae gelatinōsae molles seu elasticāe** (м'які або еластичні желатинові капсули);
- **tubatīnae** (тубатіни, у вигляді маленьких пляшечок);
- **pelettāe** (пелети – капсули, які призначені для вшивання під шкіру хірургічним способом).

Таблетки (Tabulettae)

Таблетки виготовляються на фармацевтичних підприємствах і належать до офіціальних лікарських засобів. За способом приготування їх поділяють на:

- **tabulettae compressae** – таблетки пресовані;
- **tabulettae friabiles** – таблетки, отримані методом формування;
- **tabulettae obductae** – таблетки, покриті оболонкою.

За способом вживання таблетки поділяють на:

- **oriblettae seu tabulettae perorales** – пероральні;
- **resoriblettae seu tabulettae sublinguales** – сублінгвальні;
- **injectablettae seu tabulettae pro injectionibus** – для приготування ін'єкційних розчинів;
- **solublettae seu tabulettae pro gargarismatis** – для приготування розчинів для полоскання або спринцювань.

Драже (Dragee)

Драже – поширена тверда офіціальна лікарська форма для внутрішнього вживання, яку готують на фармацевтичних підприємствах способом нашарування (дражирування) лікарських і допоміжних речовин на цукрові гранули. Найчастіше цю форму використовують при виписуванні вітамінів.

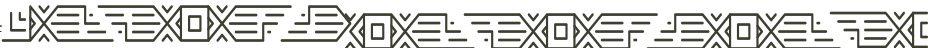
Гранули (Granula)

Гранули – це тверда лікарська форма **ad usum internum** у вигляді зернинок, крупинок різної форми масою до 0,05. Виготовляються на фармацевтичних підприємствах як офіціальний лікарський засіб. Випикується скороченим способом із зазначенням загальної кількості. Фармацевтична промисловість випускає: гранули орази (*granula Orāzi*), гранули плантаглюциду (*granula Plantaglucīdi*), гранули гліцерофосфату (*granula Glycerophosphātis*), гранули етазол-натрію для дітей (*granula Aethazōli-natrii pro infantibus*), гранули «Флакарбін» (*granula «Flacarbīnum»*).

Збір лікарський (Species)

Збір лікарський – це суміш декількох видів висушених і подрібнених цілих лікарських рослин або лише їх частин (трава, листя, квітки, плоди, корені, кореневища тощо), з якої готують настої та відвари. Збори поділяють на такі групи:

- **Species ad infusa et decocta** – збори для настоїв;
- **Species fumales** – збори для куріння;
- **Species pro balneis** – збори для ванн.

Плівки для очей (*Membranulae ophthalmicae*)

Очні плівки – тверда лікарська форма, яка замінює краплі. Використовують очні плівки із сульфатом неоміцину (*Membranulae ophthalmicae cum Neomycini sulfate*), -очні плівки з дикаїном (*Membranulae ophthalmicae cum Dicaïno*), плівки очні з сульфат-піридазином-натрієм (*Membranulae ophthalmicae cum Sulfapyridazino-natrio*) та інші.

Рідкі лікарські форми

До рідких лікарських форм належать: розчини – **solutiōnes** (*solutio, ōnis f*), настої – **infūsa** (*infusum, i n*), відвари – **decocta** (*decoctum, i n*), краплі – **guttae** (*gutta, ae f*), настоянки – **tinctūrae** (*tinctūra, ae f*), мікстури – **mixtūrae** (*mixtura, ae f*), суспензії – **suspensiōnes** (*suspensio, ōnis f*), емульсії – **emulsa** (*emulsum, i n*), екстракти – **extracta** (*extractum, i n*), слизи – **mucilagīnes** (*mucilāgo, īnis f*), лініменти – **linimenta** (*linimentum, i n*), аерозолі – **aërosōla** (*aërosolum, i n*), бальзами – **balsāma** (*balsamum, i n*)

Розчини (*Solutiōnes*)

Розчини – це рідка лікарська форма, яка являє собою суміш розчинених у розчиннику твердих лікарських речовин чи рідких лікарських засобів. Як розчинник найчастіше використовують: дистильовану воду (**aqua destillāta**), етиловий спирт (**Spiritus aethylicus 95%, 90%, 70%**), рідкі олії, а саме: персикову (**oleum Persicōrum**), оливкову (**oleum Olivārum**), мигдальну (**oleum Amygdalārum**), соняшникову (**oleum Helianthi**), вазелінову (**oleum Vaselini**), гліцерин (**Glycerinum**). У залежності від розчинника розчини поділяються на:

- водні розчини (**solutiōnes aquōsae**);
- спиртові розчини (**solutiōnes spirituōsae**);
- олійні розчини або медичні олії (**solutiōnes oleōsae seu olea medicāta**);

- гліцеринові розчини (**solutiōnes glycerinātae**).

За своїм призначенням розчини поділяються на:

- розчини для ін'єкцій (**Solutiōnes pro injectionibus**).
- розчини для внутрішнього вживання (**solutiōnes ad usum externum**), а саме: полоскання (**gargarismāta**), лосьйони (**lotiōnes**), промивання для ротової порожнини (**collutōria**), клізми (**enemāta seu clysmāta**), змазування (**litūrae**), спринцювання (**perlotiōnes**), розтирання (**frictiōnes**), обмивання (**irrigatiōnes**) тощо;
- розчини для внутрішнього вживання (**solutiōnes ad usum internum**);

– розчин для анестезії (**solutiōnes ad anaesthesiam** або **solutiōnes pro anaesthesiā**).

Видаються розчини в ампулах (**in ampullis**), в шприц-тюбиках (**in spritz-tubūlis**), в ректальних піпетках місткістю 3-5 мл розчину для мікроклізм (**in rectiolis**).

Настої та відвари (Infūsa et decocta)

Настої та відвари являють собою водні витяжки лікарських речовин із рослинної сировини та водні розчини сухих чи рідких екстрактів. Готують їх **ex tempore**, тобто в міру необхідності, зразу. Призначають як для внутрішнього, так і для зовнішнього вживання.

Краплі (Guttae)

Краплі – це різні розчини і суміші, які приписуються краплями для внутрішнього і зовнішнього вживання. Приписують їх здебільшого у невеликій кількості до 20-30 мл. В окрему групу виділяють:

- краплі для очей (**Ocuguttae**),
- краплі для носа (**Nasoguttae**),
- краплі для вуха (**Otoguttae**).

Настоянки (Tinctūrae)

Настоянки (настойки) – це забарвлені спиртові або спирто-ефірні витяжки лікарських речовин. Як офіціальну лікарську форму настойки виписують скороченим способом. При виписуванні спиртової настойки означення (тобто слово **spirituōsae**) не пишуть. При виписуванні ефірної настойки, що практикується рідко, обов'язково вказується означення **aetherae**.

Мікстури (Mixtūrae)

Мікстурою називають рідку лікарську форму, яку одержують при змішуванні в різних основах (у воді, спирті, гліцерині, рослинних оліях тощо) декількох твердих речовин або декількох рідин (настоїв і відварів з настоянками або екстрактами). Якщо в міктурі є осад внаслідок нерозчинності в ній частини лікарських речовин, то її перед вживанням треба збовтати (**mixtūrae agitandae** – мікстури, які вимагають збовтування).

Суспензії (Suspensiōnes)

Суспензії (зависі) – це рідкі лікарські форми, в яких дрібно роздроблені розчинні лікарські речовини (**basis**) перебувають у зависному стані в якій-небудь рідині (**constituens**). Одержують

суспензії змішуванням нерозчинних речовин з оліями, очищеною водою, гліцерином.

Емульсії (Emulsa)

Емульсія – це рідка лікарська форма, в якій нерозчинні у воді рідини (жирні олії, бальзами, смоли і інші речовини, що не змішуються з водою) перебувають у завислому стані у вигляді дуже дрібних часточок. За способом приготування емульсії поділяють на олійні (**emulsa oleōsa**) і насінневі (**emulsa seminalia**). Насінневі емульсії останнім часом практично не використовуються. Олійні емульсії готують з рідких олій: рицинової (**oleum Ricīni**), риб'ячого жиру (**oleum jecōris**), мигдалевої олії (**oleum Amygdalarum**) та ін. Для олійної емульсії обов'язково додають який-небудь емульгатор (камедь абрикосову – **Gummi Armeniācae**; желатозу – **Gelatōsa** тощо).

Екстракти (Extracta)

Екстракти – це концентровані витяжки з рослинної сировини, або (рідше) тваринного матеріалу. Залежно від консистенції екстракти поділяють на: рідкі (**extracta fluīda**); густі (**extracta spissa**); сухі (**extracta sicca**).

Залежно від екстрагуючої рідини екстракти поділяють на: водні (**extracta aquōsa**), спиртові (**extracta spirituōsa**), олійні (**extracta oleōsa**).

Слизи (Mucilagīnes)

Слиз – рідка лікарська форма, яка містить в розчиненому вигляді або у вигляді суспензії різні види рослинного слизу. **Gummi arabīcum** – аравійська камедь; **Gummi Armeniācae** – абрикосова камедь; **radix Althaeae** – алтейний корінь; **tubēra Salep** – бульби салепу; **Amŷlum** – крохмаль; **semīna Lini** – насіння льону. Слиз із крохмалю називається **Mucilāgo Amŷli**.

Лініменти (Linimenta)

Лінімент – це рідка мазь або густа рідина, лікарська форма для зовнішнього застосування. Лініменти являють собою однорідні суміші у вигляді густих рідин або драглистої маси, що розплавляється при температурі тіла. Для отримання лініментів часто використовують як **remedium constituens** соняшникову олію – **oleum Helianthi**, оливкову олію – **oleum Olivārum**, рицинову олію – **oleum Ricīni**, рідкі жири. Застосовують лініменти для втирання в шкіру, накладання на рани, опіки, виразки. Лініменти є офіційними, магістральними, лініменти – емульсії, лініменти – суспензії.

Аерозолі (Aërosōla)

Аерозолі – лікарська форма, яка являє собою дисперсійну (розсіювальну) систему, в якій дисперсійним середовищем є газ або газова суміш, а дисперсійна фаза складається з частин твердої речовини або рідини. Використовуються аерозолі для інгаляцій, для місцевої дії на шкіру і слизові оболонки. Широке застосування аерозолі знайшли у стоматології, оскільки вони забезпечують одночасне, рівномірне покриття розсіяними лікарськими речовинами всі доступні зони ротової порожнини.

Бальзами (Balsāma)

Бальзами – ароматичні рідини з рослин, які містять органічні безазотні речовини, ефірні олії, смоли тощо. Вони мають антисептичні і дезодоруючі властивості.

Інші рідкі лікарські засоби:

– соки **succi** (succus, i m – сік), а саме: сік алое (**succus Aloës**), природний шлунковий сік (**succus gastricus naturālis**), сік каланхоє (**succus Kalanchoës**), сік подорожника (**succus Plantaginīs**);

– сиропи – **sirūpi** (sirūpus, i m): сироп ревеню (**sirūpus Rhei**), сироп алтейний (**sirūpus Althaeae**), сироп солодки (**sirūpus Glycyrrhizae**). Часто сиропи вживаються як виправляючі засоби, зокрема, сироп простий або цукровий сироп (**sirūpus Sacchāri**), малиновий сироп (**sirūpus Rubi idaei**) та ін.;

– ароматичні води – **aquae aromatīcae**, наприклад: вода кропу (**aqua Foenicūli**), вода перцевої м'яти (**aqua Menthae piperitae**).

М'які форми ліків

До м'яких лікарських форм належать: мазі – **unguenta** (unguentum, i n), пасти – **pastae** (pasta, ea f), свічки: **suppositoria** (suppositorium, i n), кульки – **globūli** (globūlus, i m), овулі – **ovūla** (ovūlum, i n), песарії – **pessaria** (pessarium, i n), палички – **bacilli** (bacillus, i m), пластири – **emplastra** (emplastrum, i n), пілюлі – **pilūlae** (pilūla, ae f).

Мазі (Unguenta)

Мазь як м'яка лікарська форма складається з однієї або кількох лікарських речовин і мазевої основи (**Vaselīnum**, **Lanolīnum**, **Adeps suillus depurātus** тощо). Спеціальні мазі для очей називають **oculenta**, **unguenta ophthalmica** чи **unguenta pro oculis**.

Пасти (Pastae)

Пасти – густі мазі, які містять понад 25 % порошкоподібної речовини. Пасти належать до недозованої форми ліків. Основу паст складають гліцерин, вазелінова олія, рослинні олії, очищений свинячий жир.

Свічки (Suppositoria). Кульки (Globūli)

Свічки (суппозиторії) – м'яка дозована форма ліків, яка залишається твердою при кімнатній температурі, але розм'якшується під дією температури тіла. Види свічок: ректальні (**suppositoria rectalia**), вагінальні (**suppositoria vaginalia** або, якщо вони мають форму кульки, **globūli vaginales**). Різновидністю вагінальних свічок є яйцеподібні (**ovūla**) і у вигляді плескатого тіла з кулястими кінцями (**pessaria**). Свічки, які вводяться у свищі, в порожнину носа чи сечовивідний канал, називаються **bacilli** (палички). Якщо палички призначені для введення у порожнину матки, то вони мають назву **uretoria** (uretorium, i n).

Пластирі (Emplastra)

Пластирі – одна з м'яких лікарських форм для зовнішнього застосування, яка зберігається твердою при кімнатній температурі і розм'якшується під дією температури тіла людини, стає клейкою і міцно прилипає до шкіри. За агрегатним станом (станом злипання) пластирі поділяють на тверді (**emplastra dura**) і рідкі (**emplastra fluida**).

Однією з різновидностей пластирів є гірчичники (**charta sinapisāta**) – аркуш паперу, який вкритий тонким шаром порошку знежиреного насіння гірчиці.

Пілюлі (Pilūlae)

Пілюлі – це дозована форма ліків у вигляді кульки масою від 0,1 до 0,5 г для внутрішнього вживання. Пілюлі вагою 0,5 називаються болюсами – boli. Пілюлі складаються з лікарських речовин і пілюльної маси (**massa pilulārum**), яка являє собою **constituens**. Для одержання пілюльної маси використовують: крохмаль (**Amylum**), пшеничну муку (**farīna Tritici**), дуже дрібні порошки солодкового кореня (**radix Glycyrrhīzae**), кореня алтею (**radix Althaeae**), воду, спирт. Найчастіше використовують екстракт і порошок солодкового кореня (**extractum et pulvis radicis Glycyrrhīzae**).

Вирази, які вказують на шляхи введення лікарських засобів:

- **per os** – через рот
- **per rectum** – через пряму кишку, ректально
- **per vaginam** – через піхву, піхвово
- **per inhalationem** – шляхом інгаляції
- **per injectionem** – шляхом ін'єкції
- **per gargarisma** – шляхом полоскання
- **per aspersionem** – шляхом присипки
- **per frictionem** – шляхом розтирання

- **per cutem** – через шкіру, перкутанно
- **intra venam** – у вену
- **intra arteriam** – в артерію
- **intra musculos** – в м'язи
- **sub linguam** – під язик, сублінгвально
- **sub cutem** – під шкіру, підшкірно, субкутанно
- **trans derma** – через шкіру, трансдермально, перкутанно
- **per cutem** – через шкіру, трансдермально, перкутанно

Тривіальні найменування лікарських засобів

Абсолютна більшість фармацевтичних термінів – це однослівні найменування готових лікарських засобів. Розвиток фармацевтичної науки і фармацевтичної промисловості у другій половині ХХ ст. сприяв значному розширенню їх асортименту на всесвітньому фармацевтичному ринку. Зараз з'явилося більше нових лікувальних засобів, ніж за попередні 5 тис. років історії людства. Сьогодні в світі нараховують приблизно 300 тис. препаратів без рецептурного продажу та 100 тис. рецептурних засобів. При цьому треба враховувати, що в одного лікарського засобу може бути до 100 назв-синонімів, так званих брендів, запатентованих різними фірмами в якості торгових назв, які найбільше розкуповують.

Патентовані найменування – це торгові фірмові найменування, що являють собою торгові знаки, зареєстровані в якості знаків власності тієї чи іншої фірми-виробника та захищені патентами, або свідоцтвами про реєстрацію. Наявність товарного знаку свідчить про гарантію високої якості та надійності лікувального засобу. Запатентовані найменування є об'єктом приватної власності, а не запатентовані – загальною власністю; непатентованими найменуваннями користуються безкоштовно. Потужні фармацевтичні індустрії розвинених країн щороку постачають на ринки всього світу все нові й нові медикаменти, кожен з яких повинен мати оригінальну назву, яка відрізняє його від інших, подібних.

Формування найменувань лікарських засобів

Найчастіше нові лікувальні засоби винаходяться, а потім отримуються в хіміко-фармацевтичних лабораторіях шляхом хімічного синтезу. Будь-яка органічна хімічна речовина має систематичну (наукову) назву, складену згідно з принципами Міжнародної номенклатури органічної хімії. Наприклад, наукове визначення анальгін звучить так: 1-феніл-2,3-диметил-4-метиламінопіразолон-5-N-метансульфонат натрію. З хімічної точки зору таке визначення є ідеальним. Однак використання його в пов-

сякденному житті практично неможливе через його складність. Саме тому для номінації готових лікарських засобів використовують не систематичне, наукове, а тривіальне, умовне визначення (від лат. *trivialis*, *e* – повсякденний, зручний). При їх складанні використовують відносно постійний та органічний набір словотворчих елементів, котрі як і в звичайних словах мови розділяються на кореневі та афіксальні; такі слова органічно вливаються в граматичну систему латинської мови, підпорядковуючись всім її законам.

Написання і вимова найменувань лікарських засобів

Латинська граматична форма традиційно була завжди офіційною формою найменувань лікарських речовин в національних фармакопеях в науковій та довідниковій літературі європейських мов. Це, як правило, форма іменників середнього роду II відміни із закінченням **-um** (при перекладі укр. мовою це закінчення редукується), або дуже рідко – жіночого роду I відміни: **Atropinum** – Атропін, **Codeinum** – Кодеїн, **No-spa** – Но-шпа. У зв'язку з тим, що більшість європейських народів використовує латинський алфавіт, зміни при переході на національні мови полягають в зміні латинського закінчення **-um** на невимовне **-e** або нульове закінчення. Так, в сучасних реєстрах та довідниках більшість назв лікувальних препаратів дається без вказівки їх офіційної латинської форми: **Procaine** – Прокаїн, **Neomycin** – Неоміцин та ін. Відмова від латинської форми найменувань лікарських засобів в світовій, науковій та довідниковій літературі призвели до того, що в українській науковій, довідниковій літературі латинське граматичне оформлення стало не обов'язковим. Більшість торгових назв препаратів не мають граматичного оформлення та характеризуються різноманітністю кінцевих елементів: **Quipro** – Квіпро, **Upsampi** – Упсампі, **Iso Mac** – Ізо Мак, **Sugafree** – Шугафрі, **Cetebe** – Цетебе, **Cee-NU** – Ціі-Ну, **Sprit-Lime** – Спріт-Лайм та ін. У той же час фірми іноді дають своїм препаратам і назви з традиційним латинським закінченням **-um**, що надає їм наукоподібність: **Elenium**, **Immodium**, **Lopedium**, **Procorum**, **Relanium**, **Valium** та ін. У XX ст. спостерігається тенденція до спрощення найменувань лікарських препаратів, а саме – словотворчих засобів грецького походження. У 1962 році рекомендовано для полегшення вимови змінювати **ph-** на **f**, **th-** на **t**, **y-** на **i**, а дифтонги зовсім не використовувати: **Cyclophentiazide**, але **Penciclovir**; **Ethisterone**, але **Etofibrate**, **Thioacetazone**, **Tiaprside**.

Словотвірні особливості тривіальних найменувань лікарських речовин

Будучи звичайним словом, будь-яке тривіальне найменування піддається словотворчому аналізу. Способи створення подібних слів можуть бути різними.

Розглянемо найхарактерніші.

Суфіксація, тобто приєднання до основи суфікса, який має певне значення, або просто завершальну назву лікарського засобу. Найуживаними із них є: **-in-**: *Atropinum* – *Амронін*, *Sterilin* – *Стерилін*; **-ol-**: *Iodinolum* – *Йодинол*, *Plasmol* – *Плазмол*, *Dermatolum* – *Дерматол*; **-al-**: *Veronal* – *Веронал*, (часто зустрічаються в назвах засобів для наркозу снодійних), *Digestal* – *Дігестал*.

Префіксація. Найпоширенішими є префікси, які в поєднанні з коренями, що позначають захворювання, або причину захворювання, вказують на дію лікарського засобу: **anti-**, **contra-** (проти), **a-** (не, заперечення), **de(s)-** (від, усунення), **e-, ex-, exo-** (із): *Antistruminum* – *Антиструмін* (anti- + лат. struma – зоб + -in); *Abaktal* – *Абактал* (a- + bacterium + -al); *Decaris* – *Декарис* (de- + ascaris – аскарида); *Exoderil* – *Екзодерил* – протигрибковий засіб (exo- + грец. Derma – шкіра + -il). Префікси **super-**, **supra-** (понад), **ultra-** (більш ніж, понад), **eu-** (добре, у нормі) підкреслюють ефективність препаратів: *Supradyn* – *Супрадин*, мультивітамінний комплекс з мікроелементами (supra- + грец. dynamis – сила). Префікс **syn-** вказує на синтетичний спосіб отримання лікарського засобу, або на те, що він має властивості синергізму, тобто взаємодії, посилення ефекту близьких за дією речовин: *Synoestrolum* – *Синестрол*, синтетичний естрогенний засіб; *Sintradon* – *Синтрадон*, анальгетик, посилюючий ефект снодійних, знеболюючих та психотропних засобів (sin- (syn-) + Tramadol + -on).

Основоскладання Основоскладання – це поєднання кількох основ слів за допомогою інтерфіксів (-o-, -i-, -a-) або без них. Часто – з додаванням будь-якого суфіксу: *Mucosolvan* – *Мукосольван* (лат. Mucus слиз + -o- + solvo – розчиняти + -in); *Regulton* – *Регультон* (лат. Regulo правити, грец. tonos напруження).

Скорочення слів – спосіб, використаний дуже часто в назві лікарського засобу. Найчастіше матеріалом для скорочення слугує МНН відповідних лікарських речовин: *Paracet* – *Парацет* від *Paracetamol*; *Enap* – *Енап* от *Enalapril*; *Chlozepidum* – *Хлозепид* від *Chlordiazepoxide*.

Утворення складноскорочених слів – спосіб словотворення, який використовують найчастіше в номенклатурі лікарських засобів: *Humulin* – *Хумулін* (лат. hum – людський, *Insulin* – *Інсулін*).

Абревіація, або скорочення слів зі зберіганням лише їх перших літер: *ISDN* – *ІСДН* (від *Isosorbide Dinitrate*). При формуванні торгових назв лікарських засобів слід враховувати стислість, милозвучність, уникнення схожості та омонімії з іншими назвами, відсутність негативних асоціацій, оригінальність написання та звучання.

Терміноелементи в тривіальних найменуваннях лікарських засобів

Більшість тривіальних назв створюються з постійного набору частотних відрізків і терміноелементів (ТЕ) греко-латинського походження. Наприклад, препарат Гемостимулін (*Haemostimulinum*) має антианемічний ефект, а Стоптусин (*Stoptussinum*) усуває кашель. Однак більшість терміноелементів будуть для вас новими, вам доведеться завчити як значення, так і написання необхідного і достатнього для лікаря мінімуму терміноелементів.

Терміноелементи, що вказують на природі походження лікарських препаратів

Алкалоїди і глікозиди рослин, так само як різноманітні витяжки з лікарської рослинної сировини, традиційно є важливою складовою багатьох лікарських речовин. Інформація такого роду найчастіше присутня в назві медикаменту у вигляді частини власного найменування рослин: *Novo-Passit* – *Ново-Паситум*; *Passilat* – *Пассилат*; *Passidorm* – *Пассидорм* (всі вказані лікарські засоби седативні та мають алкалоїди Пасифлора (Страстоцвіт) – лат. *Passiflora*). Тому необхідно запам'ятати ті терміноелементи, які використовують тільки в назвах лікарських препаратів природного походження. Іноді лікарські засоби отримуються з органів та продуктів життєдіяльності тварин (комахи): *Apilacum* – таблетки, що містять суху речовину маточного молочка; *Apisarthronum* – мазь – препарат бджолоїної отрути (лат. *apis, is f* – бджола).

Назви рослин, лікарсько-рослинної сировини та продуктів їх переробки в номенклатурі лікарських засобів

Лікарські засоби, виготовлені на основі рослинної сировини, займають велике місце в лікарській терапії. В останні роки спостерігаємо інтерес до препаратів рослинного або тваринного походження.

Назви рослин в номенклатурі лікарських засобів

Як відомо, наукою, яка вивчає рослини, є ботаніка, наукою ж, що вивчає лікарські рослини, є фармакогнозія. У ботаніці кож-

на рослина має повну систематичну назву, що складається, як правило, з двох слів: назви роду, до якого належить вид, і наступного за ним видового епітета, наприклад: *Atropa belladonna* – крапивка беладона; *Valeriana officinalis* – валеріана лікарська; *Mentha piperita* – м'ята перцева. У рецептурі і фармакогнозії для позначення сировини вживаються скорочені назви. Скорочення проводяться не довільно, а згідно з такими правилами:

- використовують тільки родові найменування, якщо лікувальний ефект має тільки один представник даного роду, або всі представники одного роду мають однакові лікувальні властивості: *radices Valerianae* – коріння валеріани; *herba Leonuri* – трава пустирника;
- використовують тільки видовий епітет, якщо його виражено іменником і якщо кілька видів, що належать до одного й того ж роду, надають різну лікувальну дію: *flores Chamomillae* – квітки ромашки; *herba Absinthii* – трава полину;
- не скорочувати повне ботанічне найменування, якщо видовий епітет виражено прикметником і кілька представників одного роду мають лікувальні властивості: *folia Menthae piperitae* – листя м'яти перцевої; *sirupus Rubi idaei* – малиновий сироп. У ботанічній номенклатурі іншомовні назви рослин мають латинізовану форму. Переважна більшість їх – грецького походження, менше – з латини. Слова-назви лікарських рослин є у всіх відмінах латинської мови, крім п'ятої:

Urtica, ae f – кропива, I відм.; *Leonurus, i m* – пустирник, *Rheum, i n* – ревінь, обидва II відм.; *Digitalis, is f* – наперстянка, III відм.; *Quercus, us f* – дуб, IV відм. В останньому прикладі ми не помилилися з позначенням роду. Слід пам'ятати правило, що всі назви дерев і більшості чагарників в латинській мові є іменниками жіночого роду: *Eucalyptus, i f* – евкаліпт (дерево); *Crataegus, i f* – глід (чагарник). При найменуваннях лікарської рослинної сировини і продуктів первинної обробки рослин слід завжди пам'ятати, що всі назви органів і частин рослин у рецептурі і в номенклатурі сировини слід вживати у множині. Виняток становлять два слова: «**кора**» і «**трава**», сукупне значення яких добре виражають форми однини.

Варто враховувати, що найменування масел утворюються по-різному, залежно від типу сировини, з якої виходить продукт. Якщо виробничим матеріалом є кісткові плоди, найменування їх вживаються в термінах в родовому відмінку множини: *oleum Olivarum* – оливкова олія (досл. «масло оливок»), *oleum Persicorum* – персикове масло (досл. «масло персиків»), але *oleum Helianthi* – соняшникове олія (досл. «масло соняшника»).

Про особливості слова «species»

Слово species у значенні «збір» (тверда лікарська форма складається з порізаного, або стовченого у порошок перемішаного листя, трави, коріння тощо) належить у латинській мові до групи іменників, що не мають форм однини. Це потрібно враховувати, узгоджуючи з цим словом прикметники, наприклад, жовчогінний збір – *species cholagogae* (в род.в.: *specierum cholagogarum*); послаблюючий збір – *species laxantes* (в род.в.: *specierum laxantium*).

Фармацевтичні відрізки

Словотворчі елементи, які регулярно вживаються в назвах лікарських засобів, зберігаючи своє значення, прийнято називати частотними відрізками або терміноелементами. Вони можуть вказувати на хімічний склад препарату, про належність до терапевтичної чи фармацевтичної групи.

Відрізок	Значення
-aem-	кров; препарати для лікування захворювань крові, або виготовлені з крові
-aesth(es)-	відчуття, чутливість; анестезуючі, знеболювальні засоби
-aeth(yl)-	наявність етилового або етинілового радикала
-alg-	біль; аналгезуючі, беззаспокійливі засоби
-allerg-	протиалергійні засоби
-amin-	наявність аміногрупи
-andr-	андрогенні стероїди (препарати чоловічих статевих гормонів та їх синтетичні аналоги)
-angi-	судина; спазмолітичні, судинорозширювальні й судинозахисні препарати
-anth-	квітка
-ap(is)-	бджола; препарати бджолоїної отрути та інших продуктів життєдіяльності бджіл
-arol-	антикоагулянти (засоби, що перешкоджають згортанню крові), тромболітичні препарати
-arthr-	суглоб; препарати для лікування суглобів
-as-	ферментні препарати
-asthm(at)-	астма; протиастматичні препарати
-at(a)rax-	психотропні препарати

-barb-	барбітурати, похідні барбітурової кислоти (заспокійливі, снодійні, наркотичні препарати)
-benz-	наявність ароматичного ядра
-bi(o)-	життя; продукт життєдіяльності мікроорганізмів
-bol-	анаболічні стероїди
-cain-	препарати для місцевої анестезії
-card-	серце, серцеві препарати
-ceph-, -cef-	антибіотики групи цефалоспоринів
-chlor-	наявність хлору, зелений
-chol-	жовч, жовчогінні препарати
-cid-	убивати, антибактеріальні препарати
-cillin-	антибіотики групи пеніциліну
-col-	жовч, жовчогінні препарати
-cor-, -cord-	серце, серцеві препарати
-cort(ic)-	стероїди, глюкокортикостероїди та мінералокортикостероїди
-cut-	шкіра, препарати для лікування захворювань шкіри
-cycl-	цикл, коло
-cyclin-	антибіотики групи тетрацикліну
-cyst(on)-	сечовий міхур, сечогінні препарати
-derm(at)-	шкіра, препарати для лікування захворювань шкіри
-dol-	біль; анальгезуючі, беззаспокійливі засоби
-dorm-	снодійні, заспокійливі, седативні препарати
-emet-	протиблювотні засоби
-enter-	кишка; препарати для лікування кишкових захворювань
-erythr-	червоний, вказує на відношення до еритроцитів
-estr-	естрогенні препарати (містять жіночі статеві гормони)
-eth-, -et-	наявність етилового або етинілового радикала
-coum-, -cum-	антикоагулянти (засоби, що перешкоджають згортанню крові), тромболітичні препарати
-cyan-	синій
-fen-	наявність фенілу або фенілену
-flog-	полум'я, протизапальні препарати

-flu-	наявність фтору
-fung-	гриб, протигрибкові препарати
-gastr-	шлунок, препарати для лікування шлункових захворювань
-ger-, -geront-	старий, літній; препарати для лікування геріатричних захворювань
-glyc-, -glyk-, -gluc-	солодкий
-gnost-	діагностичні, рентгеноконтрастні препарати
-grac-	засоби, що сприяють схудненню
-graf-, -graph-	діагностичні, рентгеноконтрастні препарати
-(en)zym-	ферментні препарати
-haem(at)-	кров; препарати для лікування захворювань крові або виготовлені з крові
-helm(int)-	препарати від глистів
-hepar-, -hepat-	печінка, препарати для лікування печінки
-hydr-	вода; препарати, що містять водень
-hypn-	снодійні, заспокійливі, седативні препарати
-intest-	кишка, препарати для лікування кишкових захворювань
-iod-, -io-, -id-	наявність йоду, рентгеноконтрастні препарати
-lax-	препарати з проносною дією
-leuc-, -leuk-	білий; що стосується лейкоцитів
-lys-, -lyt-	розкладання, розчинення
-(m)al-	снодійні, заспокійливі, седативні препарати
-mam(m)-	молочна залоза; препарати для збільшення секреції молока
-merc-	ртуть; антимікробні, діуретичні препарати
-meth(yl)-	наявність метилового або метинілового радикала
-myc(et)-	гриб, протигрибкові препарати
-myc(et)in-	антибіотики групи стрептоміцину
-myel-	спинний мозок, антибластомні препарати
-naphth-	нафта, наявність нафталанового ядра
-nephr-	нирки, препарати для лікування захворювань нирок

-norm-	препарати, що відновлюють певні функції організму
-nox-, -noct-, -nyc(t)-	снодійні, заспокійливі, седативні препарати
-oestr-	естрогенні препарати (містять жіночі статеві гормони)
-ophth(alm)-	очі, препарати для лікування очних захворювань
-orex-	апетит; анорексигенні препарати, що пригнічують апетит
-ov-	контрацептиви, протизаплідні засоби
-oxy-	кислий, що містить кисень
-pancreat-	препарати для лікування підшлункової залози
-pharm-	ліки
-phen-	наявність фенілу або фенілену
-phlog-	полум'я, протизапальні препарати
-phosph-	наявність фосфору та його сполук
-phyll-	листок
-phyt-	рослина
-press-	гіпотензивні препарати, що знижують артеріальний тиск
-py(o)-	гній, антисептичні препарати
-pyr-	жар; антипіретики, жарознижувальні препарати
-ren-	нирки; препарати для лікування захворювань нирок
-rhiz-	кореневище
-sarc-	злоякісна пухлина; препарати для лікування злоякісних пухлин
-sed-	снодійні, заспокійливі, седативні препарати
-sept-	знезаражувальні, антисептичні препарати
-somm-	снодійні, заспокійливі, седативні препарати
-stan-, -ster-	андрогенні стероїди (препарати чоловічих статевих гормонів та їх синтетичні аналоги)
-stabil-	препарати, що відновлюють певні функції організму
-stress-	снодійні, заспокійливі, седативні препарати
-sulf-, -sulph-	сірка; сульфаніламід, антимікробні препарати
-tens-	гіпотензивні препарати, що знижують артеріальний тиск
-test-	андрогенні стероїди (препарати чоловічих статевих гормонів та їх синтетичні аналоги)
-the(o)-	чай, алкалоїди з листя чаю

-thi(o)-	атом сірки
-thromb-	антикоагулянти (засоби, що перешкоджають згортанню крові), тромболітичні препарати
-thyr(eo)-	препарати гормонів щитоподібної залози
-toc-	препарати, які призначають при вагітності та пологах
-tox-, -toxic-	отрута; препарати, що містять отруйні речовини
-tranqu(il)-	снодійні, заспокійливі, седативні препарати
-trast-	діагностичні, рентгеноконтрастні препарати
-trop-	напрямок, що регулює дію препарату
-ur-	сеча; діуретичні препарати, препарати для лікування захворювань сечових шляхів
-vas-	судина; спазмолітичні, судинорозширювальні й судинозахисні препарати
-verm-	протиглистові препарати
-vip(e)r-	препарати, що містять зміну отруту
-vir-	1) андрогенні стероїди (препарати чоловічих статевих гормонів); 2) отрута, препарати отруйних виділень тварин, противірусні препарати
-vit-	вітаміни, полівітамінні комбіновані препарати
-vom(it)-	протиблювотні засоби
-yl-	речовина; суфікс у назвах вуглеводневих і кислотних радикалів
-zep(am)-	снодійні, заспокійливі, седативні препарати
-(a)z- -(a)zid- -(a)zin- -(a)zol-	наявність азоту

XIV. КОРОТКІ ВІДОМОСТІ ПРО РЕЦЕПТ

У давнину рецепти називали *Formula remediorum* (від лат. *remedium* — лікарський засіб), тобто «припис (формула) лікарського засобу», або лат. *Formula medicinalis* (лат. *medicina* — медицина), тобто «припис (формула) лікарський». Перший відомий рецепт з відбитком печатки лікаря – глиняна табличка, був знайдений на околицях сучасного Багдаду, а складений наприкінці III тис. до н. е. Відомо близько 10 староегипетських папірусів з медичними текстами (найвідоміші – папірус Еберса і папірус Едвіна Сміта), в яких надано інструкції щодо виготовлення та способу застосування ліків (XVI століттям до н. е.). У римському

праві слово «рецепт» позначало – неформальний договір, що користується юридичним захистом. Згодом термін увійшов у медицину та став означати письмове доручення аптекаря про виготовлення і відпуск ліків з вказівкою хворому, як їх приймати. Перші аптеки в Європі були відкриті при монастирях. Ліки виготовлялися із рослин, видавалися безкоштовно усім нужденним за рецептом, який починався зі слів: «Cum Deo!» – «З Богом». Перші аптеки на території сучасної України відкрилися за часів Речі Посполитої. Рецепти виписували чорнилом або чорнильним олівцем. Якщо лікар робив виправлення, він мав підтвердити їх своїм прізвищем. Іноді в рецепті вказувалось місце перебування хворого та лікаря. Остаточо стиль і структура рецепту сформувалися в ХХ сторіччі.

Рецепт (Receptum) – це письмове звернення лікаря в аптеку про виготовлення ліків і вказівка хворому, як вживати їх. Традиційно рецепт складається з 9 частин. Рецепт виписується на спеціальних рецептурних бланках і складається з таких частин:

1. Штамп лікувально-профілактичного закладу і його шифр (**Inscriptio**).

2. Дата виписування рецепта (**Datum**).

3. Ініціали й прізвище хворого (вік зазначається дітям до 14 років і особам понад 60 років) (**Nomen aegroti**).

4. Прізвище й ініціали лікаря (**Nomen medici**).

5. Звернення до фармацевта (**Invocatio**). Починається словом *Recipe* (Rp.:) – візьми.

6. Склад ліків або перелік інгредієнтів, які повинен взяти фармацевт (**Designatio materiarum**).

7. Вказівки фармацевту про спосіб виготовлення ліків, їх форму, дози, спосіб упаковки (**Subscriptio**). Якщо в рецепті виписується одна лікарська форма, то такий рецепт називається простим. У *Subscriptio* простого рецепта лікар пише: **Da! Signa!** – **Видай!**

Познач! Якщо в рецепті виписуються дві або більше лікарських речовин, то рецепт називається складним. У *Subscriptio* складного рецепта лікар пише форму лікарського засобу: **Misce, ut fiat pulvis.** – **Змішай, щоб утворився порошок.** Після вказівки форми ліків вказується, скільки доз слід видати: **Da tales doses numero...** – **Видай таких доз числом...**

8. Позначення (**Signatura**). Це вказівки хворому про дозу на один прийом, частоту прийому ліків, час і спосіб вживання. Вказівки пишуться рідною для хворого мовою.

9. Власний підпис і особиста печатка лікаря (**Nomen medici et sigillum personale**).

Designatio materiarum – це основна частина рецепта, випи-
сується вона латинською мовою. Як відомо, латинська частина
рецепта починається дієсловом **Recipe** – **взьми**, яке після себе
потребує прямого додатка. Найчастіше прямим додатком у рецепті
є кількість речовин, тому слова «грам», «дециграм», «сантиграм»,
«міліграм», необхідно вимовляти в знахідному відмінку. Назви
лікарських засобів по відношенню до кількості є неузгодженим
означенням, тому пишуться в родовому відмінку. Наприклад:

Взьми: Настоянки глоду
Настоянки собачої кропиви
Настоянки конвалії по (порівну) 15 мл
Змішай. Видай. Познач:
Recipe: Tincturae Crataegi
Tincturae Leonuri
Tincturae Convallariae aa 15 ml Misce.
Da. Signa:

Це найбільш поширена модель рецептурного пропису. Готові
стандартні лікарські засоби (таблетки, свічки, кульки, плівки та
ін.) випи-суються по-іншому. Назви лікарських засобів пишуться
в таких прописах у знахідному відмінку однини або множини. Це
друга модель рецептурного пропису. Наприклад:

Взьми: Таблетки анальгін 0,5 числом 10
Видай. Познач: По 1 таблетці 2–3 рази на день.
Recipe: Tabulettas Analgini 0,5 numero 10
Da. Signa: По 1 таблетці 2–3 рази на день.
Взьми: Таблетки «Бромізовал» 0,3 числом 20
Видай. Познач: По 1 таблетці 3 рази на день.
Rp: Tabulettas «Bromisovalum» 0,3 numero 20
Da. Signa: По 1 таблетці 3 рази на день.

Назву кожного лікарського засобу пишуть з нового рядка та з
великої літери.

Кількість твердих та сипучих речовин вказується в рецепті в
грамах чи частинах грама. При цьому користуються десятковою
системою: 1 грам – 1,0, 1 дециграм – 0,1, 1 сантиграм – 0,01, 1 мі-
ліграм – 0,001.

Слова «грам», «дециграм», «сантиграм», «міліграм» у рецеп-
тах не пишуться. Інколи лікарські речовини випи-суються в краплях.

Слово **«gutta»** (крапля) у рецепті обов'язково пишеться (*gtt.* –
guttam – краплю, *guts.* – *guttas* – краплі), а число крапель в *designatio*
materiarum позначається римськими цифрами.

Рідкі лікарські засоби випи-суються в мілілітрах (ml). Ліки
можуть бути дозовані в біологічних одиницях дії (ОД), або в між-

народних одиницях (МО), кількість яких позначається в тисячах, мільйонах.

Якщо декілька інгредієнтів виписуються в однакових кількостях, то кількість вказується зі словом апа (аа) після останнього з перерахованих засобів.

Зразок рецептурного бланка

Лицьова сторона

Найменування Код закладу за ЗКУД закладу Код закладу за ЗКПО
Мед. документація. Ф-1

РЕЦЕПТ

(дорослий, дитячий – потрібне підкреслити)

« » 20

(дата виписування рецепта)

П.І.П. хворого

Вік хворого

П.І.П. лікаря

Rp.:

М.п.

Особистий підпис та печатка лікаря

Рецепт дійсний протягом 10 днів, « » місяців (непотрібне закреслити).

Зворотня сторона
ПАМ'ЯТКА ЛІКАРЮ

код лікувально-профілактичного закладу друкується типографським способом або ставиться штамп;

рецепт виписується латинською мовою, розбірливо, чітко чорнилом або кульковими ручками, виправлення забороняються; на одному бланку: одні ліки, які містять отруйну або наркотичну речовину, або 1–3 – прості і сильнодіючі засоби;

дозволяються тільки прийняті правилами скорочення позначення; тверді та сипучі речовини – у грамах (0,001; 0,05; 1,0), рідкі – у мілілітрах, грамах, краплях;

спосіб вживання – українською або іншими мовами; забороняється обмежуватись загальними вказівками: «внутрішнє», «відомо» і т.п.;

підпис лікаря повинен бути завірений його особистою печаткою.

№ форми ліків індивідуального приготування
Штамп аптеки

Прийняв
Перевірів

Приготував
Відпустив

XV. SENTENTIAE LATINAE

1. Aliis inserviando consumor. – Служачи іншим, згораю сам.
2. Alma mater. – Мати-годувальниця.
3. Amor et tussis non celatur. – Любов і кашель не приховаєш.
4. Ars longa, vita brevis est. (Hippocrates). – Мистецтво довговічне, життя коротке.
5. Bene dignoscitur, bene curatur. (Hippocrates). – Добре розпізнається, добре лікується.
6. Chirurgus mente prius et oculus agat, quam armata manu. – Нехай хірург діє розумом і очима перш, ніж озброєною рукою.
7. Sibi, potus, somni, venus – omnia moderata sint. – Їжа, питво, сон, любов – все повинно бути помірним.
8. Cogito ergo sum. – Я мислю, значить я існую.
9. Contra vim mortis non est medicamen in hortis. – Проти сил смерті немає ліків в садах.
10. Contraria contrariis curantur. (Hippocrates). – Протилежне лікується протилежним.
11. De gustibus non est disputandum. – Про смаки не сперечаються.
12. Deest remedii locus ubi, guae vitia fuerunt, mores desunt. – Немає місця лікам там, де те, що вважалося пороком, стає звичаєм.
13. Diagnosis bona – curatio bona. – Хороший діагноз – хороше лікування.
14. Dum spiro, spero. – Поки дихаю, сподіваюся.
15. Edimus, ut vivamus, non vivimus, ut edamus. – Ми їмо для того, щоб жити, а не живемо для того, щоб їсти.
16. Festina lente. – Поспішай повільно.
17. Fortes fortuna adjuvat. – Хоробрим доля допомагає.
18. Habitus aegroti. – Загальний вигляд хворого.
19. Hominis errare est, insipientis perservare. – Людині властиво помилятися, дурню – стояти на своєму.
20. Hygiene amica valetudinis. – Гігієна – подруга здоров'я.
21. Ignoti nulla curatio morbi. – Не можна лікувати непізнану хвороба.
22. In vino veritas, in aqua sanitas. – Істина у вині, здоров'я у воді.
23. Invia est in medicina via sine lingua Latino. – Нема шляху в медицині без знання латинської мови.
24. Labor corpus firmat. – Праця зміцнює тіло.
25. Labor omnia vincit (Virgilius). – Праця все перемагає.
26. Medicamenta heroica in manu imperiti sunt, ut gladius in dextra furiosi (in dextra manu). – Сильнодіючі ліки в руці недосвідченого, як меч у правій руці безумного.

27. *Medice, cura aegrotum, sed non morbum.* – Лікарю, лікуй хворого, а не хворобу.
28. *Medice, cura te ipsum.* – Лікарю, зціли себе сам.
29. *Medicina soror philosophiae.* – Медицина – сестра філософії.
30. *Medicus amicus et servus aegrotorum est.* – Лікар – друг і слуга хворих.
31. *Medicus nihil allud est, quam animi consolatio.* – Лікар – не що інше, як розрада для душі.
32. *Medicus philosophus est; non enim multa inter sapientiam et medicinam differentia.* – Лікар – це філософ; адже немає великої різниці між мудрістю і медициною.
33. *Medica mente, non medicamentis.* – Лікуй розумом, а не ліками.
34. *Memento mori.* – Пам'ятай про смерть.
35. *Mens sana in corpore sano.* – В здоровому тілі – здоровий дух.
36. *Miscere utile dulci.* – Поєднувати приємне з корисним.
37. *Modus vivendi.* – Спосіб життя.
38. *Morbi non eloquentia, sed remediis curantur.* – Хвороби лікують не красномовством, а ліками.
39. *Multum vinum bibere, non.* – Багато вина пити – не довго жити.
40. *Natura sanat, medicus curat morbos.* – Природа оздоровлює, лікар лікує хвороби.
41. *Nec quisquam melior medicus, quam fidus amicus.* – Немає кращого лікаря, ніж вірний друг.
42. *Nemo omnia potest scire.* – Ніхто не може знати всього.
43. *Nemo sapiens, nisi patiens.* – Той мудрець – у кого терпець.
44. *Nes quisquam melior medicus, quam fidus amicus.* Немає кращого лікаря, ніж вірний друг.
45. *Noli nocere. Ne poseas, si juvare non potes (Hippocrates).* – Не зашкодь, якщо не можеш допомогти.
46. *Non scholae, sed vitae discimus.* – Ми вчимося не для школи, а для життя.
47. *Nosce te ipsum. (Socrates).* – Пізнай самого себе.
48. *Nulla regula sine exceptione.* – Немає правила без винятків.
49. *Officium medici est, ut tuto, ut celeritur, ut jucunde sanet.* – Обов'язок лікаря в тому, щоб лікувати безпечно, швидко, приємно.
50. *Omne nimium nocet.* – Будь-яка надмірність шкідлива.
51. *Omne principium difficile est.* – Будь-який початок є важким.
52. *Omnia mea mecum porto. (Biantus).* – Все своє ношу з собою.
53. *Omniū artium medicina nobilissima est.* – З усіх мистецтв медицина – найблагородніша.
54. *Optimum medicamentum quies est.* – Спокій – найкращі ліки.
55. *Panem et circenses!* – Хліба і видовищ.
56. *Per aspera ad astra. (Seneca).* – Через терни до зірок.

57. *Potius sero quam nunquam.* – Краще пізно ніж ніколи.
58. *Primum noli nocere.* – Не нашкодь!
59. *Qualis vita, finis ita.* – Яке життя, такий і кінець.
60. *Qui bene interrogat, bene dignoscit; qui bene dignoscit, bene curat.* – Хто добре розпитує, добре ставить діагноз; хто добре ставить діагноз, добре лікує.
61. *Qui bibit immodice vina, venena bibit.* – Хто без міри п'є вино, п'є отруту.
62. *Radices litterarum amarae sunt, fructus dulces.* – Коріння наук гіркі, а плоди солодкі.
63. *Repetitio est mater studiorum.* – Повторення – це мати навчання.
64. *Salus aegroti supremo lex medicorum.* – Благо хворого – вищий закон лікарів.
65. *Scientia potentia est.* – Знання – це сила.
66. *Senectus insanabilis morbus est.* – Старість – невиліковна хвороба.
67. *Similia similibus curantur.* – Подібне лікується подібним (принцип гомеопатії).
68. *Somnus recreat vires.* – Сон відновлює сили.
69. *Sublata causa tollitur morbos.* (Hippocrates) – Усунь причину, тоді пройдуть хвороби.
70. *Sublata causa, tollitur morbus.* – Якщо усунути причину, тоді пройде і хвороба.
71. *Summum bonum medicinae sanitas.* – Вища благо медицини – здоров'я.
72. *Tabula rasa.* – Чистий дошка (недосвідчена людина).
73. *Terra incognita.* – Невідома земля.
74. *Ultima ratio.* – Останній засіб.
75. *Usus est optimus magister* (Celsus). – Досвід – найкращий вчитель.
76. *Vis medicatrix naturae.* – Цілюща сила природи.
77. *Vita sine litteris mors est* (Harvey). – Життя без наук – смерть.

XVI. GAUDEAMUS

Gaudeamus – середньовічний студентський гімн. Пісня з'явилася в XIII або XIV столітті або в Гайдельберзькому, або в Паризькому університеті (Сорбонні). Себастьян Брант згадує гімн 1267 року за назвою «*Gaudeamus igitur*». *Gaudeamus* належить до жанру застільних пісень вагантів – середньовічних мандрівних поетів і співаків, серед яких були і студенти. Упродовж століть пісня передавалася усно і тому має багато варіантів. Друком текст «*Гаудеамуса*» вперше з'явився у 1776 році, а в 1781 мандрівний

письменник К. В. Кіндлебен (Christian Wilhelm Kindleben) надав їй форми, що збереглися дотепер. Цю пісню тепер співають на святах і зустрічах студенти усього світу. Gaudeamus – це своєрідний символ студентства, молодості.

3 6 6 3 5 5 5 4 3 2 4 3 1 3

Gau - de - a - mus i - gi - tur, ju - ve - nes dum su - mus!

4 3 2 2 1 3 2 2 4 3 2 2 1 3 2 2

Post ju - cun - dam ju - ven - tu - tem, post mo - les - tam se - nec - tu - tem,

3 4 5 0 2 1 2 3 3 4 5 0 1 2 3 4 3

nos ha - be - bit hu - mus! Nos ha - be - bit hu - mus!

Gaudeamus!

Gaudeāmus iġitur,
Iuvenēs, dum sumus!
Post iucundam iuventūtem,
Post molestam senectūtem,
Nos habēbit humus. (2)

Гей, повеселімося,
Поки молодії!
Мине молодість квітуча,
Старість нас пов'є, мов туча
І земля покрийє.

Vita nostra brevis est,
Brevi finiētur,
Venit mors velocīter,
Rapit nos atrocīter,
Nemīni parcētur. (2)

Те життя – лиш мить одна,
Вмить воно й пролине,
Смерть кістлява – тут як тут,
Чинить свій над нами суд:
Всіх до домовини.

Vivat Academia!
Vivant professōres!
Vivat membrum quodlibet,
Vivant membra quaelibet,
Semper sint in flore! (2)

Хай живе науки храм,
Хай живуть учені!
Кожен з них нехай живе.
Процвітає гроно все
У добрі, натхненні!

Vivant omnes virgīnes,
Gracīles, formōsae!
Vivant et muliēres
Tenērae, amabīles,
Bonae, laboriōsae! (2)

Хай живуть дівчата всі –
Стрункі та ласкаві!
Хай усі жінки живуть,
Що любов, тепло несуть,
Ніжні, в праці жваві!

Vivat et res publica
Et qui illam regit!
Vivat nostra civitas,
Maecenatum caritas,
Quae nos hic protegit! (2)

Хай живе наш край увесь
І хто править краєм!
Хай живуть мужі ясні,
Що з їх ласки, приязні
Знає ми набуваєм!

Pereat tristitia,
Pereant dolores,
Pereat diabölus,
Quivis antiburschius
Atque irrisöres! (2)

Геть, журбо – напаснице,
Болісті, гризоти!
Геть, лукавий ліснику!
Геть, їдкий насмішнику,
З нашої спільноти.

XVII. КЛЯТВА ГІППОКРАТА

Клятва Гіппократа – етичне зобов'язання, яке давав лікар у Стародавній Греції після закінчення навчання. Текст даної клятви, що стисло формулює моральні норми поведінки лікаря, приписують «батькові медицини» – Гіппократу, давньогрецькому лікарю, натуралісту, філософу, реформатору античної медицини.

JUSJURANDUM

Per Apollinem medicum et Asclepium, Hygiamque et Panaceam jure jurando, affirmo et deos deasque omnes testor, me quantum viribus et exscripto spondeo plane observaturum. Praeceptor quidem qui me hanc artem edocuit, parentum loco habiturum. Victus quoque retionem, quantum facultate et judico consequi potero, aegris utilem me praescripturum, eosque ab omni noxia et iniuria vendicatorum, neque cujusquam precibus adductis, alicui medicamentum letale propinabo neque huius rei auctor ero. Castam et ab omni scelere puram, tum vitam, tum aetatem meam perpetuo praestabo. Que vero inter curandum, aut etiam medicinam minime faciens, in communi hominum vita, vel videro, vel audivero, quae minime in vulgus efferi oporteat, ea arcana esse ratus, silebo. Hoc igitur jus jurandum si religiose observavero, ac minime irritum fecero mihi licet cum summa apud omnes existimatione perpetuo vitam felicem degere et artis liberrimum fructum percipere. Quod si illud violavero et peieravero, contraria mihi constingant.

КЛЯТВА

Я засвідчую під присягою перед лікарями Аполлоном, Асклеєм, Гігією та Панацеєю, беручи у свідки всіх богів та богинь, і відповідно до моїх здібностей та мого розуміння даю таку клятву: Цінувати нарівні зі своїми батьками того, хто навчив мене лікарської умілості; жити спільно з учителем, а при потребі –

ділитися з ним своїми достатками; його нащадків вважати своїми братами, а вмилість, якою вони захочуть оволодіти, передавати їм безкорисливо і без письмової домовленості; знаннями, усними повчаннями, правилами, інструментами та всім іншим, що передбачено навчанням, ділитися зі своїми синами, синами мого вчителя та учнями, пов'язаними зобов'язаннями і клятвою, даною за законами лікарської професії, але тільки з ними й ні з ким більше; режим своїм хворим приписувати задля їх блага, відповідно до моїх знань і мого розуміння, утримуючись від завдання їм будь-якої шкоди; ніколи не приписувати нікому на його прохання смертельного засобу і не підказувати йому способу здійснення подібного задуму; точно так само не давати жодній жінці пессарію для викликання абортів; зберігати непорочність способу свого життя і власної лікарської майстерності; ніколи не робити розтину в хворого навіть із явними ознаками камяної хвороби, а залишати виконання цієї операції практикуючому спеціалістові цієї справи; до якого дому я б не прийшов – я знайду в нього лише задля блага хворого, будучи далеким від розпусних намірів і спокус, особливо – від любовних утіх із жінками й чоловіками, будь вони вільними чи рабами; про що б я не дізнався під час виконання своїх професійних дій або окрім них, що б не побачив і не почув про дії людського життя, які не слід будь-коли розголошувати, я змовчу, вважаючи це таємницею. Якщо я непохитно виконуватиму все, що засвідчив під присягою, нехай мені буде дано щастя в житті і в лікарській майстерності і слава у всіх людей на всі часи, але коли я зверну із праведної дороги або оскверню дану клятву, нехай моя доля стане для мене протилежною.

ЛАТИНСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК

А

- a, ab (Abl.) – від
abbreviatio, onis, f – скорочення
abdōmen, īnis, n – живіт
abdominālis, e – черевний
abducens, entis – відвідний
abductio, onis, f – відведення
abductor, ōris, m – м'яз-відвідник
accedo, cessi, cessum, ēre – підходити, наближатися
accessorius, a, um – додатковий
acromialis, e – акроміальний
acromion, i, n – акроміон, латеральний кінець ості лопатки
acusticus, a, um – слуховий
acutus, a, um – гострий
ad (Acc.) – до
adductio, onis, f – приведення
adductor, ōris, m – м'яз-привідник
aden, adēnis, m – залоза, лімфатичний вузол
adeps, ipis, m – жир
adhibeo, bui, bitum, ēre – застосовувати
aditus, us, m – вхід
adsorbeo, sorbsi, sorbrum, ēre – поглинати, всмоктувати
aduncus, a, um – кривий
adventitius, a, um – адвентиційний, зовнішньооболонковий
adversus, a, um – повернений до чого-небудь, повернутий переднім боком, передній
aegrotus, i, m – хворий
aetas, atis, f – вік
afferens, entis – приносний
ager, gri, m – поле, рілля
ago, egi, actum, ēre – робити, діяти
ala, ae, f – крило
albus, a, um – білий
aliter – інакше
alius, a, ud – інший, другий
alveolāris, e – комірковий
alveolus, i, m – альвеола
anaemia, ae, f – анемія, недокрів'я
anastomōsis, is, f – сполучення
anatomia, ae, f – анатомія
anatomīcus, a, um – анатомічний
angūlus, i, m – кут
animal, ālis, n – тварина
Anisum, i, n – аніс
annunero, avi, atum, are – зараховувати, включати

antebrachium, ii, n – передпліччя
anterior, ius – передній
antibioticum, i, n – антибіотик
antrum, i, n – печера
anulus, i, m – кільце
anus, i, m – задній прохід
aorta, ae, f – аорта
aorticus, a, um – аортний
apertūra, ae, f – отвір
apex, apicis, m – верхівка
apicalis, e – верхівковий, апікальний
aponeurōsis, is, f – розтяг
apophysis, is, f – приросток
apparātus, us, m – апарат
aqua, ae, f – вода
aquaeductus, us, m – водопровід
arcus, us, m – дуга
ars, artis, f – мистецтво, ремесло
arteria, ae, f – артерія
arteriōsus, a, um – артеріальний
arthritis, idis, f – артрит, захворювання суглобів різного походження
articalatio, ōnis, f – суглоб
articulāris, e – суглобовий
ascendens, entis – висхідний
ascendo, scendi, scensum, ēre – підніматися
atlas, atlantis, m – атлант, перший шийний хребець
atque – а також
atrium, ii, n – присінок
atrophia, ae, f – атрофія, ослаблення або втрата органом життєдіяль-
ності і зменшення його в розмірі
audio, īvi, ītum, īre – слухати
audītīvus, a, um – слуховий
audītus, us, m – слух
Aulus, i, m – Авл
auricula, ae, f – вушко, вушна раковина
auriculāris, e – вушний
auris, is, f – вухо
aversus, a, um – повернутий в інший бік, повернутий спиною, задній
axilāris, e – аксиллярний, стосується пахової ямки
axis, axis, m – вісь, другий шийний хребець

В

barba, ae, f – борода
basālis, e – основний
basis, is, f – основа
bene – добре
bibo, ēre – пити

biceps, bicapitis – двоголовий
bini, ae, a – по два
biologia, ae, f – біологія
bis – двічі
blepharon, i, n – повіка
botulismus, i, m – ботулізм
brachiocephalicus, a, um – брахіоцефалічний, короткоголовий
brachium, ii, n – плече
brevis, e – короткий
brevitas, atis, f – короткість
bronchus, i, m – бронх
bucca, ae, f – щока
buccalis, e – щічний
bulbus, i, m – цибулина

С

Sasa – какао
saecum, i, n – сліпа кишка
calcaneus, i, m – п'яткова кістка
calcar, aris, n – шпора
callosus, a, um – мозолистий
calvaria, ae, f – черепне склепіння
calx, calcis, f – п'ята
camera, ae, f – камера
Camphora, ae, f – камфора
canalis, is, m – канал
cancer, cri, m – рак
caninus, a, um – собачий
capillaris, e – капілярний
capio, seri, captum, ere – брати, захоплювати
capitulum, i, n – головка
capsula, ae, f – капсула
caput, itis, n – голова
cardiacus, a, um – серцевий
caries, ei, f – костоїда
caroticus, a, um – сонний
carpus, i, m – зап'ясток
cartilago, inis, f – хрящ
Carvum, i, n – кмин
cauda, ae, f – хвіст
causa, ae, f – причина
cavum, i, n – порожнина
cavus, a, um – порожній
cellula, ae, f – клітина
Celsus, i, m – Цельс
centralis, e – центральний
centrum, i, n – центр

cerebellum, i, n – мозочок
 cerebrālis, e – церебральний
 cerebrum, i, n – мозок
 serno, servi, cretum, ěre – розуміти, розрізняти, помічати, визначати,
 враховувати
 cervicālis, e – шийний
 cervix, icis, f – шия, шийка
 cetĕrus, a, um – інший
 Chamomilla, ae, f – ромашка
 charta, ae, f – папір
 chemicus, a, um – хімічний
 chimia, ae, f – хімія
 chirurgicus, a, um – хірургічний
 chloridum, i, n – хлорид
 chloroformium, ii, n – хлороформ
 chorda, ae, f – струна
 choroideus, a, um – ворсинчастий
 chronicus, a, um – хронічний
 cilium, ii, n – вія
 cingo, cingi, cinctum, ěre – оточувати
 circiter – близько
 circulatio, ōnis, f – кровообіг
 circūlus, i, m – коло
 circum (Acc.) – навколо
 circumdo, dedi, datum, age – оточувати
 cito – швидко
 clavicūla, ae, f – ключиця
 claviculāris, e – ключичний
 clinoideus, a, um – клиновидний
 cossygeus, a, um – куприковий
 cossyx, ygis, m – куприк
 cogito, avi, atum, age – мислити, думати
 cognosco, gnovi, gnotum, ěre – пізнавати
 colĭcus, a, um – кишковий
 collum, i, n – шия
 colon, i, n – ободова кишка
 columna, ae, f – стовп
 comito, avi, atum, age – супроводжувати
 comunico, avi, atum, age – з'єднувати
 commūnis, e – спільний
 compactus, a, um – щільний
 complexus, us, m – сплетення, поєднання, зв'язок
 compono, posui, positum, ěre – складати
 compositus, a, um – складний, складений
 compressor, ōris, m – м'яз-стискач
 concha, ae, f – раковина
 condylus, i, m – виросток

conexus, us, m – зв'язок
coniunctim – спільно
coniunctivus, a, um – сполучний
conservo, āvi, ātum, āre – зберігати
conspicio, spexi, spectrum, ěre – дивитися, оглядати, помічати
consto, stiti, statūrus, āre – складатися, бути загальновідомим
continenter – безперервно
contineo, tiniui, tentum, ěre – містити, з'єднувати, підтримувати
contractio, onis, f – скорочення
contraho, traxi, tractum, ěre – стягувати, скорочувати
conus, i, m – конус, верхівка шолома
cor, cordis, n – серце
cornu, us, n – ріг
coronarius, a, um – вінцевий
corona, ae, f – вінок, корона, коронка
coronoideus, a, um – короноподібний
corpus, ōris, n – тіло
cortex, tīcis, m – кора, кіркова речовина
corticalis, e – кірковий
costa, ae, f – ребро
costālis, e – реберний
craniālis, e – черепний
cranium, ii, n – череп
crassus, a, um – товстий
cresco, crevi, cretum, ěre – рости
cribrōsus, a, um – решітчастий
crista, ae, f – гребінь
crus, cruris, n – гомілка
cum (Abl.) – з
curo, āvi, ātum, āre – доглядати, лікувати
cutaneus, a, um – шкірний
cutis, is, f – шкіра
cytologia, ae, f – цитологія

D

de (Abl.) – про
debeo, bui, bitum, ěre – бути повинним, бути зобов'язаним
deciduus, a, um – випадючий, випадний
decoctum, i, n – відвар
defendo, fendi, fensum, ěre – захищати
deformo, avi, atum, are – перекручувати, спотворювати
degluttio, ivi, itum, ire – ковтати
deinde – після того, потім
deltoideus, a, um – дельтовидний
dens, dentis, m – зуб
dentālis, e – зубний
dentātus, a, um – зубчастий

depressor, ōris, m – м'яз-опускач
 depuratus, a, um – ошичений
 descendo, ndi, nsum, ěre – опускатися вниз
 describo, scripsi, scriptum, ěre – описувати
 destillatus, a, um – дистильований, перегнаний
 devito, avi, atum, are – попереджати, уникати
 dexter, tra, trum – правий
 diagnostica, ae, f – діагностика, розпізнавання
 diaphragma, atis, n – грудно-черевна перегородка, діафрагма
 diaphysis, is, f – діафіз, тіло кістки
 diastōle, es, f – діастола, ритмічне розширення серця
 dico, dixi, dictum, ěre – говорити
 difficile – важко
 diffundo, fūdi, fusum, ěre – поширювати, відводити
 digitus, i, m – палець
 dignosco, gnovi, gnotum, ěre – відрізнати
 dilatator, oris, m – м'яз-розширювач
 dilāto, āvi, ātum, āre – розширювати
 diligenter – старанно
 diphtheria, ae, f – дифтерія, запалення слизових оболонок горла
 discedo, cessi, cessum, ěre – розділяти, відходити, відділятися
 disciplina, ae, f – навчання, наука
 discipulus, i, m – учень
 discus, i, m – диск
 distalis, e – дистальний
 distinguo, stinxi, stinctum, ěre – відрізнати, розрізнати
 diu – довго
 diversus, a, um – різний
 divido, divisi, divisum, ěre – розділяти, ділити
 divisus, a, um – розділений
 do, dedi, datum, āre – давати
 doceo, cui, ctum, ěre – навчати
 dorsālis, e – спинний, тильний
 dorsum, i, n – спина
 dosis, is, f – доза
 duco, duxi, ductum, ěre – вести
 ductus, us, m – протока
 dum – доки, поки
 duo, duae, duo – два
 duodecim – дванадцять
 duodenum, i, n – дванадцятипала кишка
 durus, a, um – твердий
 dysenteria, ae, f – дизентерія, кривавий понос

Е

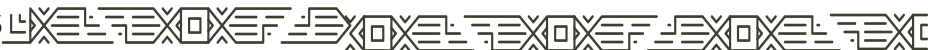
e = ex (Abl.) – з, із
 elasticus, a, um – еластичний

eloquentia, ae, f – красномовство
 embryologia, ae, f – ембріологія, наука про розвиток зародка
 emplastrum, i, n – пластир
 emulsio, onis, f – емульсія
 encephalon, i, n – головний мозок
 endocrinologia, ae, f – ендокринологія
 endocrinus, a, um – той, що стосується внутрішньої секреції
 epidemicus, a, um – епідемічний
 epidermis, is, f – надшкір'я
 epigastrium, ii, n – надчревна область
 epiphysis, is, f – епіфіз, наросток
 epithelium, ii, n – епітелій
 ergo – отже
 erro, āvi, ātum, āre – помилятися
 erythrocytus, i, m – еритроцит
 Erythromycinum, i, n – еритроміцин
 ethmoidālis, e – решітчастий
 etiam – також
 Eucalyptus, i, f – евкаліпт
 Euphyllinum, i, n – еуфілін
 exanthematicus, a, um – висипний
 excipio, cepi, ceptum, ěre – виймати, вибирати, виключати, забирати
 exempli causa – наприклад
 exemplum, i, n – приклад, зразок
 exeo, ii, itum, ire – виходити
 exorcinus, a, um – той, що стосується зовнішньої секреції
 explico, avi, atum, are – розгортати, розкривати, розширювати, розправляти
 extensio, onis, f – розгинання
 extensor, ōris, m – м'яз-розгинач
 externus, a, um – зовнішній
 extractum, i, n – витяжка
 extremitas, atis, f – кінцівка
 extremus, a, um – крайній, важливий

F

faciālis, e – лицевий
 facies, ěi, f – поверхня, обличчя
 facilius – легше
 facio, feci, factum, ěre – робити
 fascia, ae, f – фасція
 felleus, a, um – жовчний
 femina, ae, f – жінка
 femorālis, e – стегновий
 femur, ōris, n – стегно
 fero, tuli, latum ferre – нести, виносити
 festīno, āvi, ātum, āre – поспішати
 fibra, ae, f – волокно

fibrocarthilagineus, a, um – волокнистохрящевий
fibrōsus, a, um – волокнистий
fibūla, ae, f – малогомілкова кістка
filtro, āvi, ātum, āre – очищати
filum, i, n – нитка
firmus, a, um – міцний
fissūra, ae, f – щілина
flavus, a, um – жовтий
flexio, onis, f – згинання
flexor, ōris, m – м'яз-згинач
flexūra, ae, f – згин
floreo, rui, –, ēre – цвісти
flos, floris, m – квітка
fluctuo, avi, atum, are – коливатися
fluidus, a, um – рідкий
fluo, flui, fluctum, ēre – текти, литися
Foenicūlum, i, n – кріп аптечний
foetus, us, m – плід
folium, ii, n – листок
foramen, īnis, n – отвір
forma, ae, f – форма
formo, āvi, ātum, āre – утворювати
formula, ae, f – формула, схема
fortis, e – сильний, хоробрий
fossa, ae, f – ямка
fovea, ae, f – ямка
fractūra, ae, f – перелом
Frangula, ae, f – крушина
frenulum, i, n – вуздечка
frons, frontis, f – лоб, чоло
frontālis, e – лобовий
fructus, us, m – плід
fundus, i, m – дно
fuscus, a, um – темний

G

ganglion, i, n – нервовий вузол
gaster, gastris, f – шлунок
gastricus, a, um – шлунковий
genna, ae, f – щока
genu, us, n – коліно
genus, eris, n – рід, вид
gigantismus, i, m – гігантизм
gingīva, ae, f – ясна
glandūla, ae, f – залоза
globulus, i, m – кулька
glucagonum, i, n – глюкагон

glucosum, i, n – глюкоза
gluteus, a, um – сідничий
glycoregulatio, onis, f – глікорегуляція
Graecus, a, um – грецький
Graecus, i, m – грек
gusto, avi, atum, are – куштувати
gustus, us, m – смак
gyrus, i, m – звивина

Н

habeo, ui, bitum, ēre – мати
haemorrhagia, ae, f – крововилив
hallux, ucis, m – великий палець стопи
hepar, ātis, n – печінка
hepatīcus, a, um – печінковий
herba, ae, f – трава
hiātus, us, m – роз твір, отвір
hilus, i, m – ворота органа
histologia, ae, f – гістологія, наука про тканини
histopathologia, ae, f – гістопатологія
hodie – сьогодні
homo, īnis, m – людина
horizontālis, e – горизонтальний
humānus, a, um – людський
humērus, i, m – плечова кістка
hydrophobia, ae, f – водобоязнь
hypertonia, ae, f – підвищення тонусу скелетних м'язів, стінок
кровоносних судин
hypogastrium, ii, n – нижня частина живота
hypoglossus, a, um – під'язиковий
hyposulfas, atis, f – гіпосульфат
hypotonia, ae, f – знижений тиск

І

iaceo, cui, citum, ēre – лежати
ictus, us, m – удар
idcirco – тому, з тієї причини
ile, ilis, n – клубова ділянка
iliācus, a, um – клубовий
impressio, onis, f – імпресія, втиснення
in (Acc., Abl.) – в, у, на
incisīvus, a, um – зуб-різець, зубчатий
incisūra, ae, f – вирізка
includo, clusi, clusum, ēre – оточувати, замикати
increSCO, crevi, citum, ēre – прорізуватися, виростати
index, īcis, m – вказівний палець кисті
induco, duxi, ductum, ēre – вводити

infans, antis, m, f – дитина, немовля
 infectiosus, a, um – інфекційний
 inferior, ius – нижній
 infra (Acc.) – під, нижче
 infraspinātus, a, um – підостний
 infusum, i, n – настій (водний)
 inhaerescō, haesi, haesum, ěre – чіплятися, прилипати, приставати,
 прилягати, укорінюватися
 injectio, onis, f – впорскування, вливання
 initium, ii, n – початок
 insanabilis, e – невиліковний
 inscriptio, onis, f – напис, заголовок
 insero, sevi, situm, ěre – вводити, включати, прищеплювати
 insŭla, ae, f – острів, острівець
 insulinum, i, n – інсулін
 inter (Acc.) – між
 interclaviculāris, e – міжключичний
 interdum – іноді
 internus, a, um – внутрішній
 interosseus, a, um – міжкістковий
 intervertebralis, e – міжхребцевий
 intestinum, i, n – кишка
 intra (Acc.) – всередині, в
 intramuscularis, e – внутрішньом'язовий
 intravenosus, a, um – внутрішньовенний
 invenio, veni, ventum, ire – винаходити
 invidius, a, um – непрохідний
 iodidum, i, n – йодид
 ischiadicus, a, um – сідничий
 isthmus, i, m – перешийок, істм
 iucunde – приємно
 iugularis, e – яремний
 iunctŭra, ae, f – з'єднання
 iungo, iunxi, iunctum, ěre – з'єднувати
 iuxta – біля, близько

К

Kalium, ii, n – калій

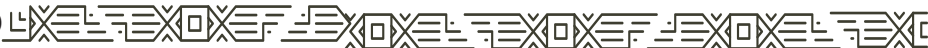
L

labium, ii, n – губа
 labor, ōris, m – праця
 labōro, āvi, ātum, āre – працювати
 lacrimālis, e – слізний
 lacteus, a, um – молочний
 lagoena, ae, f – пляшка
 lamboideus, a, um – лямбовидний

lamīna, ae, f – пластинка
Langerhansi – Лангерганса
Lanolinum, i, n – ланолін
larynx, laryngis, m – гортань
laterālis, e – бічний
Latinus, a, um – латинський
latus, a, um – широкий
latus, ēris, n – бік, сторона
laxo, avi, atum, are – розширювати, послаблювати
lego, legi, lectum, ēre – збирати, читати
leukaemia, ae, f – білокрів'я
levator, ōris, m – м'яз-підіймач
lex, legis, f – закон
liber, a, um – вільний
liber, bri, m – книга, твір
liberi, orum, m – діти
lien, lienis, m – селезінка
lienālis, e – селезінковий
ligamentum, i, n – зв'язка
limbus, i, m – край, канва
limen, inis, n – поріг, межа
limes, itis, m – кордон, край
linea, ae, f – лінія
lingua, ae, f – язик, мова
linguālis, e – мовний
linimentum, i, n – рідка мазь
liquor, ōris, m – рідина
lobaris, e – дольовий
lobulus, i, m – часточка
lobus, i, m – доля
locātus, a, um – розміщений
longitudinālis, e – поздовжній
longus, a, um – довгий
lumbālis, e – поперековий
luteus, a, um – жовтий
lymphā, ae, f – лімфа
lymphaticus, a, um – лімфатичний

М

macula, ae, f – пляма
magister, tri, m – вчитель
magnitudo, inis, f – величина
magnus, a, um – великий
maior, maius – великий
malignus, a, um – злоякісний
mamma, ae, f – грудна залоза
mandibūla, ae, f – нижня щелепа

mandibulāris, e – нижньо-щелепний
manubrium, ii, n – ручка
manus, us, f – рука, кисть
margo, ĩnis, m – край
masseter, eris, m – жувальний м'яз
mater, tris, f – мозкова оболонка
maxilla, ae, f – верхня щелепа
maximus, a, um – найбільший
meātus, us, m – хід, прохід
mediālis, e – серединний
mediānus, a, um – серединний
mediastinum, i, n – середостіння
medicamentum, i, n – лікарський засіб, ліки
medicatus, a, um – лікувальний, цілющий
medicina, ae, f – медицина
medicus, a, um – медичний, лікарський
medīcus, i, m – лікар
medius, a, um – середній
medulla, ae, f – мозок
membrāna, ae, f – перетинка
membrum, i, n – кінцівка
meningeus, a, um – оболонний
mens, mentis, f – думка, розум, мислення
mensis, is, m – місяць
mentālis, e – підборідний
Mentha, ae, f – м'ята
mentum, i, n – підборіддя
mesogastrium, ii, n – середня частина живота
metacarpalis, e – п'ястковий
metatarsus, i, m – плюсна кістка
methodus, i, m – метод, спосіб
Methyluracilum, i, n – метилурацил
microscopicus, a, um – мікроскопічний, найменший
migrans, antis – блукаючий
migo, avi, atum, are – блукати, переселятися
milito, āvi, ātum, āre – воювати
minimus, a, um – найменший
minor, minus – малий
misceo, cui, mixtum, ēre – змішувати
mixture, ae, f – мікстура, суміш
modus, i, m – спосіб
molāris, e – кутній
mollis, e – м'який
monstro, āvi, ātum, āre – показувати
morbus, i, m – хвороба
motio, onis, f – рух, емоція, озноб
motus, us, m – рух

moveo, movi, motum, ēre – рухати, приводити в рух
mucōsus, a, um – слизовий
multum – багато
multus, a, um – численний
munio, īvi, ītum, īre – зміцнювати
musculōsus, a, um – м'язовий
musculus, i, m – м'яз
muto, āvi, ātum, āre – змінювати
myologia, ae, f – наука про м'язи

N

naevus, i, m – невус, родимка
naris, is, f – ніздря
narro, avi, atum, are – розповідати
nasālis, e – носовий
nasus, i, m – ніс
Natrium, ii, n – натрій
necessarius, a, um – необхідний
neobatus, i, m – новонароджений
nervōsus, a, um – нервовий
nervus, i, m – нерв
nodus, i, m – вузол
nomen, inis, n – назва, ім'я
nominatus, a, um – названий
nomīno, āvi, ātum, āre – називати
non – не
non solum – не тільки
nonnullus, a, um – деякий
nonnumquam – ніколи
noster, tra, trum – наш
noto, āvi, ātum, āre – ззначати
notus, a, um – відомий
novus, a, um – новий
nucha, ae, f – карк
nucleus, i, m – ядро
numerus, i, m – число
nutricius, a, um – живильний
nutrio, īvi, ītum, īre – годувати

O

observo, āvi, ātum, āre – спостерігати
obturatorius, a, um – затульний
occipitālis, e – потиличний
occiput, itis, n – потилиця
octo – вісім
octoginta – вісімдесят
oculomotorius, a, um – око-руховий

oculus, i, m – око
odorātus, us, m – нюх
oesophagus, i, m – стравохід
officina, ae, f – аптека
olecranon, i, n – ліктьовий відросток
olecranus, i, m – ліктьова кістка
oleum, i, n – олія
olfactorius, a, um – нюховий
olfactus, us, m – нюх
olim – колись
olla, ae, f – медична банка
omnis, e – весь, кожен
opticus, a, um – зоровий
optimus, a, um – найкращий
orbīta, ae, f – очна ямка
orbitālis, e – очноямковий
organon, i, n – орган
organum, i, n – орган
origo, inis, f – походження
os, oris, n – рот
os, ossis, n – кістка
osseus, a, um – кістковий
ostium, ii, n – отвір
ovālis, e – овальний
ovum, i, n – яйце

Р

palatīnus, a, um – піднебінний
palatum, i, n – піднебіння
palma, ae, f – долоня
palpebra, ae, f – повіка
pancreas, atis, n – підшлункова залоза
pancreaticus, a, um – підшлунковий
papilla, ae, f – сосочок
par, paris – рівний
paries, pariētis, m – стінка
parietālis, e – тим'яний
pars, partis, f – частина
parvus, a, um – малий
pectorālis, e – грудний
pectus, ōris, n – груди
pedicūlus, i, m – ніжка
pelvis, is, f – таз
per (Acc.) – через
perficio, feci, fectum, ěre – здійснювати
perforo, avi, atum, age – проколювати, пробивати
pericardicus, a, um – осердний

pericardium, ii, n – осердя
periculosus, a, um – небезпечний
perimysium, ii, n – сполучнотканинна оболонка
periōdus, i, m – період
permanens, entis – незмінний, постійний
permaneo, mansi, mansum, ēre – залишатися незмінним
perpetuus, a, um – постійний
pertineo, ui, tentum, ēre – простягатися, стосуватися, належати
pes, pedis, m – стопа, нога
petrōsus, a, um – кам'янистий
phalanx, phalangis, f – фаланга
pharmaceuta, ae, m – фармацевт
pharmacia, ae, f – аптека
pharmacologia, ae, f – фармакологія
pharynx, pharyngis, m – глотка, горло
pigmentum, i, n – фарбуючи речовина
pillula, ae, f – пілюля
plana, ae, f – рівнина
planta, ae, f – рослина
plantāris, e – подошовний
planus, a, um – плоский, рівний, гладкий
pleura, ae, f – плевра
plexus, us, m – сплетення
plica, ae, f – складка
polipus, i, m – поліп
porta, ae, f – орбіта
positus, a, um – розташований
possum, potui, –, posse – могли
post (Acc.) – після
posterior, ius – задній
praecipuus, a, um – виключний, особливий
praemolāris, e – малий кутній (зуб)
praeparo, āvi, ātum, āre – виготовляти
praepositio, onis, f – прийменник
praescriptio, onis, f – формула рецепту, пропис
praescriptus, a, um – приписаний
praeterea – крім того
primus, a, um – перший
principalis, e – головний
processus, us, m – відросток
profundus, a, um – глибокий
prominens, entis – той, що виступає
promineo, minui, –, ēre – виступати вперед
pronatio, onis, f – поворот долоні вниз, пронація
pronātor, ōris, m – м'яз-привертач
proprius, a, um – власний, властивий
propter (Acc.) – через, внаслідок

protego, texi, tectum, ěre – захищати, покривати
protuberantia, ae, f – виступ
proximalis, e – проксимальний
proxime – дуже близько
pulmo, ōnis, m – легеня
pulmonālis, e – легеневий
pulsus, us, m – пульс
pulvis, eris, m – порошок
punio, īvi, ĩtum, ĩre – карати
purgo, avi, atum, are – очищати

Q

quadraginta – сорок
quadrātus, a, um – квадратний
quartus, a, um – четвертий
quaterni, ae, a – по чотири
quattuor – чотири
qui, quae, quod – який, котрий
quinque – п'ять
quintus, a, um – п'ятий
quod – що, те що, тому що
quoque – також

R

radiālis, e – променевий
radius, ii, m – променева кістка
radix, icis, f – корінь
ramus, i, m – гілка
rarus, a, um – рідкісний
recens, entis – свіжий
recessus, us, m – закуток
recipio, cēpi, septum, ěre – брати
recovalesco, ui, –, ěre – одужувати, робитися міцним
rectalis, e – ректальний
recte – правильно
rectum, i, n – пряма кишка
rectus, a, um – прямий
recurro, curri, cursum, ěre – бігти назад, повертатися
redeo, ii, ĩtum, ĩre – йти назад, повертатися
reditus, us, m – повернення
regio, ōnis, f – область, ділянка
regulatio, onis, f – регуляція
reliquus, a, um – інший
remedium, ii, n – засіб
ren, renis, m – нирка
repĕto, petivi, petĭtum, ěre – повторювати

reporto, āvi, ātum, āre – відносити, передавати
respiratio, onis, f – дихання
respiratorius, a, um – дихальний
retina, ae, f – сітківка
rhaphe, es, f – шов
rhomboideus, a, um – ромбовидний
Ricinus, i, m – рицина
rotatio, onis, f – обертання
rotātor, ōris, m – м'яз-обертач
rotundus, a, um – круглий
rubeola, ae, f – рубеола
ruber, bra, brum – червоний
ruptura, ae, f – розрив, перелом

S

saccūlus, i, m – мішечок
saccus, i, m – сумка, мішок
sacrālis, e – крижовий
saepe – часто
sanguifer, fēra, fērum – кровноносний
sanguineus, a, um – кровноносний
sanguis, īnis, m – кров
sano, āvi, ātum, āre – лікувати
sanus, a, um – здоровий
saphenus, a, um – підшкірний
sapiens, entis – розумний
scalēnus, a, um – драбинний
scapula, ae, f – лопатка
scatula, ae, f – коробочка
skeleton, i, n – скелет
scientia, ae, f – знання
scio, īvi, ītum, īre – знати
sclera, ae, f – склера
scribo, scripsi, scriptum, ēre – писати
se – себе, собою
secerno, crevi, cretum, ēre – виділяти, відділяти
secundus, a, um – другий
sed etiam – але також
sedeo, sedi, sessum, ēre – сидіти
sedes, is, f – місце перебування
segmentalis, e – сегментний
segmentum, i, n – сегмент
seiungo, iunxi, iunctum, ēre – відділяти
sella, ae, f – сідло
semper – завжди
senes, is, m – стара людина
sensus, us, m – відчуття

sentio, sensi, sensum, ire – відчувати
 separo, āvi, ātum, āre – відділяти
 septem – сім
 septimus, a, um – сьомий
 septuaginta – сімдесят
 septum, i, n – перетинка
 series, ēi, f – ряд
 serōsus, a, um – серозний
 serotinus, a, um – пізній (зуб мудрості)
 serratus, a, um – зубчастий, пилкоподібний
 servo, āvi, ātum, āre – зберігати
 sesamoideus, a, um – сезамовидний
 sescenti, ae, a – шістсот
 sextus, a, um – шостий
 sigmoideus, a, um – сигмовидний
 signatūra, ae, f – позначення
 significo, avi, atum, are – позначати
 signo, āvi, ātum, āre – позначати
 similis, e – подібний
 simplex, icis – простий
 sine (Abl.) – без
 sinister, tra, trum – лівий
 sinus, us, m – пазуха
 situs, a, um – розташований
 sive – або
 skeleton, i, n – скелет
 solidus, a, um – міцний, надійний, твердий, цілий, щільний
 solus, a, um – один, єдиний
 solutio, onis, f – розчин
 somnifer, fēra, fērum – сонний
 spatium, ii, n – простір
 species, ēi, f – вид, збір
 spero, avi, atum, are – сподіватися
 sphenoidālis, e – клиновидний
 sphincter, eris, m – сфінктер
 spina, ae, f – ость
 spinālis, e – остистий
 spinōsus, a, um – остистий
 spiritus, us, m – спирт
 spiro, āvi, ātum, āre – дихати
 spongiōsus, a, um – губчастий
 spurius, a, um – несправжній
 squamiformis, e – лускоподібний
 squamosus, a, um – лускатий
 statim – негайно
 stenōsis, is, f – стеноз, звуження каналів або отворів
 sternalis, e – грудинний

sternum, i, n – грудина
stomachus, i, m – шлунок
stratum, i, n – шар
structura, ae, f – будова
studeo, dui, –, ēre – займатись, прагнути
studiosus, i, m – студент
subacutus, a, um – підгострий
subclavius, a, um – підключичний
subcutaneus, a, um – підшкірний
sublingualis, e – підязиковий
submucosus, a, um – підслизовий
subscriptio, onis, f – підпис
subserosus, a, um – підсерозний
substantia, ae, f – речовина
succus, i, m – сік
sudoriparus, a, um – той, що стосується потовиділення
suillus, a, um – свинний
sulcus, i, m – борозна
sum, fui, –, esse – бути, існувати
sumo, sumpsi, sumptum, ěre – брати, приймати
supercilium, ii, n – брова
superficialis, e – поверхневий
superficies, ei, f – поверхня
superior, ius – верхній
supinatio, onis, f – супінація, відвертання, обертання кінцівки назовні
supinator, oris, m – м'яз-відвертач
suppositorium, ii, n – свічка
supra – вище, понад
supraspinatus, a, um – надостний
sustentaculum, i, n – опора
sustento, avi, atum, are – підтримувати
sutura, ae, f – шов
suus, a, um – свій
systema, atis, n – система
systole, es, f – систола, ритмічне скорочення серця

Т

tabula, ae, f – дошка
tabuleta, ae, f – таблетка
tactus, us, m – дотик
talis, e – такий
talus, i, m – надп'яtkова кістка
tango, tetigi, tactum, ěre – торкатися
tarsus, i, m – за-/передплесна кістка
tectus, a, um – покритий, вкритий
tego, texi, tectum, ěre – вкривати, покривати
tela, ae, f – тканина

temporālis, e – висковий
tendo, īnis, m – сухожилок
teneo, tenui, tentum, ēre – тримати
tensor, ōris, m – м'яз-тримач
tenuis, e – тонкий
teres, ītis – круглий
terminus, i, m – термін
tertius, a, um – третій
tetanus, i, m – правець
textus, us, m – тканина
thalamus, i, m – таламус
thoracālis, e – грудний
thoracicus, a, um – грудний
thorax, ācis, m – грудна клітка
thrombocytopenia, ae, f – тромбоцитопенія
Thymus, i, m – чебрець
thyreoideus, a, um – щитовидний
tibia, ae, f – великогомілкова кістка
tibiālis, e – великогомілковий
Tilia, ae, f – липа
tinctura, ae, f – настоянка, спиртова настоянка
totus, a, um – весь, цілий
trachēa, ae, f – трахея, дихальне горло
tractus, us, m – шлях
transversus, a, um – поперечний
trapezius, a, um – трапецевидний
tres, tria – три
triceps, pitis – триголовий
trigeminus, a, um – трійчастий
triginta – тридцять
trigonum, i, n – трикутник
trochlea, ae, f – блок
truncus, i, m – стовбур
tuba, ae, f – труба
tuber, tubēris, n – горб
tubercūlum, i, n – горбок
tuberositas, ātis, f – горбистість
tumor, oris, m – пухлина
tunica, ae, f – оболонка
tuto – безпечно
tympanicus, a, um – барабанний
typhus, i, m – тиф

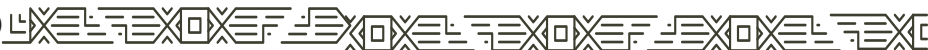
U

ubi – де
ulcus, ulcēris, n – виразка
ulna, ae, f – лікоть

unguentum, i, n – мазь
unguis, is, m – ніготь
uraemia, ae, f – уремія
urēter, ēris, m – сечовід
urinarius, a, um – сечовий
Urtica, ae, f – кропива
usque – аж до
usus, us, m – вживання
uterus, i, m – матка

V

vacuus, a, um – пустий
vagina, ae, f – піхва
vagus, a, um – блукаючий
Valeriana, ae, f – валеріана
valvūla, ae, f – клапан
vario, avi, atum, are – розрізнятися
varius, a, um – різноманітний
varix, varīcis, m – венозний вузол
vas, vasis, n – судина
vasculāris, e – судинний
vasculōsus, a, um – судинний
vel – або
velut – подібно до того, як
vena, ae, f – вена
venio, veni, ventum, ire – йти, переходити
venter, tris, m – шлунок
venticulus, i, m – шлуночок
verbum, i, n – слово
versus, a, um – повернутий
vertebra, ae, f – хребець
vertebrālis, e – хребетний
vertex, īcis, m – тім'я
verus, a, um – справжній
vesīca, ae, f – міхур
vestibulum, i, n – присінок
vestio, īvi, ītum, īre – покривати, одягати
vexo, avi, atum, are – турбувати, гнати, хвилювати
Viburnum, i, n – калина
vicesimus, a, um – двадцятий
vicinus, a, um – сусідній
vicissitūdo, īnis, f – зміна, чергування
video, vidi, visum, ēre – бачити
viginti – двадцять
vinum, i, n – вино
vir, viri, m – чоловік
viscus, ēris, n – нутроці

visus, us, m – зір
vita, ae, f – життя
vivo, vixi, victum, ěre – жити
vocabulum, i, n – слово
vocālis, e – голосовий
voco, avi, atum, are – кликати, називати

Z

zygomatīcus, a, um – виличний

УКРАЇНСЬКО-ЛАТИНСЬКИЙ СЛОВНИК

альвеолярний – alveolaris, e
аорта – aorta, ae, f
артерія – arteria, ae, f
барабанний – tympanicus, a, um
білий – albus, a, um
бічна – lateralis, e
блукаючий – vagus, a, um
борозна – sulcus, i, m
великий – magnus, a, um
великий палець стопи – hallux, ucis, m
великогомілкова кістка – tibia, ae, f
великогомілковий – tibialis, e
вена – vena, ae, f
венозний – venosus, a, um
верхівка – apex, icis, m
верхній – superior, ius
виличний – zygomaticus, a, um
вирізка – incisura, ae, f
відросток – processus, us, m
вінцевий – coronarius, a, um
внутрішній – internus, a, um
вузол – nodus, i, m
вухо – auris, is, f
гілка – ramus, i, m
глибокий – profundus, a, um
головка – caput, itis, n, capitulum, i, n
горбик – tuberculum, i, n
горбистість – tuberositas, atis, f
гребінь – crista, ae, f
грудина – sternum, i, n
грудна клітка – thorax, acis, m
грудний – thoracicus, a, um
губа – labium, ii, n
губчастий – spongiosus, a, um
двоголовий – biceps, bicipitis

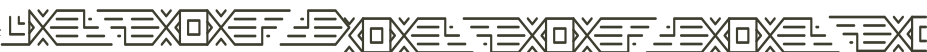

дельтовидний – deltoideus, a, um
диск – discus, i, m
дно – fundus, i, m
довгий – longus, a, um
додатковий – accessorius, a, um
долонний – palmaris, e
долоня – palma, ae, f
дуга – arcus, us, m
еліпсоїдний – ellipsoideus, a, um
живильний – nutricius, a, um
живіт – abdomen, inis, n
жировий – adiposus, a, um
жовтий – flavus, a, um
задній – posterior, ius
залоза – glandula, ae, f
зап'ясток – carpus, i, m
зв'язка – ligamentum, i, n
зовнішній – externus, a, um
зоровий – opticus, a, um
зуб – dens, dentis, m
зубний – dentalis, e
кам'янистий – petrosus, a, um
канал – canalis, is, m
капсула – capsula, ae, f
карк – nucha, ae, f
кість – manus, us, f
кістка – os, ossis, n
клапан – valvula, ae, f
клітина – cellula, ae, f
ключиця – clavicula, ae, f
коліно – genu, us, n
коло – circulus, i, m
корінь – radix, icis, f
короткий – brevis, e
край – margo, inis, m
крижовий – sacralis, e
крило – ala, ae, f
круглий – teres, etis
куприковий – coccygeus, a, um
кут – angulus, i, m
легеня – pulmo, onis, m
лицевий – facialis, e
лівий – sinister, tra, trum
лімфатичний – lymphaticus, a, um
лінія – linea, ae, f
лобний – frontalis, e
лопатка – scapula, ae, f

лускоподібний – squamosus, a, um
м'яз – musculus, i, m
м'яз-обертач – rotator, oris, m
м'яз-опускач – depressor, oris, m
м'яз-підіймач – levator, oris, m
м'яз-розгинач – extensor, oris, m
малий – parvus, a, um, minor, us
міжключичний – interclavicularis, e
міжреберний – intercostalis, e
міхур – vesica, ae, f
мішечок – sacculum, i, n
мозолистий – callosus, a, um
нерв – nervus, i, m
несправжній – spurius, a, um
нижній – inferior, ius
нижньощелепний – mandibularis, e
ніжка – pediculus, i, m
ніс – nasus, i, m
носовий – nasalis, e
оболонка – tunica, ae, f, membrane, ae, f
овальний – ovalis, e
око – oculus, i, m
окоруховий – oculomotorius, a, um
основа – basis, is, f
остистий – spinosus, a, um
острівець – insula, ae, f
ость – spina, ae, f
отвір – foramen, inis, n, ostium, ii, n
очноямковий – orbitalis, e
пазуха – sinus, us, m
палець – digitus, i, m
передній – anterior, ius
передпліччя – antebrachium, ii, n
передсердя – atrium, ii, n
перелом – fractura, ae, f
печінковий – hepaticus, a, um
підключичний – subclavicularis, e
підколінний – popliteus, a, um
піднебінний – palatines, a, um
підшкірний – subcutaneus, a, um, saphenus, a, um
підшлункова залоза – pancreas, atis, n
підшлунковий – hypogastricus, a, um
пластинка – lamina, ae, f
плоский – planus, a, um
поверхня – facies, ei, f
повітряний – pneumaticus, a, um
поперековий – lumbalis, e

поперечний – transverses, a, um
порожнина – cavitas, atis, f, cavum, i, n
порожнистий – cavus, a, um
правий – dexter, tra, trum
привідний м'яз – adductor, oris, m
привушний – parotideus, a, um
присінок – vestibulum, i, n
променистий – radialis, e
простий – simplex, icis
протока – ductus, us, m
реберний – costalis, e
ребро – costa, ae, f
речовина – substantia, ae, f
різцевий – incisivus, a, um
розтвір – hiatus, us, m
рот – os, oris, n
ручка – manubrium, ii, n
середній – medius, a, um
серце – cor, cordis, n
сіднича кістка – ischium, ii, n
сідничний – ischiadicus, a, um
сірий – griseus, a, um
скелет – skeleton, i, n
складка – plica, ae, f
складний – compositus, a, um
склепіння – fornix, icis, m
склистий – vitreus, a, um
слизовий – mucosus, a, um
слізний – lacrimalis, e
слуховий – auditivus, a, um
сонний – caroticus, a, um
спина – dorsum, i, n
спинний – spinalis, e
сплетення – plexus, us, m
сполучний – conjunctivus, a, um
стегно – femur, oris, n
стовбур – truncus, i, m
стовп – columna, ae, f
стопа – pes, pedis, m
стравохідний – oesophagus, a, um
суглоб – articulatio, onis, f
суглобовий – articularis, e
судина – vas, vasis, n
судинний – vasculosus, a, um
тіло – corpus, oris, n
трапецієвидне – trapezoideus, a, um
фаланга – phalanx, ngis, f

форма – forma, ae, f
хід – meatus, us, m
хребець – vertebra, ae, f
хребцевий – vertebralis, e
хрящ – cartilago, inis, f
центральний – centralis, e
частина – pars, partis, f
частка – lobus, i, m
червоний – ruber, bra, brum
черевний – abdominalis, e
череп – cranium, ii, n
чорний – niger, gra, grum
шийка – cervix, icis, f
шийний – cervicalis, e
широкий – latus, a, um
шия – collum, i, n
шлунковий – gastricus, a, um
шов – sutura, ae, f
щелепа верхня – maxilla, ae, f
щелепа нижня – mandibula, ae, f
щитоподібний – thyreoideus, a, um
щільний – compactus, a, um
щічний – buccalis, e
щоки – bucca, ae, f
ядро – nucleus, i, m
язик – lingua, ae, f
ямка – fovea, ae, f
яремний – jugularis, e

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

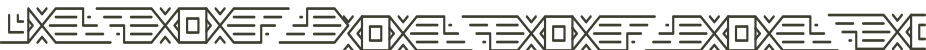
1. Волошук М. Латинська мова : підруч. для мед. факульт. спец. «Фізична терапія, ерготерапія» / Марія Волошук, Ярина Нахаєва. Тернопіль : ТНМУ, 2021. 280 с.
2. Дерев'янченко Н. В. Латинська мова та медична термінологія: навчальний посібник (для студентів вищих мед. навч. закладів) / Н. В. Дерев'янченко, О. В. Литовська. Харків : ХНМУ, 2017. 172 с.
3. Дяків О. Ю., Латинська мова і основи медичної термінології / Дяків О. Ю., Петришин М.Й. Івано-Франківськ : НАІР, 2012. 100 с.
4. Закалюжний М. М. Латинська мова і основи медичної термінології / Закалюжний М. М., Паласюк Г. Б. Тернопіль: Укрмедкнига, 2004. 424 с.
5. Козовик І. Я. Латинська мова : підручник для студ. мед. вузів / І. Я. Козовик, Л. Д. Шипайло. 2-е вид., перероб. К. : Вища школа, 1993. 243 с.
6. Краковецька Г. О. Латинська мова. Рецепттура. Клінічна термінологія : [підруч. для студ. вищ. закл. освіти III–IV рівнів акредит.] / Г. О. Краковецька, В. М. Бобирьов, О. М. Беляєва. Київ : Здоров'я, 1999. 360 с.
7. Петришин М. Й. Практикум з латинської мови для студентів природничих спеціальностей: навчальний посібник / Петришин М. Й., Загайська Г. М. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 152 с.
8. Пилипів О. Основи латинської медичної термінології : навчальний посібник / Ольга Пилипів, Леся Мисловська; науковий редактор Леся Пилипів. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 252 с.
9. Arnaudov G. Terminologia medica polyglotta. Sofia: Medicina et physcultura, 1979. 943 p.
10. Filipczak-Nowicka S., Grech-Żmijewska Z. Lingua Latina ad usum medicinae studentium. Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL. Wydanie IX. 2004. 257 p.

ЗМІСТ

Передмова	3
Практичне заняття 1–2. Історія розвитку латинської мови. Роль класичних мов у формуванні медичної термінології. Латинський алфавіт. Вимова голосних, приголосних, буквосполучень	4
Практичне заняття 3. Іменник. Граматичні категорії іменників. Анатомічні і клінічні терміни. Основні моделі анатомічних термінів	11
Практичне заняття 4. Прикметник. Поділ прикметників на групи. Узгодження прикметників з іменниками. Вищий ступінь порівняння прикметників в анатомічній термінології	15
Практичне заняття 5. Граматичні категорії дієслова. Словникова форма дієслова. Основа дієслова теперішнього часу. Теперішній час дійсного способу активного і пасивного стану. Наказовий спосіб те-перішнього часу. Допоміжне дієслово <i>sum, fui, –, esse</i>	20
Практичне заняття 6. Перша відміна іменників. Іменники грецького походження. Суфікси іменників першої відміни. Неузгоджене означення. Грецькі еквіваленти латинських іменників першої відміни. Кінцеві терміноелементи іменників першої відміни. Прийменники	23
Практичне заняття 7. Друга відміна іменників. Правило середнього роду. Іменники грецького походження. Суфікси іменників другої відміни. Грецькі еквіваленти латинських іменників другої відміни. Кінцеві терміноелементи іменників другої відміни	31
Практичне заняття 8. Прикметники I-II відмін. Суфікси прикметників I-II відмін. Субстантивація прикметників. Діеприкметник минулого часу пасивного стану. Латинсько-грецькі дублети прикметників першої групи	38
Практичне заняття 9-10. Третя відміна іменників. Приголосна група. Голосна група. Мішана група. Суфікси іменників третьої відміни. Латинсько-грецькі дублети іменників третьої відміни. Кінцеві терміноелементи іменників третьої відміни	45

Практичне заняття 11. Прикметники третьої відміни. Суфікси прикметників третьої відміни. Латинсько-грецькі дублети прикметників третьої відміни. Дієприкметник теперішнього часу активного стану	57
Практичне заняття 12. Ступені порівняння прикметників. Суплетивні ступені порівняння прикметників. Неповні ступені порівняння прикметників. Прислівник. Вживання ступеневих форм в анатомічній термінології	63
Практичне заняття 13. Четверта відміна іменників. П'ята відміна іменників. Латинсько-грецькі дублети іменників четвертої та п'ятої відмін	68
Практичне заняття 14. Числівник. Числівники-префікси. Утворення термінів за допомогою латинських і грецьких числівникових префіксів	75
Практичне заняття 15. Основи словотвору. Історія становлення медичної термінології	80
Практичне заняття 16. Основи фармацевтичної термінології. Структура рецепта. Правила виписування рецептів. Рецептурні скорочення	87
Appendices	95
I. Граматичний довідник	95
II. Скорочення анатомічних термінів у NA	124
III. Греко-латинські дублети позначення органів і частин тіла	125
IV. Грецькі терміноелементи, що позначають науку, метод діагностичного обстеження, лікування, страждання, захворювання	126
V. Греко-латинські дублетні позначення органів і тканин	126
VI. Терміноелементи, що позначають патологічні відхилення органів, види оперативних втручань	127
VII. Греко-латинські позначення органів, частин тіла, тканин, секретів, статі, віку	128
VIII. Терміноелементи, що позначають функціональні і патологічні стани	130
IX. Терміноелементи, що позначають фізичні якості, відношення, інші ознаки	131
X. Зведена таблиця кінцевих терміноелементів	133

XI. Основи клінічної термінології	135
XII. Основи словотвору	135
XIII. Основи фармацевтичної термінології	142
XIV. Короткі відомості про рецепт	159
XV. Sententiae Latinae	164
XVI. Gaudeamus	166
XVII. Клятва Гіппократа	168
Латинсько-український словник	170
Українсько-латинський словник	191
Перелік використаних джерел	196

Навчальне видання

ПЕТРИШИН Марта Йосипівна
ЗАГАЙСЬКА Галина Михайлівна

**ПРАКТИКУМ З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
227 «ТЕРАПІЯ ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ»**

Навчальний посібник

Технічна редакторка,
дизайн обкладинки

Віщак Юліанна

Підписано до друку 08.09.2024. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Друк різнографічний. Умов.-друк. арк. 11,0.
Обл.-вид. арк. 11,8. Зам. Н-014п.
Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету.
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002

Практикум укладено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальністю 227 «Терапія та реабілітація». Навчальний посібник містить вправи і завдання, спрямовані на оволодіння уміннями і навичками читання, письма, граматичного аналізу і перекладу анатомічних, клінічних і фармацевтичних термінів, умінням грамотно вживати медичну термінологію греко-латинського походження у фаховій комунікації.

Видання доповнено латинсько-українським та українсько-латинським словниками, додатками.

